

Masteroppgave

NTNU
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for sosiologi og statsvitenskap

Lise Stokkeland

INNVANDRING I VELFERDSSTATEN

En kilde til misnøye eller optimisme?

Masteroppgave i Statsvitenskap

Veileder: Indra De Soysa

Trondheim, mai 2018

Lise Stokkeland

INNVANDRING I VELFERDSSTATEN

En kilde til misnøye eller optimisme?

Masteroppgave i Statsvitenskap
Veileder: Indra De Soysa
Trondheim, mai 2018

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for sosiologi og statsvitenskap

Abstract

Immigration has been a highly debated topic for a long time. This study investigates the relationship between the proportion of the immigrant population and attitudes towards the welfare state. It also examines if a higher share of immigrant population leads to lower country-level conditions of the welfare state. Previous research has shown glaring results regarding this topic. This study finds no significant connection between the proportion of the immigrant population and attitudes towards the welfare state. The effect of the immigrant share on these attitudes are modest. Further, I found that people who have negative attitudes towards immigration have no substantial economic reason to fear immigration, and that these respondents are no less likely to support welfare states. This study is based on two different types of analyzes: a multilevel analysis and a Times-Series Cross-Section analysis. The former is developed on the basis of 33552 and 35153 respondents which is nested within 19 European countries. The individual data is gathered from the European Social Survey from 2014 and the variables on country level is obtained from the World Bank. The Time-Series Cross-Section analysis runs from 1992-2016 and is based on 33 countries and 700-759 respondents. These data are gathered from the World Bank, the Varieties of Democracy Project (V-Dem) and the Organization for Economic Cooperation and Development (OECD).

Forord

Arbeidet på denne oppgaven startet høsten 2017 i forbindelse med faget avansert statistisk dataanalyse i samfunnsvitenskap. Dette faget åpnet øynene mine for alle mulighetene som finnes innenfor statistikk og blomstret interessen min for fagfeltet. Jeg vil takke Tor Georg Jakobsen og Arild Blekesaune for veiledning dette semesteret og for å ha motivert meg til å jobbe videre med oppgaven. En stor takk må rekkes til min veileder Indra De Soysa. Innspillene og tilbakemeldingene dine, samt din raske respons på e-post, har vært svært verdifull. Jeg vil også takke alle mine medstudenter for alle diskusjoner, innspill, støtte og oppmuntrende ord som har bidratt til å gjøre denne perioden både morsom og lærerik. En siste takk går til min samboer Helge Almås for uvurderlig støtte og tålmodighet gjennom denne prosessen.

Lise Stokkeland

Trondheim, 02.05.18.

Innhold

1.0 Innledning	1
1.1 Oppgavens struktur.....	3
2.0 Teori og tidligere litteratur	4
2.1 Hva kjennetegner en velfungerende velferdsstat?.....	4
2.2 Sosial tillit.....	8
2.2.1 Hvorfor er sosial tillit viktig?.....	9
2.2.2 Kontakt- og konfliktteori.....	10
2.2.3 Sosial tillit i velferdsstaten.....	11
2.3 Heterogenitetsproblemet.....	12
2.4 Innvandrere og velferdsstaten – hvem migrerer hvor?	15
2.4.1 Roy-Borjas-modellen.....	16
2.4.2 Empiriske bevis fra Roy-Borjas-modellen.....	18
2.4.3 Moralsk risiko.....	19
2.5 Medianvelgerteoremet.....	21
2.6 Finnes det empirisk støtte for amerikanske teorier i Europa?.....	24
2.6.1 Empiri fra europeiske studier.....	25
2.7 Hypoteser.....	27
3.0 Data og metode	29
3.1 Flernivåanalysen.....	29
3.1.1 Datasettet for flernivåanalysen.....	30
3.1.2 Operasjonalisering av variabler.....	32
3.2 Tidsserieanalysen.....	37
3.2.1 Datasettet for tidsserien.....	40
3.2.2 Operasjonalisering av variabler.....	40
4.0 Resultater	44
4.1 Innvandrings effekt på subjektive holdninger.....	45
4.1.1 Generell optimisme til velferdsstaten.....	45
4.1.1.1 Effekter på individnivå.....	47
4.1.1.2 Effekter på landnivå.....	48
4.1.1.3 Drøfting av modellene.....	49
4.1.2 Optimisme til innvandrings påvirkning på landets økonomi.....	52

4.1.2.1	Effekter på individnivå.....	53
4.1.2.2	Effekter på landnivå.....	53
4.1.2.3	Drøfting av modellene.....	54
4.1.3	Sammenligning av tabellene.....	56
4.2	Innvandrings effekt på statlige forhold.....	58
4.2.1	Tidsserieanalyse av innvandrings effekt på statlige forhold.....	58
4.2.1.1	Staters skattesats.....	59
4.2.1.2	Statlig forbruk,.....	60
4.2.1.3	Likhet i utdanning og helse.....	61
4.2.2	Sammenslått OLS-regresjon av innvandrings effekt på statlige forhold.....	63
5.0	Diskusjon.....	66
5.1	Velstående land er mer optimistiske til velferdsstaten.....	66
5.2	Land med sterk statlig styring er mer negative til innvandrings påvirkning på landets økonomi.....	68
5.3	Innvandringskritiske er mer optimistiske til velferdsstaten, men ikke til innvandrings påvirkning på landets økonomi.....	69
5.4	Sosial tillit fostrer optimisme.....	70
5.5	En høy andel innvandrerbefolkning er assosiert med høyt statlig forbruk, men ikke høy skattesats.....	70
5.6	Innvandring er en kilde til ulikhet knyttet til helse, men ikke til utdanningsmuligheter.....	72
6.0	Avslutning.....	73
	Litteraturliste.....	75
	Appendiks.....	81

1.0 Innledning

Innvandring er ikke et nytt fenomen i Europa. Mye av Europas historie er knyttet til innvandring og har derfor bidratt til å forme kontinentet slik det er i dag (Carmel, Cerami & Papadopoulos, 2011). Som følge av flyktningstrømmer har innvandring for alvor kommet på dagsorden de siste 10-årene, og som en motreaksjon har det skjedd en oppblomstring av høyrepopulistiske partier som har uttrykt misnøye knyttet til dette (Card, Preston & Dustmann, 2012). Det er en utbredt oppfatning at innvandrere utnytter velferdsstater rundt om i Europa (Boeri, 2007). Motstandere av innvandring er ofte bekymret for at innvandrere tar jobbene deres, senker lønningene, utnytter offentlige tjenester og bidrar til økt kriminalitets- og konfliktnivå (Carmel et al., 2011).

Konsekvensene av innvandring har blitt studert et utall ganger og flere studier har vist at innvandring kun har en marginal økonomisk effekt på vertsnasjonens innbyggere (Card et al., 2011). Martell (2010) argumenterer for at selve frykten for innvandring ofte er større enn de faktiske økonomiske konsekvensene. Det økonomene ofte glemmer å ta i betraktning i deres analyser er at folk har et ønske om å ha relasjoner med mennesker som deler visse karakteristikk med dem selv, som for eksempel språk, etnisitet, kultur og religion. Slike bekymringer påvirker hvilke skoler vi går til, hvilke arbeidere vi ansetter og hvilket nabolag vi flytter til. I tillegg spiller disse bekymringene en rolle i synet på innvandringspolitikk.

Innvandring påvirker ikke bare arbeidsmarkedet og offentlige utgifter, men også komposisjonen av den lokale populasjonen, som i faglitteraturen uttrykkes som «compositional amenities». Begrepet refererer til sammensetningen av karakteristikk som beskriver individers nabolag, skole, arbeidsplass og lokalsamfunn i sin generelle betydning (Card et al., 2012:79). En rekke tidligere forskning viser at likhet, som for eksempel i slike karakteristikk som nevnt ovenfor, fostrer sosial tillit, som igjen er en nøkkelfaktor i en velfungerende velferdsstat (Alesina & La Ferrara, 2002; Easterly, Ritzen & Woolcock, 2006; Knack & Keefer, 1997). Diskusjonen om innvandring går dypere enn hva økonomer og politiske beslutningstakere tidligere har antatt. Identitet og kulturelle preferanser viser seg å ha en betydelig effekt i studiet av holdninger knyttet til innvandring (Brunner & Kuhn, 2018).

Studier har vist at mobilisering gjennom misnøye knyttet til innvandring er det eneste som

forener alle suksessfulle høyrepopulistiske partier i Europa (Ivarsflaten, 2008). Tilsig av innvandring kan derfor anses som et verktøy for disse partiene, da de benytter situasjonen til å mobilisere velgere gjennom frykt og misnøye. Dersom holdningene i samfunnet er basert på frykt og misnøye kan det bety slutten på velferdsstaten, da en velferdsstat som nevnt tidligere er avhengig av tillitsfulle borgere. Vi ser også at partier på venstresiden, som tradisjonelt sett har vært opptatt av velferd og sosialpolitikk, nå ligger på bakbeina fordi høyresiden i større grad setter dagsorden (Van Spanje, 2010). Flere forskere forbinder disse trendene og argumenterer for at innvandring truer velferdsstaten, nettopp fordi folk er mindre villige til å dele fordelene av velferdsstaten med landets nykommere. Dersom det er en sammenheng mellom disse faktorene er det interessant å undersøke om faktisk tilstedeværelse av innvandrere i befolkningen bidrar til økt misnøye til velferdsstaten og systemet. Denne studien tester denne avhandlingen gjennom følgende spørsmål:

Fører en større andel innvandrerbefolkning til sterkere misnøye knyttet til velferdsstaten?

I denne analysen benytter jeg individdata fra Den Europeiske Samfunnsundersøkelsen (ESS) fra 2014, samt variabler på landnivå fra Verdensbanken, for å utføre en flernivåanalyse i mitt forsøk på å avdekke hvorvidt andel innvandrerbefolkning i land påvirker holdninger knyttet til velferdsstaten. For å få et mer helhetlig bilde av effektene ønsker jeg i tillegg å teste for mer objektive og økonomiske forhold. Dersom det er slik at land med en høyere andel innvandrerbefolkning uttrykker sterkere misnøye til velferdsstaten, kan årsaken skyldes faktiske økonomiske konsekvenser? Har folk substansielle økonomiske grunner til å frykte innvandring? For å undersøke dette har jeg utført en tidsserieanalyse med 33 land fra 1992-2016, der jeg tester om en høy andel innvandrerbefolkning faktisk er assosiert med høyt forbruk, skattenivå og ulikhet blant individene i vertsnasjonene.

En rekke studier har undersøkt forholdet mellom etnisk mangfold og tillit, men forskningsfeltet er svært delt (Alesina & La Ferrara, 2002; Coleman, 1990; Putnam, 1993). Det som karakteriserer mye av tidligere litteratur er at fokus enten ligger på sosial tillit eller de økonomiske faktorene knyttet til arbeidsmarkedet i vertslandet. Det finnes flust av analyser som benytter ESS i undersøkelser av forholdet mellom sosial tillit og etnisk mangfold, men få inkluderer det økonomiske aspektet og vis a versa. Mitt bidrag i forskningsrekken er nettopp dette: I motsetning til tidligere forskning som enten fokuserer utelukkende på sosiale eller økonomiske faktorer, kombinerer jeg en flernivåanalysen av subjektiv individdata med en

objektiv tidsserieanalyse som tester de økonomiske effektene som følge av en høy andel innvandrerbefolkning. Mitt formål er å avdekke hvordan faktisk tilstedeværelse av innvandrere påvirker indikatorer knyttet til velferd. Dette vil ikke utelukkende avdekke assosiasjoner - men også gi en forklaring på mulige årsaker bak de subjektive holdningene.

1.1 Oppgavens struktur

I kapittel 2 presenteres tidligere forskning og litteratur som tar for seg grunnleggende begreper og faktorer som er viktig i forståelsen av hva som karakteriserer en velfungerende velferdsstat. Videre blir det presentert teori om sosial tillit og heterogenitet i samfunn, samtidig som det vil bli lagt frem empiriske bevis fra tidligere lignende studier. Dette kapitlet vil belyse kompleksiteten av temaet og vise de sprikende resultatene fra tidligere litteratur. Avslutningsvis i kapittel 2 vil jeg presentere fem hypoteser som jeg ønsker å avkrefte eller styrke gjennom oppgaven. Kapittel 3 omfatter den metodiske fremgangsmåten. Her blir det gjort rede for hvilke metodiske valg som er tatt knyttet til analysene, samt operasjonalisering av variabler og metodiske utfordringer. I kapittel 4 vil jeg presentere de resultatene som ble produsert gjennom analysene. Kapittel 5 vil omfatte en drøfting av resultatene opp mot litteraturen som er presentert i kapittel 2 og en vurdering av hypotesene. Avslutningsvis vil jeg utrede en konklusjon i kapittel 6.

2.0 Teori og tidligere litteratur

I dette kapitlet skal jeg presentere teori og tidligere litteratur, samt gjøre rede for viktige begreper for videre forståelse av tema og termene som blir benyttet. Litteraturgjennomgangen vil belyse de sprikende forskningsresultatene som har blitt gjort gjennom tidene, og derfor begrunne viktigheten av problemstillingen. De tidligere empiriske analysene vil også begrunne kompleksiteten av problemstillingen, samt gi noe innsikt i variablene som inkluderes i analysene. Avslutningsvis i kapitlet vil jeg presentere 5 hypoteser jeg skal styrke eller avkrefte gjennom studien.

2.1 Hva kjennetegner en velfungerende velferdsstat?

Forklaringer på hvorfor noen stater har større økonomisk vekst enn andre fører ofte til flere videre spørsmål. Hvis nasjonale politiske program har stor forklaringskraft på hvorfor noen stater opplever høy økonomisk vekst, hvorfor implementerer ikke alle stater tilsvarende politikk? Det finnes likevel litteratur som søker å finne mer fundamentale karakteristikker ved stater som lykkes i å oppnå velstand. Det er stor konsensus om at en solid middelklasse er nødvendig for å utvikle vekst i et land (Easterly, 2001). «The middleclass consensus» er definert ved en nasjonal situasjon der det hverken er store klasseforskjeller eller etnisk ulikhet. Flere økonomer, blant annet Tanzi (2011), argumenterer for at høyt statlig forbruk har vært en av de viktigste drivkreftene bak hvordan ulikhet i rike land har blitt redusert og dermed visket ut store klasseskiller og skapt økonomisk vekst.

The public spending and the taxes that financed the new social activities started to be justified not on grounds of assisting the very poor, as in the past, but on grounds that the social spending provided protection to increasing shares and growing categories of the population against risks that had economic consequences for the citizens. The government's programs, financed by the public spending, were generally assumed to make it easier for citizens to cope with the economic risks of modern living. It was argued that they increased the welfare of the citizens (Tanzi, 2011:107).

Tanzi (2011) forklarer hvordan økt offentlig forbruk har bidratt til å skape positive ringvirkninger for populasjoner som helhet. Økte utgiftene og forbruk har skapt sosial trygghet i befolkningen, slik at innbyggere har hatt mulighet til å ta risiko i form av

økonomisk virkning, og derav også skapt vekst. Viktigheten av offentlig forbruk som middel for å utjevne sosial ulikhet blir videre presisert i følgende avsnitt:

[...] the strongest pressures on governments were those pushing for higher public spending. They were promoted partly by the growing democratization of countries that had given a vote to a large share of the population. These pressures for more public spending led to an expansion of the government role in education, with the result that, in many countries, free or at least very cheap schools, at most educational levels, became the norm [...] These policies are assumed to have contributed to the public welfare in many ways by increasing the literacy and human capital in general (Tanzi, 2011:229).

I tillegg til klasseskiller har tidligere litteratur også fokusert på etniske skiller i forklaringen på hvorfor noen stater lykkes og andre ikke. Easterly (2001) finner at det er en sammenhengen mellom etnisk mangfold og lav økonomisk vekst og produksjon av offentlige goder. Vold og konflikter mellom etniske grupper har lenge vært et velkjent fenomen som økonomer har vært opptatt av i forklaringen av økonomisk utvikling i ulike land (Easterly, 2001). I likhet med situasjonen som skjer i land med store klasseskiller, er det i etnisk fragmenterte samfunn slik at en etnisk gruppe i maktposisjon vil være redd for å investere i offentlige goder som kan føre til at andre grupper blir styrket relativt til dem selv. Gruppen i posisjon vil bevare makten ved å investere i goder som kun gagnar egen gruppe.

Easterly & Levine (1997) forklarer hvordan det språklige mangfoldet i Afrika har bidratt til få investeringer i offentlige goder og lav økonomisk vekst på kontinentet. Alesina, Baqir & Easterly (1999) fant at amerikanske byer med større nivå av etnisk mangfold viet mindre ressurser til offentlige goder enn mer homogene byer. En rekke forskere har gjort tilsvarende funn: Goldin & Katz (1997) fant mindre støtte for høyere utdanning i religiøse- og etnisk fragmenterte byer og Miguel (1999) fant at det var færre investeringer i grunnskoler i distrikter som var preget etniske skillelinjer enn motsatt i Kenya. Easterly (2001) argumenterer for at samfunn med en stor middelklasse og lite etnisk fragmentering er assosiert med høy inntekt og stor økonomisk vekst. Samtidig bidrar et slikt samfunn til høyere utdanning, bedre helse, infrastruktur, mindre politisk ustabilitet og færre tilfeller av borgerkrig (Easterly, 2001). Samfunnene med disse kjennetegnene var også mer sosialt moderne og mer demokratiske.

Sterke institusjoner er essensielt for å oppnå økonomisk vekst i en stat (Costa & Kahn, 2003). Et velfungerende rettssystem, gjennomiktig styring og fravær av korrupsjon er blant

elementene som må være på plass for effektiv styring. Mange forfattere vektlegger betydningen av sosial kapital for å produsere sterke institusjoner. Lav sosial tillit gir grobunn for ineffektive dommere og mer korrupsjon i byråkratiet. Costa & Kahn (2003) mener at fravær av sosial kapital kan forklare lavt statlige forbruk knyttet til velferdstjenester. Sosial kapital refererer til individers nettverksstruktur, som sosiale normer og sanksjoner, gjensidig forpliktelser og generell atferd som oppfordrer til samarbeid. Sosial kapital blir produsert av individers beslutninger om deltakelse (Costa & Kahn, 2003). Et individ kan øke antallet og dybden av sin tilknytning til andre, men verdien av nettverkene avhenger samtidig av andre individers deltakelse. Sosial kapital avhenger derfor av både individuelle sosioøkonomiske og demografiske karakteristikk og av karakteristikk tilknyttet samfunnet som helhet. Tidligere litteratur har målt sosial kapital typisk ved deltakelse i ulike grupper, medlemskap i organisasjoner og sosial omgang.

Easterly et al. (2006) argumenterer for at det er spesielt et kjennetegn som karakteriserer land med lav økonomisk vekst og svake politiske beslutninger, og det er fravær av sosial samhørighet. Begrepet omfatter flere mulige skillelinjer i samfunnet som bidrar til splittelser, blant annet etnisk fragmentering. Svake institusjoner og svikt i å implementere et bedre politisk program er ofte identifisert som årsaker til hvorfor økonomier kollapser, fattigdom utbryter og sivile konflikter oppstår (Easterly et al., 2006). Kontrollert for disse forholdene finner forfatterne at det som begrenser politikere, spesielt i u-land, i å implementere politiske programmer er opplevelsen av sosial begrensning ved forsøk av politisk reform. Det er graden av sosial samhørighet i landet som avgjør kvaliteten på institusjonene, som igjen påvirker økonomisk vekst ved at de påvirker beslutningstakerne.

Et lands sosiale samhørighet er essensiell for å implementere reformer (Easterly et al., 2006). Borgerne må stole på at myndighetene snakker sant når de sier at reformen vil bli lønnsom i det lange løp, selv om det medfører økte utgifter i startfasen. Inkludering av for eksempel lover og normer mot diskriminering bidrar til å bygge samhørighet. Det vil likevel være stor motstand for å oppnå dette i land der det er tydelige skiller mellom klasser og etnisitet. Easterly et al. (2006) argumenterer for at styrken til et lands institusjoner blir bestemt av den sosiale samhørigheten. Videre argumenterer de for at dersom dette er tilfellet, bør økonomisk vekst bli assosiert med land som blir styrt av effektive offentlige institusjoner, og at disse institusjonene igjen er å finne i samfunn med høy grad av sosial samhørighet.

Jacobs (2016) forklarer at byer med ulike typer industrier burde oppleve større økonomisk vekst enn spesialiserte byer (som sitert i Costa & Kahn, 2003:103). I mangfoldige byer er det større flyt av læring og ideer, noe som gjør de bedre sikret mot risiko, samtidig som ikke alle midler er satset på samme hånd. Bowen og Bok (2016) fant at det var stor sosial interaksjon mellom svarte og hvite på eliteuniversiteter i USA, og at disse relasjonene hjalp de å bli mer forståelsesfulle for andre grupper enn dem de selv tilhørte senere i livet. Likevel er det også kostnader forbundet med mangfold. Folk foretrekker å samhandle med folk som er like seg selv på grunn av delte interesser, normer og kultur (Costa & Kahn, 2003). Individuer har større empati for folk som minner om dem selv. Medlemmer av en minoritet kan foretrekke å samhandle med andre minoritetsmedlemmer i frykt for diskriminering. Delt språk gjør sosial interaksjon mellom ulike grupper enklere.

Alesina & La Ferrara (2000) gjorde en studie der de undersøkte deltakelse i et homogent versus heterogent samfunn. De fant at deltakelse i sosiale aktiviteter er signifikant lavere i mer ulike og etnisk fragmenterte samfunn (Alesina & La Ferrara, 2000). De fant også at de individene som uttrykte rasistiske holdninger innad i et samfunn deltok mindre i grupper desto mer heterogent samfunnet var. Artikkelen argumenterte også for at ulike typer sosial interaksjon og deltakelse ble påvirket i ulik grad etter hvert som samfunn ble mer og mer heterogene. I heterogene samfunn ble ansikt-til-ansikt-interaksjon i større grad påvirket enn interaksjon på avstand, som for eksempel medlemskap i organisasjon som ikke krevde oppmøte (Costa & Kahn, 2003). Dersom det kostet mye å delta, for eksempel grunnet lang avstand, ble terskelen for å avstå lavere i takt med heterogeniseringen av samfunnet.

Luttmer (2001) fant i sin studie at støtte for omfordelingspolitikk var større i de områdene der det var lite etnisk fragmentering og mottakerne var fra samme etniske gruppe. Tilsvarende funn ble gjort angående støtte til offentlig utdanning (Costa & Kahn, 2003). I områder der den gjennomsnittlige eleven og den gjennomsnittlige skattebetaleren tilhørte samme etnisitet var støtten til offentlige skoler mye større enn i områder preget av sterk etnisk fragmentering.

USAs topp fem rangerte stater etter sosial kapital er North Dakota, Utah, Minnesota, Wyoming og Montana – alle veldig homogene stater (Alesina & La Ferrara, 2000). De er alle nesten et standardavvik under det nasjonale gjennomsnittet for både etnisk fragmentering og inntektsulikhet. Den samme trenden er gjeldene i også andre deler av verden. I følge Knack & Keefer (1997) er Norge, Finland, Sverige, Danmark og Canada de landene som innehar mest

sosial tillit (som sitert i Alesina & La Ferrara, 2000:848). De samme landene skårer høyest i rangeringen av sosial aktivitet og normer knyttet til sivilt samarbeid. Disse landene har flere sammenfallende karakteristikk, blant annet en homogen befolkning og små inntektsforskjeller (Alesina & La Ferrara, 2000). Studien viste at det er systematiske sammenhenger mellom sosial kapital og etnisk fragmentering. Homogene samfunn har et høyere nivå av sosiale interaksjoner som igjen bidrar til mer sosial kapital. Resultatene fra analysen viste at inntektsforskjeller og etnisk heterogenitet reduserte tilbøyeligheten for å delta i ulike sosiale aktiviteter. Blant de ulike formene for heterogenitet viste resultatene at etnisk fragmentering var den faktoren som hadde størst negativ effekt på sosial deltakelse. Personlig karakteristikk er selvfølgelig av stor betydning for sosial interaksjon og deltakelse, men studier som dette viser at også sammensetningen av heterogenitet og strukturer i samfunnet har betydelige effekter.

2.2 Sosial tillit

Både individuelle personlighetstrekk og karakteristikk i samfunnet påvirker hvor mye folk stoler på hverandre (Alesina & La Ferrara, 2002). Alesina & La Ferrara (2002) foreslår fem faktorer som påvirker hvilken grad av tillit individer opplever. For det første, å stole på andre kan være en moralsk og kulturell holdning, dermed vil tillit være sterkt påvirket av personlige kjennetegn som for eksempel utdanning eller religiøst livssyn (Alesina & La Ferrara, 2002). For det andre kan tidligere opplevelser påvirke individers tillit til andre, denne faktoren går både på individ- og samfunnsnivå. Det kan omhandle personlige opplevelser i relasjon til andre eller på gruppenivå ved for eksempel erfaringer med diskriminering mot en utsatt gruppe. Den tredje faktoren går på at folk har en tendens til å stole mer på folk som er like dem selv, som familiemedlemmer eller folk fra samme rase eller etniske gruppe. Den fjerde faktoren er at tro på at en interaksjon med en annen vil gjenta seg i fremtiden har en positiv påvirkning på tillit. Dette indikerer at folk som har bodd i samme område over lengre tid vil stole mer på hverandre enn nyankomne. Stabilitet er altså en kilde til tillit. Til slutt argumenterer de for at juridiske institusjoner også er en kilde til tillit. Folk som lever i et samfunn der kriminelle handlinger blir slått hardt ned på vil føle større grad av tillit fordi de føler seg beskyttet mot dårlig oppførsel.

Alesina & La Ferrara (2002) gjorde en studie med individdata fra USA der de fant at de

faktorene som var sterkest forbundet med lav tillit var de som i) nylig hadde opplevd en traumatisk opplevelse, ii) tilhørte en gruppe som historisk hadde blitt diskriminert imot, som for eksempel minoriteter som svarte i USA, og til en viss grad kvinner, iii) mislyktes økonomisk i form av lav inntekt og utdanning og iv) levde i et raseblandet samfunn eller et samfunn med store inntektsforskjeller. Videre fant de at religiøs trosretning eller etnisk opphav i seg selv ikke ga signifikante resultater hva angikk sosial tillit (Alesina & La Ferrara, 2002). Betydningen etniske skiller har på sosial tillit kommer først til syne når individuelle preferanser på relasjoner mellom raser og etnisitet blir tatt i betraktning. Individuer som uttrykker misnøye imot relasjoner mellom individer som stammer fra ulike raser eller etnisitet har mindre tillit til andre desto mer heterogent samfunnet er.

Alesina & La Ferrara (2002) diskuterer hvorvidt man kan konkludere om et individs tillit til andre vil øke dersom individet flytter til et mer homogent lokalsamfunn. Forfatterne belyser kompleksiteten til spørsmålet og vektlegger at kortsiktige fordeler ofte kan gå på bekostning av fordeler i det lange løp (Alesina & La Ferrara, 2002). Fordelen av mer homogene samfunn med tanke på sosial harmoni kan bli ofret for å oppnå «the melting pot» (et multikulturelt samfunn der alle drar fordel av hverandre), noe som kan kompensere for enhver kortsiktig økning i tillit. Det er derfor vanskelig å avgjøre, og de politiske programmene som har til hensikt å skape mer eller mindre homogenitet har mange fordeler og ulemper, samt et svært komplekst virke.

2.2.1 Hvorfor er sosial tillit viktig?

Sosial tillit er en viktig faktor i økonomisk og politisk teori fordi det er en komponent i individers sosiale kapital (Alesina & La Ferrara, 2002). Sosial kapital er som nevnt tidligere egenskaper ved sosialt liv, nettverk og normer som gjør det mulig for individer å samarbeide mer effektivt for å oppnå felles mål (Putnam, 2007). Sosial kapital og tillit fører til bedre fungerende offentlige institusjoner og kan være til hjelp der markedskreftene svikter, som da legger til rette for økonomiske transaksjoner, spesielt i finansmarkedet (Alesina & La Ferrara, 2002). Når folk stoler på hverandre reduseres økonomiske transaksjonskostnader, store organisasjoner fungerer bedre, regjeringer styrer mer effektivt og finansielle utviklinger går raskere, og ergo kan tillit føre til økonomisk suksess.

Putnam (1993) viste at store ulikheter i inntekt og kvalitet på statlig styring blant regioner i

Italia skyldtes historiske utviklinger som førte til ulik grad av gjensidig tillit i ulike lokalsamfunn. Disse ulike utviklingene hadde en effekt på kvaliteten på de offentlige politiske programmene og hvordan markedene fungerte (Putnam, 1993). I noen deler av Italia førte følelsen av samhold og deltakelse i et felles lokalsamfunn til at individer ble samarbeidsvillige og bygde sterke institusjoner, og det motsatte skjedde i områder med lav sosial tillit. Videre analyser har vist at regioner i Italia med høyere grad av sosial kapital har vært positivt assosiert med økonomisk vekst mellom 1950 og 1990 (Alesina & La Ferrara, 2002). Knack & Keefer (1997) vektlegger også betydningen av tillit for å oppnå økonomisk vekst. De fant en sterk positiv korrelasjon mellom folk som sa de stolte på andre mennesker i ulike land og landets økonomisk vekst (Knack & Keefer, 1997). Disse resultatene var signifikante selv etter kontroll for kvalitet på regjeringen.

Empiriske studier har også vist at i områder der den sosiale kapitalen er lav pleier folk i større grad å bevare midlene sine i kontanter, snarere enn å benytte finansielle instrumenter som for eksempel aksjer (Alesina & La Ferrara, 2002). Likeledes er det funnet en sammenheng mellom familier som er involvert i gjensidige forhold, hvor tilliten anses å være høy, og tilgang på uformelle lån. Disse kan derfor håndtere markedets mangler på en mer rustet måte. Easterly et al. (1997) fant ved hjelp av en kryssnasjonal analyse at rase- og etnisk fragmentering hindrer økonomisk vekst. Etnisk fragmentering, lav sosial tillit og lav økonomisk vekst ser altså ut til å korrelere i flere studier innen fagfeltet.

Coleman (1990) understreker at individer tenderer til å stole mindre på andre mennesker som er ulike dem selv. En av årsakene til dette skyldes at heterogene grupper har vanskeligheter med å dele bruken og finansieringen av offentlige goder. La Porta, Lopez-de-Silanes, Shleifer & Vishny (1999) viser i sin studie at kvaliteten på den statlige styringen er høyere i mindre fragmenterte samfunn.

2.2.2 Kontakt- og konfliktteori

Putnam (2007) fant i sin studie at etnisk mangfold er forbundet med lav sosial tillit, og i visse tilfeller også færre investeringer i offentlige goder. I sosiologien har det vært to dominerende teorier i spørsmålet om sosial tillit; kontakt- og konfliktteorien (Putnam, 2007).

Kontaktteorien går ut på at ulikhet reduserer avstanden mellom grupper. Når nivået av ulikhet i samfunnet øker, øker også solidariteten til andre mennesker som i utgangspunktet

identifiserer seg med en annen gruppe enn deg selv. På den måten vil ulikhet fostre sosial tillit og sosial kapital mellom grupper og hemme etnosentrisme. Konfliktteorien foreslår det motsatte, nemlig at ulikhet vil blomstre tilknytningen til egen gruppe og redusere tilliten til andre grupper. Ut ifra denne teorien vil altså ulikhet fremme etnosentrisme. Etnosentrisme betyr at man vurderer andre samfunn ut ifra ens eget (Levine & Campbell, 1973:1022)

Tilhengere av kontakt- og konfliktteorier er uenige om flere empiriske bevis, men de er enige om en fundamental ting: Tillit til egen gruppe og tillit til andre grupper korrelerer negativt (Putnam, 2007). Putnam (2007) argumenterer imot forestillingen om at mennesker som bygger mye sosial tillit til egen gruppe også har lite tillit til andre grupper, og motsatt, og med det foreslår han en ny tilnærming som han kaller «the constrict theory». Argumentet baserer seg på at denne sammenhengen er overdrevet. I sin empiriske analyse fant han at mangfoldige samfunn ikke fører til lavere sosial tillit, men til sosial isolasjon (Putnam, 2007). Innvandring og etnisk mangfold påvirker den sosiale tilliten, men denne tilliten korrelerer ikke sterkere innad eller mellom ulike grupper. Grafene fra analysen viste en negativ korrelasjon mellom etnisk mangfold og sosial tillit til andre grupper, men denne sammenhengen var også tilstede mellom folk fra samme gruppe. Putnam (2007) argumenterer for at desto mer etnisk mangfoldig en sosial kontekst er, desto færre folk fra egen gruppe vil være rundt dem. Dette vil føre til at folk blir mindre komfortable i sosiale situasjoner og mistilliten til andre vil vokse, selv til folk fra egen gruppe. Dette vil ha en isolerende effekt, og folk vil i mindre grad sosialisere seg med andre og skape sosiale bånd – både innad og mellom grupper.

2.2.3 Sosial tillit i velferdsstaten

Tidligere litteratur vektlegger betydningen av sosial tillit og sosial kapital i beskrivelsen av et velfungerende samfunn (Kumlin & Rothstein, 2005). For at et samfunn skal bestå av tillitsfulle borgere som respekterer lover og normer må det være tilstede sterke demokratiske og byråkratiske institusjoner som presterer godt. Forholdet mellom institusjoner og borgere må være preget av gjensidig tillit.

Innenfor forskningsfeltet om sosial kapital har det vært diskutert om velferdsstater gjør det unødvendig for individer å engasjere seg i frivillig engasjement og organisasjoner, noe som gjør produksjonen av sosial kapital problematisk (Kumlin & Rothstein, 2005). Likevel er det

empiriske bevis for at stater med en sterk velferdsstat disponerer høy grad av sosial tillit og sosial kapital. Kumlin & Rothstein (2005) fant at design på velferdspolitikken i velferdsstater har stor betydning for produksjon av sosial kapital. Universelle velferdsordninger påvirker sosial tillit i positiv retning, mens velferdsordninger som krever behovstesting har en negativ påvirkning på sosial tillit. Basert på empiriske analyser konkluderer de med at velferdsinstitusjoner kan investere i sosial kapital og at dette fører til positive ringvirkninger knyttet til sosial tillit og sosial kapital. Rothstein & Uslaner (2005) argumenterer for tilsvarende påstand. De viser at det er en korrelasjon mellom sosial tillit og solidaritet. Individuer som innehar mye sosial tillit er i større grad villig til å betale skatter (Rothstein & Uslaner, 2005). Costa & Kahn (2003) fant at homogene samfunn fostret mer sosial kapital enn heterogene samfunn. De fant også at folk har mer tillit i homogene samfunn (Costa & Kahn, 2003). Følger vi resonnementene ovenfor og tidligere underkapitler betyr det at homogenitet er en kilde til tillit, som igjen er en kilde til velfungerende institusjoner i velferdsstater.

2.3 Heterogenitetsproblemet

En godt etablert forklaring på folks holdninger til skatt er forankret i heterogenitetsproblemet (Cutler, Elmendorf & Zeckhauser, 1999). Teorien går ut på at folk identifiserer seg i grupper og at ulike grupper har forskjellige preferanser. Medlemmene av disse gruppene kan dele flere likhetstrekk på bakgrunn av inntekt, status, rase eller lignende. De ulike preferansene til hver av gruppene skaper konflikt, med tanke på knapphet av goder og interesser på generell basis. Dersom et samfunn består av mange ulike grupperinger, altså er samfunn som er heterogent, vil det samfunnet bære preg av tydelige skiller og relativt høyt konfliktnivå. Økt innvandring vil bidra til økt polarisering i samfunnet, da innvandrere identifiserer seg med andre grupper enn de innfødte. I følge teorien vil man i heterogene samfunn være mindre villig til å betale skatt fordi medlemmene av én type gruppe vil føle at de gir bort goder til en annen gruppe dersom det er en forventning om at utpekte grupper er større forbrukere av visse velferdsgoder. Dersom samfunn består av et homogent folk vil ikke denne problemstilling oppstå, da borgerne vil ha følelsen av at de kun gir til egen gruppe når de betaler skatt.

Ved tilsig av innvandring vil grupper ofte identifisere seg i grupper på bakgrunn av etnisitet (Becker, 1994). En innvandringsbølge vil derfor bidra til å gjøre samfunnet mer heterogent. Gary Becker (1994) argumenterer for at folk liker folk fra deres egen rase bedre enn folk fra

andre raser. Man føler at folk fra sin egen rase er bedre skikket enn folk fra andre raser, og fra denne tankegangen kommer begrepet om gjensidig altruisme: Folk oppfører seg bedre mot folk de tror oppfører seg godt tilbake (Becker, 1994). Viderefører vi denne teorien til en velferdssammenheng vil det si at folk vil være imot offentlige goder dersom de mener at konsumentene av godene misbruker dem. Følger vi argumentet til Becker (1994) betyr det at dersom det etniske mangfoldet øker vil også troen på at offentlige velferdsgoder blir misbrukt øke. Innvandring vil øke det etniske mangfoldet som igjen vil trigge følelsen av gjensidig altruisme innad blant ulike raser i befolkningen.

Alesina, Glaeser & Sacerdote (2001) bruker raseargumentet til å forklarer hvorfor omfordelingspolitikken i USA skiller seg så betydelig fra Europa. USA er mye mer etnisk fragmentert enn Europa, og minoritetene i USA er ikke proporsjonalt representert blant de fattige (Alesina et al., 2001). Det kunne vært argumentert for at mangfold på bakgrunn av andre faktorer enn rase var tilstede i Europa på lik linje som etnisk mangfold i USA, for eksempel antall morsmål i Belgia. Likevel er det ingen europeiske land der andelen av en minoritet relativt til resten er så fattige som de svarte i USA.

Finseraas (2008) forklarer hvordan forholdet mellom oppfatning av innvandrere og preferanser knyttet til velferdspolitikken kan utspille seg på to ulike måter. Som nevnt har tidligere litteratur fokusert på at fiendtlighet mot innvandring reduserer støtte til omfordelingspolitikk fordi folk bryr seg om hvilke grupper de deler goder med og gir fra seg goder til (Cutler et al., 1999). Det er også en mulighet for at innvandring blir oppfattet som en fare for inntektstap, noe som burde øke de innfødtes støtte til omfordelingspolitikk ved tilsig av innvandring (Finseraas, 2008). Forfatteren (2008) argumenterer for at førstnevnte effekt burde være sterkere i sosialdemokratiske velferdsstater og at sistnevnte burde være sterkere i mer konservative velferdsregimer. Etersom studier viser at tilsig av innvandring påvirker preferanser knyttet til velferdspolitikken vil det også være interessant å undersøke hvordan faktisk tilstedeværelse av innvandrere i befolkningen påvirker holdninger knyttet til velferdsstaten.

Tiebout (1958) viser til at heterogenitetsproblemet kan bli løst ved at folk sorterer seg inn i ulike samfunn på bakgrunn av hvilke velferdstjenester de er mest interessert i (som sitert i Alesina et al., 1999:1246). Det er likevel store utfordringer ved en slik tilnærming, da antallet slike samfunn er begrenset. Det samme gjelder velferdstjenestenes mobilitet. Det finnes

likevel empirisk støtte for at områder der en større brøkdelen av velferdsmottakerne tilhører samme etniske gruppe viser større støtte for utgifter knyttet til velferd (Alesina et al. 1999).

De Soysa & Vadlamannati (2017) fant i sin studie at i land med en sterk velferdsstat, der innbyggerne betaler høye skatter og mottar mange offentlige goder, fører økt innvandring til vekst av høyrepopulistiske partier. Forfatterne konkluderer med at årsaken til dette skyldes blant annet at borgerne i slike samfunn føler at innvandrerne stjeler godene deres (De Soysa & Vadlamannati, 2017). De Soysa & Vadlamannati (2017) fant ikke støtte for tilsvarende funn i liberale økonomier. I land med en mer liberal økonomi var det ikke tegn til at innvandring førte til lignende holdningsendringer (De Soysa & Vadlamannati, 2017). Følelsen av at innvandrere er snyltere er altså i større grad til stede i land med få økonomiske tapere, henholdsvis land med lav arbeidsledighet og lite fattigdom. Dette funnet styrker forventningen om at holdninger knyttet til skatt varierer mellom land i Europa, da størrelsen på offentlig sektor mellom disse er varierende. Dersom støtte til høyrepopulistiske partier og mistillit til velferdsstaten korrelerer, burde vi forvente at nivå av innvandring følger tilsvarende trend.

Ikke all tidligere forskning støtter hypotesen om at heterogenitet i samfunn har diverse negative konsekvenser. Colliers (2001) artikkel viser at disse sammenhengene er misforstått. Han argumenterer for at etnisk mangfold hverken er årsaken til lav økonomisk vekst eller borgerkriger i de fleste tilfeller, men snarere at etnisk mangfold kan være sosialt og økonomisk verdifullt (Collier, 2001).

Forfatteren skiller mellom to ulike samfunn, preget av «dominance» og «fractionalization» (Collier, 2001). Førstnevnte innebærer at en gruppe er av majoritet og sistnevnte betyr at samfunnet består av mange små grupper. Han viser at fragmentering normalt er uproblematisk i demokratier, men kan være ødeleggende i diktaturer. Collier (2001) argumenterer for at tidligere forskning vanligvis har benyttet «index of ethnolinguistic fractionalization» i deres karakterisering av samfunns heterogenitetsnivå. Dette er problematisk og har gitt misvisende resultater i en rekke studier (Collier, 2001). Denne indeksen fanger ikke opp om det finnes en majoritet i det aktuelle samfunnet, og derfor velger han heller å benytte de to tidligere nevnte kategoriene.

Resultatene fra analysen viser at fragmenterte samfunn presterer dårlig i offentlig sektor, men

at dette blir kompensert for av bedre prestasjoner i privat sektor (Collier, 2001). Samfunn dominert av én gruppe har i prinsippet større sannsynlighet for å prestere dårligere økonomisk, men empirien viser at effekten er lav. Likeledes viser han at samfunn karakterisert ved en majoritet øker faren for sivile konflikter, og at det generelt er tryggere å bo i et fragmentert samfunn. Bates (1999) fant at det oppstår flere protester i heterogene land, men at disse protestene i mindre grad er voldelige enn i mer homogene land. Collier (2001) tar med seg Bates (1999) sitt argument når han forklarer at det er vanskeligere for rebeller å organisere seg i fragmenterte samfunn fordi organisering krever samhold, noe som er mer fraværende i slike samfunn. Desto mer fragmentert et samfunn er desto vanskeligere er det for en gruppe å overrumpler de resterende og gjøre et kupp (Collier, 2001). Dette fordi de har en større masse de må få makt over, ettersom hver gruppe er liten. Heterogenitet har ifølge disse derfor ingen negativ effekt på demokratiet, da det i slike samfunn i større grad må tas hensyn til flere grupper.

Barth, Finseraas & Moene (2015) finner at økning i ulikhet knyttet til inntekt beveger staters velferdspolitik mot høyre. Velgerne beveger seg mot høyre når ulikheten mellom borgerne øker, noe som da har en forsterkende effekt på den allerede tilstedeværende ulikheten i befolkningen (Barth et al., 2015). Denne trenden styrker snarere enn modifierer inntektsulikheten, og venstresiden blir mindre generøs i sin velferdspolitik. Ettersom innvandring er en annen kilde til ulikhet, fører da tilstedeværelse av innvandrere i befolkningen til lavere skår på faktiske indikatorer knyttet til velferdsstaten?

2.4 Innvandrere og velferdsstaten – hvem migrerer hvor?

Økonomer har lenge dominert studiet av forholdet mellom innvandring og velferdsstater (Nannestad, 2007). I teorien er innvandring - og import og eksport av varer og tjenester mellom land - til fordel for alle parter. En innvandrer bør vurderes som en ressurs så lenge den personen innehar ferdigheter eller egenskaper som skiller seg fra resten av befolkningen i vertslandet. Likevel kan tilstedeværelsen av velferdsstater med sterk omfordelingspolitikk bidra til at fordelene ved innvandring blir asymmetrisk mellom migranter og de innfødte.

Tidligere litteratur peker på fire typer gevinster ved innvandring (Nannestad, 2007). Det første går på det klassiske «innvandringsoverskuddet», nemlig at innvandrere kan gjøre vertslandet

rikere. For det andre kan innvandring påvirke aldersfordelingen av individene boende i vertslandet på en positiv måte. Den tredje gevinsten er at innvandring kan bidra til at markedskreftene fungerer bedre. Til slutt bidrar innvandring til at den samlede etterspørselen etter varer og tjenester øker, og dermed skaper jobber og øker inntektene til de innfødte. Av negative effekter tilknyttet innvandring til velferdsstater har det i hovedsak vært fokus på 1) uønskede virkninger av lønn og ansettelse for de innfødte, i form av at innvandrerne drar lønningene ned og skaper konkurranse i arbeidsmarkedet for de innfødte, 2) økonomisk belastning på ulike sosiale velferdsordninger og 3) negative finanspolitiske konsekvenser, som 2) også er en del av.

Mange innenfor forskningsfeltet har forsøkt å gi et svar på hvordan innvandring påvirker velferdsstaten. Velferdsstat vil her bli definert som et system bestående av inntektsfordelinger og offentlige ytelser knyttet til utdanning, helse og barne- og eldreomsorg (Nannestad, 2007). Milton Friedman (1974) er viden kjent for å ha uttalt at fri innvandring er uforenelig med konseptet velferdsstat (som sitert i Nannestad, 2007:514). Borjas (2005) poengterer at den viktigste lærdommen i studiet av økonomiske fordeler og ulemper ved innvandring er at disse varierer fra tid og sted, og at innvandring både kan være gunstig og skadelig.

2.4.1 Roy-Borjas-modellen

Borjas (1994) har utarbeidet en modell for hvordan selvseleksjon foregår blant innvandrere. Modellen er basert på Roys (1951) modell for hvordan arbeidstakere sorterer seg blant ledige stillinger og antar at avgjørelser knyttet til migrering avhenger utelukkende av muligheten for lønnsomhet i vertslandet kontra opprinnelseslandet, samt kostnader knyttet til migrering (Nannestad, 2007). Modellen forklarer hvilke individer som vil migrere til hvilke land under ulike omstendigheter. De ulike omstendighetene omhandler ferdigheter og lønn i opprinnelseslandet til individene og inntektsfordeling i opprinnelseslandet og det aktuelle vertslandet. Individer med utdanning og ferdigheter over gjennomsnittet i både opprinnelsesland og vertsland vil velge å migrere dersom spredningen i inntekter er større i vertslandet enn opprinnelseslandet. For en person med disse beskrevne karakteristikkene vil det være mer lønnsomt å bo i et land der personen slipper å gi fra seg mye av midlene sine gjennom for eksempel skatter til staten, da disse vil bli rikere ved å beholde en større andel selv. Motsatt vil individer med utdanning og ferdigheter under gjennomsnittet i både opprinnelsesland og vertsland migrere til land der det er lav spredning i inntektsforskjeller.

Det vil være mer lønnsomt for denne personen å være bosatt i et land som fordeler goder i større grad, da denne personen er blant de som skal kompenseres for i systemet.

Ettersom en av hensiktene med et velferdssystem er å redusere inntektsforskjeller ved omfordelingspolitikk og progressive skatter er ofte spredningen i inntekter lavere i vestlige velferdsstater enn mange potensielle land individer migrere fra (Nannestad, 2007). Derfor burde man forvente at innvandring til vestlige velferdsstater i hovedsak består av individer med under gjennomsnittlige ferdigheter relativt til nivået i både vertslandet og opprinnelseslandet. Av den grunn kan vestlige velferdsstater kalles innvandringsmagneter for ufaglærte migranter fra lavt utviklede land.

På bakgrunn av antakelsene fra modellen argumenterer Borjas (1999) videre for at det er forventet at innvandrere i en stat samler seg i de områdene som er mest gunstig for dem med tanke på velferdsgoder. Innvandrerne vil forflytte seg til disse områdene i større grad enn de innfødte fordi de uansett må ta på seg kostnaden ved å flytte (Nannestad, 2007). De innfødte vil kun påta seg denne kostnaden dersom de faktisk velger å flytte, og har derfor ikke like store insentiver for å flytte på seg for å oppnå ekstra goder. Dette argumentet bidrar til forklaringen på segregeringen av innvandrere man ser i ulike stater, byer og områder. Når en først skal flytte er det rasjonelt å flytte dit det er mest lønnsomt og man kan motta flest goder fra staten. Modellen utvikler altså følgende to hypoteser: 1) innvandrere til vestlige velferdsstater har ofte et nivå av utdanning og ferdigheter som er under gjennomsnittet og har store muligheter for økning i lønn ved å migrere og 2) forskjellig nivå av generøsitet blant velferdsstater vil føre til en sortering av innvandrere, der de innvandrerne som har størst sannsynlighet til å bli mottakere av velferdsordninger migrerer til de landene som har de mest generøse ordningene. Milanovic (2016) poengterer lignende argument, nemlig at innvandrere bruker fremtidige goder i deres vurdering av vertsland. Land med ulik omfordelingspolitikk tiltrekker seg ulike migranter, noe som er et problem for de landene som typisk tiltrekker seg lavt kvalifisert arbeidskraft med tanke på diskriminering (Milanovic, 2016). Videre poengterer han at dette problemet er større i Europa enn i USA.

Nannestad (2007) bemerker i sin artikkel at Roy-Borjas-modellen ikke tar hensyn til institusjoners rolle i komposisjonen av størrelse og ferdigheter i tilsiget av innvandring til vestlige stater. Nasjonale retningslinjer for innvandringspolitikk vil påvirke komposisjonen og størrelsen av innvandringsgrupper som migrerer til ulike land og vil derfor påvirke

sorteringen. Komposisjonen vil derfor bli en annen enn om alle innvandrere stod helt fritt til å velge hvilket land de skulle migrere til selv (Nannestad, 2007). Modellen tar heller ikke hensyn til påvirkningen individer har på hverandre. Nettverk og flokkmentalitet påvirker avgjørelser knyttet til hvor man velger å migrere. Disse faktorene kan også føre til sortering, og av andre årsaker enn de som er presentert i modellen. Til slutt blir det poengtert at modellen ikke tar hensyn til at individer har ulike holdninger knyttet til risiko. Hvis et individ med få ressurser er mer risikovillig enn de med større ressurser kan det påvirke komposisjonen av innvandring.

2.4.2 Empiriske bevis fra Roy-Borjas-modellen

Borjas (1999) hevder å ha funnet støtte for hypotese 1) i USA etter 1965 (som sitert i Nannestad, 2007:516). Han argumenterer for at ferdighetsnivå på den gjennomsnittlige innvandrer til USA har sunket og at dette er en konsekvens av selvseleksjonen beskrevet ovenfor. Ut ifra modellen betyr det at opprinnelseslandene har enda større spredning i inntektsfordelingen enn USA, og Nannestad (2007) hevder at denne trenden er et resultat av «The Immigration Act» som trådte i kraft i 1965. I tillegg fant han at det var en negativ korrelasjon mellom inntektsforskjellene i opprinnelseslandene og inntekten mannlige innvandrere tjente i USA. Cobb-Clark (1993) fant tilsvarende funn for kvinnelige innvandrere. Mayda (2005) fant lignende resultat, nemlig at inntektsforskjellene i opprinnelsesland og vertsland er relatert til størrelsen på innvandringsraten på samme måte som er forventet i Roy-Borjas modellen.

Når det gjelder empiriske bevis for modellen i europeiske velferdsstater burde man forvente to trender: 1) ferdighetsnivået blant innvandrerne til disse landene burde være lavere enn blant innvandrerne til USA, fordi inntektsforskjellene i Europa er lavere enn i USA, og 2) de europeiske statene med mest generøse velferdsordningene, primært skandinaviske land, burde fungere som velferdsmagneter (Nannestad, 2007). Restriktiv innvandringspolitikk vil uansett begrense et enormt tilslag; innvandrere til USA kan velge hvilken stat de vil bosette seg i og dermed velge den staten som er mest gunstig. Tilsvarende frihet kan ikke skje i Europa, da uavhengige stater vil kunne motta et begrenset antall innvandrere på grunn av lovverk og politiske retningslinjer.

Brücker et al. (2002) fant at ikke-europeiske innvandrere til Storbritannia, Hellas, Spania og

Portugal faktisk tenderte til å ha et høyere utdanningsnivå enn resten av populasjonen i vertslandene. Dette strider i utgangspunktet imot hypotesene fra Roy-Borjas-modellen. Likevel fant Zavodny (1999) at det var spesielt lavt ferdighetsnivå på ikke-europeiske innvandrere i Danmark, Nederland, Tyskland, Belgia og Frankrike sammenlignet med ferdighetsnivået ellers i populasjonen i disse landene. Selv om førstnevnte studie går imot hypotesene fra modellen må man ikke overse det at de førstnevnte landene har mindre generøse velferdsordninger enn de sistnevnte. Ut ifra disse studiene kan man derfor fortsatt argumentere for at de landene med mest generøse velferdsordninger fungerer som velferds-magneter, også i Europa.

2.4.3 Moralsk risiko

Problemer knyttet til moralsk risiko refererer til de utfordringene som er tilknyttet kostnader ved integrering (Nannestad, 2007). På bakgrunn av økonomiske, sosiale og moralske faktorer er det til fordel for samfunnet at innvandrere integreres i vertslandet kontra etnisk segregering. Integrering er ikke kostnadsfritt for individene som migrerer til et fremmed land. De skal tillære seg et nytt språk og atferd tilpasset det nye samfunnet de lever i for å så få seg en jobb med inntekt. Dersom det er mer lønnsomt for innvandrere å motta trygdeordninger fra velferdsstaten er det ikke rasjonelt for disse individene og bruke masse ressurser på integrering. Ut ifra et slikt resonnement kan det argumenteres for at velferdsstater svekker innvandreres insentiver til integrering. Man burde forvente at integrering av innvandrere har en negativ sammenheng med nivå av generøsitet på velferdsordninger i vestlige velferdsstater og at avhengighet av velferdsgoder er større blant innvandrere enn av innfødte, fordi innvandrere har integreringskostnader som ikke de innfødte har.

Studier har vist at andelen arbeidsledige innvandrere er klart høyere i de landene med generøse velferdsordninger (Nannestad, 2007). Storbritannia, som har et velferdssystem basert på gjensidig avhengighet utkonkurrerer de mest generøse velferdsstatene som Danmark, Nederland og Sverige i å integrere innvandrere inn på arbeidsmarkedet. Denne trenden kan likevel også forklares ut ifra Roy-Borjas-modellen: De innvandrere med mest ferdigheter velger å migrere til Storbritannia kontra Skandinavia på grunn av høyere spredning i inntektsforskjellene, ergo større mulighet for å øke lønnen sammenlignet med hva den var i opprinnelseslandet.

Schultz-Nielsen & Constant (2004) fant et resultat som støtter opp om at velferdsstater fostrer problemer knyttet til moralsk risiko ved integrering. I sin studie av integrering av innvandrere i arbeidsmarkedet i Danmark og Tyskland fant de at insentivene til å arbeide var mye større i Tyskland enn i Danmark (Schultz-Nielsen & Constant, 2004). 17% av de sysselsatte innvandrerne i Tyskland tjente mindre enn 100 Euro i måneden ved å jobbe snarere enn ved å motta trygdeytelse. Det tilsvarende tallet for Danmark var 35%. Samtidig viste resultatene fra analysen at deltakelsen i arbeidsmarkedet blant innvandrere i Danmark var lavere enn i Tyskland. Et slikt resultat tyder på at arbeidsmoralen er høyere i Tyskland enn i Danmark, noe som kan stamme fra insentivene beskrevet tidligere. Andelen av de arbeidsledige innvandrerne i Tyskland som oppfylte ILO kravet for ledighet var 60% i Tyskland og 51% i Danmark (Schultz-Nielsen & Constant, 2004:182). Dette funnet gir også støtte for resonnetet ovenfor: Insentivene for å integrere seg gjennom arbeidsmarkedet er større i stater med mindre generøse velferdsordninger, selv kontrollert for ferdighetsnivå og karakteristikk som gjør de skikket til arbeid.

Empirien beskrevet ovenfor foreslår at stater med mindre generøse velferdsordninger er bedre på å integrere innvandrere inn på arbeidsmarkedet og reduserer problemer knyttet til moralsk risiko. En slik tilnærming trenger nødvendigvis ikke å stemme ut ifra et mer helhetlig perspektiv. Det kan være vesentlige skiller på integrering inn til arbeidsmarkedet og integrering knyttet til kultur og sosiale normer (Nannestad, 2007). Velferdsstater som krever gjensidig avhengighet kan skape sterke økonomiske insentiver til å delta i arbeidsmarkedet, men også insentiver til å investere i sikkerhet som slike stater ikke tilbyr på tilsvarende måte som de mest generøse velferdsstatene gjør. Familiebånd og etniske nettverk til egen gruppe kan fungere som et slikt sikkerhetsnett og kan gi dem sosial og økonomisk beskyttelse. Ut ifra klassisk konfliktteori vil slike omstendigheter føre til mer sosial tillit innad i grupper og større avstand til andre grupper (Putnam, 2002). En slik utvikling vil føre til segregering snarere enn integrering. Ut ifra et slikt resonnement kan man argumentere for at forholdet mellom grad av velferdsstat og integrering er U-formet, der hverken «for mye» eller «for lite» velferdsstat er bra for innvandreres integrering i samfunnet.

Ut ifra argumentene beskrevet ovenfor burde man forvente at innvandrere utnytter velferdsordninger i større grad enn de innfødte, fordi de står ovenfor kostnader knyttet til integrering (Nannestad, 2007). Man bør også forvente at denne forskjellen i bruk av velferdstjenester mellom innvandrere og innfødte er større i de mest generøse velferdsstatene.

2.5 Medianvelgerteoremet

Ut ifra økonomisk politisk teori kan det argumenteres for at tilsig av innvandring vil føre til lavere interesse for at staten skal stå til ansvar for borgernes forbruk av goder og tjenester (Alesina et al, 1999). Dette kan illustreres ved hjelp av medianvelger-teoremet:

Kort forklart er medianvelgeren den velgeren på en rangert akse som har like mange velgere til høyre som til venstre for seg (Downs, 1957). Downs (1957) teori om medianvelgeren går ut på at konfliktstrukturen er endimensjonalt og at velgerne er bevisste på egen plassering langs denne aksen. Teorien går ut på at velgerne er rasjonelle, og derfor vil stemme på det partiet som ligger nærmest ens egen plassering på konfliktdimensjonen (Downs, 1957). Den alminnelige velger vil ligge rundt midten av denne dimensjonen, altså rundt medianen. For å maksimere mulige antall stemmer vil partiene derfor legge seg tette opp mot medianen i ulike stridsspørsmål.

Anta at en politisk myndighet skal ta en avgjørelse ut ifra flertallsprinsippet om hvilket offentlig gode staten skal tilby og mengde ressurser som skal vies til det aktuelle godet (Alesina et al, 1999). Befolkningsstørrelsen er normalisert til 1, uten tap av generalitet, og ulike individer har forskjellige preferanser over ulike goder. Den generelle nyttefunksjon til individ i er gitt ved:

$$1) u_i = g^{\alpha}(1-l_i) + c$$
$$0 < \alpha < 1$$

Hvor g er det offentlige godet, som kan bli plassert hvor som helst på den ideologiske dimensjonen ut ifra individets preferanser. l_i er avstanden mellom individets mest foretrukne gode og det faktiske godet. C er privat forbruk. Inntekt er eksogen og lik for alle. Privat konsum er lik disponibel inntekt:

$$2) c = y - t$$

y er eksogen inntekt før skatt og t er en engangsskatt, som vi antar er lik for alle. Dette gir likevekt siden alle har samme inntekt før skatt, og en standard antakelse i offentlig finans er at skatter ikke kan være en funksjon av individuelle preferanser. Siden befolkningsstørrelsen er normalisert til 1 er hver innbygger og aggregerte variabler identiske. Det betyr at g representerer størrelsen på det offentlige godet på individ og aggregert nivå. Det betyr at:

$$3) \quad g = t$$

Ved å bruke 1), 2) og 3) kan vi skrive om ligningen for individuelle preferanser slik:

$$4) \quad u_i = g^a(1-l_i) + y - g$$

Myndigheten skal bestemme på bakgrunn av flertallet hvilket offentlig gode som skal iverksettes og hvor mye penger som skal vies til det. Vi tar følgende forutsetninger for stemmeprosessen:

Individene stemmer først på mengden skatter som skal vies til godet, før de så stemmer over type gode. Dette er en medgjørlig forutsetning for å unngå flerdimensjonal stemmegivning, noe som ikke er vårt fokus her. En annen årsak til denne antakelsen er at størrelse på budsjett som regel blir bestemt før innhold. For hver stemme til godet g , er type gode det godet som er mest ettertraktet av medianvelgeren.

La oss nå bestemme størrelse på det offentlige godet g . Individ i 's foretrukne størrelse er gitt ved resultatet av denne ligningen:

$$5) \quad \max u_i = g^a(1-l_i) + y - g$$

Der l_i er distansen mellom individ i og medianvelgerens mest foretrukne gode. Denne ligningen antar at velgerne vet at etter avgjørelsen om størrelse på godet, er type gode det godet som er mest foretrukket av medianvelgeren. Løsningen på (5) (g^*_i) er følgende:

$$6) g^*_i = [\alpha(1 - l_i)]^{1/(1-a)}$$

l_i^m er median avstand fra type gode som er mest foretrukket av medianvelgeren, altså median avstand fra medianen. Anvender vi nå medianvelgerteoremet får vi følgende resultat:

$$7) g^* = [\alpha(1 - l_i^m)]^{1/(1-a)}$$

Fra 2) kommer følgende konsekvens:

Likevekten til størrelsen på det offentlige godet er avtagende med l_i^m . Median avstand til medianen kan tolkes som en indikator på polarisering av preferanser. Dersom l_i^m er høy har en stor del av befolkningen preferanser som er langt unna det utvalgte offentlige godet. Derfor ville man i et slikt tilfelle foretrekke lave skatter og heller vie mer ressurser til privat enn offentlig forbruk. Dette tilfellet med en politisk myndighet bestående av to polariserende grupper er et typisk eksempel på der det er høy median avstand til medianen.

Tolker vi dette ut ifra min problemstilling betyr det at høyere nivå av innvandring bidrar til at median avstand til medianen øker. Med innvandring følger etnisk mangfold og et fragmentert samfunn, og den politiske myndigheten vil dermed som konsekvens av dette bestå av flere forskjellige grupper som vil ønske ulike goder og mengde ressurser. Hver gruppes nyttenivå av en velferdstjeneste reduseres dersom andre grupper også bruker det (Alesina et al, 1999). Derfor vil politiske aktører la private tjenester håndtere oppgavene. l_i , altså median avstand til medianen, vil stige med økende nivå av innvandring fordi den politiske enheten som skal ta avgjørelser basert på flertallsstyre, vil bestå av polariserende grupper. Sett i lys av medianvelgerteoremet vil interessen for offentlige goder og tilbøyeligheten for å betale skatter synke etter hvert som samfunnet blir mer og mer fragmentert, ergo vil mengde ressurser til velferdsgoder synke i takt med økt andel innvandrerbefolkning.

Alesina et al. (2005) fant at stater som har mer etnisk mangfold bruker en mindre del av budsjettet på sosiale tjenester og offentlige goder, og mer på bekjemping av kriminalitet. Dette underbygger resonnementene beskrevet tidligere, nemlig at etnisk mangfold fører til mindre sosial tillit, som igjen bidrar til mindre tro på sosiale velferdsordninger og tillit til institusjoner.

2.6 Finnes det empirisk støtte for amerikanske teorier i Europa?

I Hopkins studie fra 2009 ble det foretatt en undersøkelse av forholdet mellom innvandring og innfødtes villighet til å betale skatter. Studien benyttet data fra byer i statene Texas og Massachusetts (Hopkins, 2009). Resultatet viste at i samfunn der det foregikk en demografisk endring var folk mindre villig til å betale skatt enn i samfunn der det ikke fantes en merkbar forandring i demografien. Resultatene fra Texas, der det etniske mangfoldet er stort, viste ingen signifikante tegn til at tilsig av innvandring endret folks holdninger til å betale skatt. Resultatene fra Massachusetts derimot, som er en svært homogen stat med lite etnisk mangfold, viste tydelige tegn til holdningsendringer som følge av økt innvandring.

Hopkins (2009) konkluderer med at etnisk mangfold i seg selv ikke er en faktor som bidrar til negative holdninger til velferdsstaten, men dersom det foregår en markant endring i demografien vil holdningene påvirkes. I byer i Texas er ikke tilsig av innvandring like synlig som i Massachusetts, fordi samfunnet allerede består av et bredt spekter etniske grupper (Hopkins, 2009). Den prosentvise endringen i demografien var for liten til at holdningene ble påvirket i Texas, men ikke i Massachusetts. Da de homogene byene i Massachusetts ble møtt av innvandring ble villigheten til å betale skatter mindre. Denne effekten var mest tydelig i spørsmål som angikk skatt på lang sikt. Hopkins (2009) konkluderer videre med at dette skyldes at mobiliteten til å flytte påvirkes. De innfødte blir i større grad usikre på om de vil bli værende i byen når den aktuelle byen blir rammet av en innvandringsbølge.

Gjennom artikkelen legger Hopkins (2009) frem empiriske bevis imot Cutlers et al. (1999) teori om heterogenitetsproblemet. Hopkins (2009) finner ikke støtte for at innbyggerne er redde for at skattene skal bli brukt på andre grupper enn seg selv og at det er ulike preferanser mellom grupper som skaper konflikt. I følge Hopkins (2009) har ikke nivå av mangfold noe hold i forklaringen på folks villighet til å betale skatt, men kun betydelig demografisk endring.

Ettersom Europa består av langt mer homogene stater enn USA burde jeg forvente at andel innvandrerbefolkning har en effekt på folks holdninger til velferdsstaten.

2.6.1 Empiri fra europeiske studier

Brunner & Kuhn (2018) gjorde en studie der de analyserte spørreundersøkelser angående holdninger knyttet til innvandring i 27 ulike kommuner i Sveits. De kategoriserte innvandrere i to ulike grupper ut ifra kulturelle faktorer koblet til opprinnelseslandet, for å se om den kulturelle avstanden påvirket forholdet mellom innvandrere og innfødte (Brunner & Kuhn, 2018). De fant at kommuner der en stor andel av innvandrerne var fra områder med stor kulturell avstand til deres egen i større grad bar preg av anti-innvandringsholdninger enn kommuner der den kulturelle avstanden mellom borgerne var liten. Innvandrere med liten kulturell avstand til de innfødte ga så å si ingen utslag på anti-innvandringsholdninger, men det motsatte var derimot avgjørende i forklaringen på variasjonen i disse holdningene.

Den kulturelle avstanden mellom innvandrere og innfødte var altså avgjørende i forklaringen på effekten innvandring hadde på innfødtes holdninger til innvandring (Brunner & Kuhn, 2018). Forfatterne argumenterer for at denne innvirkningen disse forskjellene har skyldes det som kalles «compositional amenities», som ble definert innledningsvis. Brunner & Kuhn (2018) konkluderer med at en stor andel av befolkningen oppfatter innvandrere som en trussel for deres nasjonale identitet som følge av ulik kultur, språk, religion og livsstil. Kulturelle faktorer trumfer økonomiske insentiver i vurderingen av innvandreres betydning for nasjonen.

I motsetning fant Burgoon (2014) at det er økonomisk integrering, fremfor sosiokulturell integrering, som bekymrer borgere i vertsnasjoner hva angår innvandring. Studien benyttet spørreundersøkelser fra 22 europeiske land i 5 ulike år for å undersøke hvordan nivå av innvandring påvirker holdninger til omfordelingspolitikk (Burgoon, 2014). Forfatteren argumenterer for at den negative korrelasjonen mellom disse faktorene skyldes økonomisk usikkerhet knyttet til kostnadene innvandring medfører, uavhengig av sosiokulturelle faktorer.

Inglehart & Norris (2016) gjorde en studie hvor de undersøkte hvorfor høyrepopulistiske partier har hatt en oppblomstring i vestlige samfunn de siste 10-årene. Forfatterne tok utgangspunkt i to teorier; økonomisk usikkerhet og kulturelt tilbakeslag (Inglehart & Norris, 2016). Det førstnevnte perspektivet vektlegger konsekvensene av de dype forandringene som forekommer i post-industrielle økonomier. Vestlige samfunn har de siste årene opplevd en økning i inntekt- og velstandsulikhet som følge av teknologisk automatisering, fri flyt av arbeidskraft, goder, mennesker og kapital, organisert arbeid og krymping av velferdsstaten

som sikkerhetsnett. Dette har ført til at befolkningen som tilhører de lavere samfunnslagene har blitt utsatt for fremmedfrykt og anti-etableringsholdninger hvor de uttrykker misnøye og klandrer politikere for deres posisjon. Det andre perspektivet foreslår at støtten til høyrepopulistiske partier kan forklares av en retro-reaksjon fra den gruppen i befolkningen som tidligere tilhørte den dominante majoriteten i samfunnet.

Forfatterne benyttet data fra 268 politiske partier i 31 land i Europa for å identifisere deres ideologiske posisjon (Inglehart & Norris, 2016). Videre sammenlignet de partisystemene i de ulike landene på nasjonalt nivå før de gjorde en sammenslått OLS-regresjon med data fra ESS fra 2002-2014 for å forklare kryssnasjonale forskjeller i påvirkningen av økonomisk usikkerhet og kulturelle verdier tilknyttet høyrepopulistisk stemmegivning.

Inglehart & Norris (2016) fant at kulturelle faktorer hadde størst påvirkningskraft i forklaringen på oppblomstringen av høyrepopulistiske partier i Europa. Siden 1970 har vestlige samfunn sett en økende vektlegging av postmaterialistiske og selvutfoldende verdier blant unge og den høyere utdannede delen av befolkningen (Inglehart & Norris, 2016). Dette har bidratt til et større fokus på blant annet miljø- og klimautfordringer, likestilling mellom kjønn og raser og like rettigheter for homofile. Dette kulturelle skiftet har skapt høyere toleranse for ulike livsstiler, religioner og kulturer. Det har skjedd et agendaskifte der oppmerksomheten fra klassisk økonomisk omfordelingspolitikk har bleknet. Forfatterne argumenterer for at dette skiftet har stimulert et kulturelt tilbakeslag blant de som føler seg truet av denne utviklingen. Mindre utdannede og eldre borgere, spesielt hvite menn, som tidligere har vært den privilegerte majoriteten i vestlige samfunn, blir fortalt at deres tradisjonelle verdier er politisk ukorrekte og føler seg derfor marginalisert i eget land.

Økt innvandring, spesielt fra fattige land, har endret den etniske demografien i industriland og bidratt til å fostre frykt og usikkerhet blant den delen av befolkningen som føler seg utsatt (Inglehart & Norris, 2016). De nye landsmennene bærer et annet språk, religion og livssyn enn de innfødte, noe som forsterker følelsen av tradisjonelle verdier hos deler av den lokale befolkningen. Inglehart & Norris (2016) argumenterer for at økende støtte til høyrepopulistiske partier ikke kan tillegges økonomisk usikkerhet alene, og at betydningen av kulturelt tilbakeslag er vesentlig i denne forklaringen. Populistiske ledere spiller på frykt og mistillit til det nyetablerte, og stimulerer mistillit til dagens samfunn og de partilederne som støtter de nye og progressive verdiene. Ut ifra denne artikkelen er det med andre ord gode

grunner til å anta at en stor andel innvandrerbefolkning vil bidra til økt misnøye til velferdsstaten, da innvandring fører til økt støtte til høyrepopulistiske partier, og disse igjen stimulerer mistillit til samfunnet og regjerende gruppers kultur.

2.7 Hypoteser

Litteraturen som beskriver hva som kjennetegner en velfungerende velferdsstat taler for at homogene samfunn nyter en rekke fordeler angående økonomisk vekst, velfungerende institusjoner og generell sosial tillit (Costa & Kahn, 2003; Easterly, 2001; Goldin & Katz, 1997). Slike samfunn er mer vellykkede og ut ifra litteraturen burde man derfor forvente at homogene samfunn er mer tilfreds med systemet og velferdsstaten enn samfunn som er preget av etnisk fragmentering og heterogenitet. Den første hypotesen jeg skal besvare gjennom analysen er dermed følgende:

H1: I land med en høyere andel innvandrerbefolkning er folk mer kritiske til velferdsstaten

Kontaktteorien argumenterer for at økt kontakt med andre mennesker øker den sosiale tilliten man innehar (Putnam, 2007). Kumlin & Rothstein (2005) vektlegger betydningen av tillit i en velferdsstat. Samfunn bestående av individer som stoler på hverandre reduserer transaksjonskostnader og korrupsjon, da risikoen for utnyttelser av velferdstilbud reduseres. Jeg antar derfor at det er en sammenheng mellom sosial tillit mellom individer og tillit mellom individ og stat, og den andre hypotesen jeg ønsker å teste er derfor følgende:

H2: Sosial tillit mellom individer er overførbart til tillit mellom individ og stat

Som nevnt innledningsvis har tidligere forskning i hovedsak fokusert på de økonomiske konsekvensene tilknyttet innvandring. Flere har kritisert denne vinklingen og argumentert for at komposisjonelle faktorer har større betydning enn hva som tidligere har blitt antatt. Jeg bygger min tredje hypotese på funnene til Brunner & Kuhn (2018) om at innvandringskritiske føler seg mer truet av innvandring som følge av trusler knyttet til deres nasjonale identitet enn trusler knyttet til økonomi. Den tredje hypotesen jeg skal undersøke er dermed:

H3: Innvandringskritiske er drevet av kulturelle preferanser snarere enn økonomiske

konsekvenser

Som oppfølging til H3 ønsker jeg å formulere en hypotese som jeg vil besvare gjennom tidsserieanalysen som tester om andel innvandrerbefolkning har betydning for objektive statlige forhold. Dersom det viser seg at frykten for innvandring stammer fra økonomiske bekymringer heller enn kulturelle preferanser ønsker jeg å teste om disse bekymringene er reelle. Ut ifra Roy-Borjas-modellen burde man forvente at ufaglærte innvandrere migrerer til sterke velferdsstater der de blir en økonomisk belastning for vertslandet (Nannestad, 2007). Disse landene vil ha et høyere statlig forbruk og et høyere skattenivå for å dekke kostandene knyttet til innvandring. Hypotese nummer 4 er derfor følgende:

H4: Land med en høyere andel innvandrerbefolkning har et høyere statlig forbruk og et høyere skattenivå

Ettersom flere studier har linket etnisk fragmentering og mangfold til diverse negative aspekter ved samfunnet, spesielt da investeringer i offentlige goder og velferdstjenester, er det rimelig å anta at en større andel innvandrerbefolkning vil bidra til splittelser og større forskjeller i befolkningen (Alesina et al., 1999; Easterly, 2001; Easterly & Levine, 1997). Min siste hypotese er derfor følgende:

H5: Land med en høyere andel innvandrerbefolkning bærer preg av større ulikhet mellom innbyggerne

3.0 Data og metode

I dette kapittelet skal jeg gjøre rede for metode og de dataene som er benyttet i analysene. Jeg vil først presenterer metoden jeg har anvendt i flernivåanalysen. Følgende vil jeg gjøre rede for datasettet jeg har brukt og variablene som kommer til syne i denne analysen.

Flernivåanalysen er utført to ganger; en der den avhengige variabelen måler generell optimisme til velferdsstaten, og en der den avhengige variabelen måler holdninger knyttet til om innvandring er bra eller dårlig for landets økonomi. Deretter vil jeg gjøre tilsvarende for tidsserieanalysen. Tidsserieanalysen er gjort med fire ulike avhengige variabler som beskriver statlige forhold: staters skattesats, statlig forbruk, likhet i utdanning og likhet i helse.

Avslutningsvis vil jeg presentere fremgangsmåten for den alternative analysen til tidsserien som er en sammenslått OLS-regresjon.

3.1 Flernivåanalysen

For å besvare problemstillingen min om en høyere andel innvandrerbefolkning fører til sterkere misnøye knyttet til velferdsstaten gjør jeg en flernivåanalyse med data hentet fra ESS og Verdensbanken. ESS er et hierarkisk strukturert datasett der individuelle variabler er samlet innenfor ulike land og år. Det kan tenkes at individer som stammer fra like omgivelser deler visse karakteristikk, og ved slike mistanker bør man vurdere å benytte en analyseteknikk som tar hensyn til dette (Jakobsen & Mehmetoglu, 2017). Jeg er interessert i om andel innvandrerbefolkning i et land påvirker individuelle holdninger knyttet til velferdsstaten. Alle individer innenfor et land deler den samme andelen av innvandrere i landet. Dersom en slik korrelasjon innad blant enhetene ikke tas hensyn til og det blir benyttet vanlig OLS-regresjon, vil forutsetningen om uavhengighet mellom observasjonene bli brutt og man risikerer falske signifikante resultater som følge av undervurderte standardfeil (Jakobsen & Mehmetoglu, 2017).

Flernivåanalyse er altså en metodisk tilnærming man benytter når det er avhengighet mellom nivå-1-enheter innenfor enheter på øvre nivå. Det finnes ulike teknikker innenfor flernivåanalyse, avhengig av hva man ønsker å undersøke og hva slags data man har tilgjengelig. Som sagt er jeg i denne analysen ute etter å undersøke hvordan forhold som er

faste innad, men som varierer mellom land, påvirker holdninger på individnivå. I denne analysen skal jeg utføre en tonivåmodell ved bruk av *Random Intercept* med *Fixed Effects*. Det vil si at analysen estimerer regresjonskoeffisienter på individnivå for hvert av landene, men koeffisientene som blir presentert i modellen er den gjennomsnittlige koeffisienten blant landene (Jakobsen & Mehmetoglu, 2017). Respondentene utgjør nivå-1 og land utgjør nivå-2. Jeg tar med andre ord ingen hensyn til om det finnes forskjeller i nivå-1-effektene blant nivå-2-enhetene. Det betyr at individene blir betraktet som en undergruppe av landene.

For å teste hvor mye av variasjonen som kan tillegges de ulike nivåene kan man regne ut *intraklassekorrelasjon* (VPC)¹. VPC viser andelen av den totale variasjonen i Y som kan tillegges et nivå ut ifra en nullmodell² (Jakobsen & Mehmetoglu, 2017:203). I tabell 1 kan 27,1% av variasjonen i holdninger knyttet til velferdsstaten tillegges nivå-2, og jeg har derfor god grunn til å ta hensyn til dette i min analyse. En tommelfingerregel er at dersom VPC er større enn 5% bør man ikke ignorere nivå-2 i analysen (Jakobsen & Mehmetoglu, 2017:203). I tabell 2 kan 7,4% av forklaringen på variasjonen i holdninger til om innvandring er bra eller dårlig for landets økonomi tillegges nivå-2.

3.1.1 Datasettet for flernivåanalysen

Variablene på nivå-1 i flernivåanalysen er hentet fra den europeiske samfunnsundersøkelsen (European Social Survey, ESS) fra 2014. ESS er et forskerinitiert prosjekt med formål om å kartlegge personlige verdier på tvers av landegrenser i Europa (SSB, 2017). For at datasettet skal kunne kalles reliabelt er det viktig at organisasjonen som har generert dataene er profesjonelle og troverdige (Ringdal, 2013). ESS har som målsetting om å ha en svarprosent på minst 70% og de har standardiserte regler for blant annet utvalgsteknikk (ESS, 2017). Dette reduserer frafallsfeil, representasjonsfeil og utvalgsfeil, og styrker dermed datasettets reliabilitet. Data fra ESS er anonymisert og stilt til disposisjon gjennom Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (NSD).

¹ En nullmodell er en modell uten uavhengige variabler

² Formelen for utregning av VPC er følgende: $\text{var}(u_0) / (\text{var}(e) + \text{var}(u_0))$, Der $\text{Var}(e)$ er variansen til restleddet på nivå-1 og $\text{var}(u_0)$ er variansen til restleddet på nivå-2 i en nullmodell. Plotter jeg inn disse verdiene for tabell 1 får jeg: $\text{VPC} = 15,353 / (41,174 + 15,353) = 0,271$. Ved å gange VPC med 100 får jeg oppgitt intraklassekorrelasjon i prosent. For tabell 2 blir formelen denne: $0,432 / (5,358 + 0,432) = 0,074$.

Variablene på nivå-2 i flernivåanalysen er hentet fra Verdensbanken. I likhet med ESS følger de flere kvalitetskriterier for å sikre data av høy kvalitet, blant annet samarbeider de tett med det internasjonale pengeforbundet (IMF) i utviklingen av datagenerering (Verdensbanken, 2017a).

Utvalget for analysen i tabell 1 består av 19 land og 33552 individer, det gir et gjennomsnitt på 1765.89 individer per land. Innsamlingsmetoden til ESS har ikke gitt alle individer i hvert land like stor sannsynlighet for å bli trukket ut til å delta i undersøkelsen. Antall respondenter i hvert land er ikke representert på bakgrunn av størrelse på populasjonen. Jeg har derfor vektet dataene mine etter designvekt for å gjøre utvalget representativt på bakgrunn av populasjonsstørrelse. Se tabell A.4 i appendiks for nærmere beskrivelse av dette. Det samme gjelder for analysen i tabell 2, som har et nettoutvalg på 35153 respondenter fra 19 land.

Jakobsen og Mehmetoglu (2017) argumenterer for at man bør ha minst 10 observasjoner for hver uavhengig variabel på hvert nivå for å opprettholde et pålitelig konfidensintervall. I denne analysen har jeg kun 19 land, altså kun 19 enheter på nivå-2. Likevel har jeg valgt å inkludere 2 uavhengige variabler på nivå-2 i samme modell. Dette fordi det er av teoretisk interesse, og det er viktig for meg å kontrollere for ulike forhold da visse landkarakteristikker ofte korrelerer med hverandre. Dersom jeg unngår viktige kontrollvariabler risikerer jeg et mål på en effekt som egentlig stammer fra andre variabler. Jeg ønsker å undersøke effektene av 4 variabler på nivå-2, men da det vil gi unøyaktige estimater på grunn av lite utvalg velger jeg å utvikle ulike modeller der hver av kontrollvariablene på nivå-2 blir målt opp mot den uavhengige variabelen som er av størst interesse, nemlig andel innvandrerbefolkning. Tabell 1 og 2 vil vise en trinnvis utvidelse av modellene, samt 4 og 3 modeller med ulike kombinasjoner av variabler på nivå-2. Ved en trinnvis utvidelse av modellene gjør jeg modellene mer robust og jeg kan vurdere om endringene fører til signifikante forbedringer. Ved tolkning av modellene må man ta i betraktning at det vil være vanskelig å få frem signifikante resultater på nivå-2, da standardfeilene her blir beregnet på bakgrunn av kun 19 enheter.

3.1.2 Operasjonalisering av variabler

Den avhengige variabelen i tabell 1 er en sammensatt indeks bestående av fire variabler som måler holdninger knyttet til utdanningssystemet, helsesystemet, landets økonomi og regjeringen. Jeg har addert disse og tilsammen utgjør de variabelen «optimisme til velferdsstaten». Variabelen går fra 0-40, der 0 betyr ekstremt misfornøyd og 40 betyr ekstremt fornøyd med velferdsstaten. Ringdal (2013) definerer indeks som et sammensatt mål bestående av årsaksindikatorer. Det betyr at indikatorene forårsaker verdien på den latente variabelen, her optimisme til velferdsstaten (Ringdal, 2013). De fire variablene som utgjør den avhengige variabelen er avgjørende for hvilket syn man har på velferdsstaten og utgjør derfor et godt mål på nettopp dette. Som beskrevet i kapittel 2 skal en velferdsstat distribuere offentlige goder og tjenester (Costa & Kahn, 2003; Nannestad, 2007). Utdannings- og helsesystemet er eksempler på to vesentlige tjenester velferdsstaten skal tilby innbyggerne, og holdninger tilknyttet disse er derfor en indikator på holdninger til velferdsstaten. Regjeringen er styringsmakten bak hvordan velferdsstaten blir håndtert, og ettersom velferdstjenester koster penger er også holdninger knyttet til landets økonomi er mål på tilfredshet med velferdsstaten. De fire variablene bestod reliabilitetstesten *Cronbach's Alpha*, noe som betyr at de fire variablene har intern konsistens og måler noenlunde de samme holdningene. Se tabell A.6-A.8 i appendiks for konstruksjon av indeksen.

Den andre avhengige variabelen har jeg kalt «optimisme til innvandrings påvirkning på landets økonomi» og er dannet på bakgrunn av følgende spørsmålsformulering: «Vil du si at innvandring generelt er bra eller dårlig for landets økonomi?», der svaralternativene går fra 1-10, der 1 betyr dårlig og 10 betyr bra. Det vil si at høye verdier på denne variabelen indikere positive holdninger til den økonomiske betydningen av innvandring. Denne variabelen vil fange opp individenes direkte holdninger til det økonomiske aspektet ved innvandring. Årsaken til at jeg vil måle begge variablene er fordi det gir meg mulighet til å skille mellom generell tilfredshet/tillit og spesifikt uttrykk for misnøye til innvandring som en økonomisk belastning.

Finseraas & Kotsadam (2017) gjorde en studie der de undersøkte om kontakt med minoriteter hadde effekt på majoritetens holdninger til diverse aspekter knyttet til innvandring. De fant at kontakt med minoriteter hadde en tydelig positiv effekt på holdninger til innvandreres

arbeidsetikk. Ettersom arbeidsmarkedet i stor grad preger landets økonomi, er det på bakgrunn av dette interessant å undersøke om andel innvandrerbefolkning har effekt på holdninger til om innvandring er bra eller dårlig for landets økonomi. Jeg antar her at land med en større andel innvandrerbefolkning i større grad vil være i kontakt med minoriteter enn motsatt.

Av sosialdemografiske variabler har jeg valgt å inkludere kjønn, minoritet, alder og utdanning. For variabelen kjønn har jeg gitt menn verdien 1 og kvinner verdien 0 slik at positive verdier på denne variabelen betyr at det er en positiv sammenheng mellom menn og optimistiske holdninger. Variabelen for minoritet er kodet slik at de som oppfatter seg som en del av en minoritet i landet har verdien 1 og de resterende har verdien 0.

Utdanningsvariabelen måler antall år fullført utdanning og går fra 0-50 år. Denne variabelen har nokså mange ekstremverdier da hele 29 respondenter har svart at de har fullført 31 eller flere års utdanning. Likevel har 99.03 % av alle respondentene svart mellom 0-30 års fullført utdanning, og det store utvalget på individnivå vil gjøre at ekstremverdiene ikke påvirker resultatene i stor grad. Aldersvariabelen går fra 14-114 år. Skulle det være målefeil blant det øverste sjiktet her vil heller ikke det være problematisk for analysen, da antall respondenter som har svart på spørsmålet om alder er så mye som 36358.

Ideologivariabelen forteller hvor på den politiske venstre-høyre-aksen respondenten mener den befinner seg. På en skala fra 1-10, der 1 er ytre venstre og 10 er ytre høyre, blir respondenten bedt om å plassere seg selv ut ifra ideologisk standpunkt. Positive verdier på denne variabelen indikerer en positiv sammenheng mellom å være høyreorientert og inneha optimistiske holdninger. På dette spørsmålet er det 4003 respondenter som ikke har svart, noe som kan være et tegn på at variabelen er preget av noe lav begrepsvaliditet (Ringdal, 2013).

Sosial omgang-variabelen er kodet fra 1-7, der 1 betyr at respondenten aldri deltar på sosiale sammenkomster og 7 betyr at respondenter har sosiale treff hver dag. Sosial tillit-variabelen er basert på hvorvidt man mener om mennesker kan stoles på eller ei. Variabelen går fra 0-10, der 0 betyr ingen tillit og 10 betyr full tillit. Holdningsvariabler som denne kjennetegnes ofte av svakere validitet, da respondenter kan ha ulik oppfatning av forskjellige verdier (Ringdal, 2013).

Variabelen for innvandring viser prosentvis andel av landenes befolkning som består av innvandrere i 2015. Verdensbanken (2017b) definerer her innvandrere som alle som er født i et annet land enn det de bor i, inkludert flyktninger. Her er det stor variasjon mellom landene da minimumsverdien er 1.604 og maksimumsverdien er 29.386.

BNP-variabelen måler bruttonasjonalprodukt (BNP) delt på antall innbyggere i midten av året i det aktuelle landet (Verdensbanken, 2017c). BNP er verdien av alt som produseres i et land i løpet av et år. Variabelen er målt i amerikanske dollar i 2010.

Nivå av BNP har lenge blitt ansett som en indikator på levestandard, men har også blitt kritisert for å ikke være et mål på sosial velferd og fremgang (Van den Bergh, 2009). Likevel har BNP vedlikeholdt sin dominante posisjon som indikator på økonomisk fremgang. Kritikere har sagt at nivå av BNP som en indikator på velferd er beskjeden, men at den til tross for kritikken gir nyttig informasjon. Det er spesielt to aspekter ved BNP som indikator på velferd som har blitt kritisert. Det første er at kalkuleringen er inkonsistent med to prinsipper for god bokføring, nemlig at den ikke tydelig skiller mellom kostnader og fordeler og ikke korrigerer for endringer i aksjer og forsyninger. BNP representerer et estimat på kostnadene snarere enn fordelene ved all markedsrelatert økonomisk aktivitet i landet. I tillegg fanger ikke BNP opp sosiale kostnader ettersom BNP utelater eksterne kostnader. Det andre er at økning i konsum av materielle goder ikke er en kompensasjon for andre grunnbehov som sinnsro, ren luft og direkte tilgang til naturen. Ut ifra Maslows behovspyramide er dette komponenter som bidrar til økt velferd.

Til tross for kritikken gir som sagt nivå av BNP nyttig informasjon. BNP korrelerer positivt med en rekke indikatorer som fanger opp elementer av velvære og livskvalitet, som for eksempel spedbarnsdødelighet, forventet levealder, voksnes leseferdigheter og indekser av politiske og sivile friheter (Van den Bergh, 2009). Tidligere litteratur argumenterer for at BNP er en indikator på produktivitet og sysselsetting, samtidig som høy BNP generer selvtillit og økonomisk stabilitet.

Variabelen for arbeidsledighet viser prosentvis andel arbeidsledige av den totale arbeidsstyrken i landet (Verdensbanken, 2017d). Verdensbanken definerer arbeidsledighet som den delen av arbeidsstyrken som er uten jobb, men som er tilgjengelig for og i søken etter arbeid. Variabelen angir verdier for arbeidsledighet i hvert enkelt land i 2014.

Arbeidsledighetsskåren er noe problematisk med tanke på validitet, da høy arbeidsledighet ikke nødvendigvis trenger å korrelere med fattigdom. I stater med gode velferdstjenester og et sikkerhetsnett kan folk tillate seg å gå uten jobb i søken etter en mer attraktiv arbeidsplass, da de vil motta ytelse fra staten som arbeidsledig. I fattige stater vil man lettere påta seg usikkert arbeid, da de ikke har råd til å frstå et jobbtillbud. Likevel er høy og vedvarende arbeidsledighet en indikator på ineffektiv ressursallokering (Moffitt, 1983). Ettersom vi også kontrollerer for BNP og statlig størrelse, og siden disse variablene ikke korrelerer og da ikke måler det samme (se tabell A.9 i appendiks), vil arbeidsledighetsvariabelen likevel bidra som en god indikator på forholdene.

Ulike land har forskjellige sosiale ordninger for arbeidsmarkedet som kan resultere i ulik arbeidsledighetsrate. USA har for eksempel tre ganger så lang varighet for hver arbeidsledige enn Portugal, men Portugal har mye større total arbeidsledighet enn USA (Blanchard & Portugal, 2001). Dette skyldes at arbeidere i Portugal er mer beskyttet mot å miste jobbene sine. Effekten av arbeidsledighet kan derfor være noe tvetydig med tanke på grad av velferd. Velferdsreformer inkluderer ofte tiltak for arbeidsmarkedet på en eller annen måte, og Schoeni & Blank (2000) fant blant annet at flere velferdsreformer økte sysselsettingen blant lavt kvalifisert arbeidskraft. Arbeidsledighet er derfor, tross innvendingene ovenfor, en indikator på velferd.

Variabelen som måler statlig størrelse viser alt av statens offentlige forbruksutgifter som prosent av BNP (Verdensbanken, 2017e). De offentlige forbruksutgiftene er statens kjøp av varer og tjenester og inkluderer også noen av utgiftene til nasjonalt forsvar og sikkerhet. Stort forbruk som prosentvis andel av landets BNP indikerer en aktiv og sterk stat. Verdiene på variabelen kan lage et bilde av at det er stort sprik blant landene, men etter Sveits, som har verdien 10.66, er det ingen av landene som har lavere verdi enn 18.90, som er verdien til Irland. De fleste landene har offentlige forbruksutgifter på mellom 19-23 % av landets BNP. Tallene er hentet fra 2014.

Alderssammensetningen i et land har stor innflytelse på kostandene til et land og hvor mye det koster å ta vare på befolkningen. Statlig forbruk som prosent av BNP vil være høyere i de landene med stor andel aldrende befolkning, da disse er kostbare for staten (Lindert, 1996). At visse land har en høy andel aldrende befolkning betyr at innbyggerne i disse statene har gode levevilkår og blir godt tatt vare på. Statlig forbruk som prosent av BNP sier derfor noe om

hvor stor og sterk staten er, og indikerer i hvilken grad staten kan kalles en velferdsstat. Det er andre faktorer som også påvirker det statlige forbruket til sosiale goder, som for eksempel inntektsfordeling, inntektsnivå og politiske omgivelser. Likevel er variabelen et rammeverk for en indikasjon på grad av velferdsstat.

Kontrollvariablene på nivå-2 indikerer alle en form for grad av velferd. Grunnen til at jeg kontrollerer for slike forhold er fordi jeg ved innvandringsvariabelen ønsker å fange opp den rene effekten av nettopp innvandringsnivået i et land. Komposisjon av individer i et land vil bli påvirket av innvandring, og som beskrevet i kapittel 2 vil noen stater alltid være mer attraktive vertsnaasjoner for innvandrere enn andre. Når disse forholdene holdes konstant, hvilken effekt har andel innvandrerbefolkning på holdninger knyttet til velferdsstaten? Dette er det innvandringsvariabelen viser når jeg da kontrollerer for forholdene beskrevet ovenfor. Variablene på nivå-2 er basert på ulike årstall. Ideelt sett burde de vært fra samme år. Likevel anser jeg ikke dette som svært problematisk, da dette ikke er tall som endres i stor grad fra år til år. Det viktigste er at alle landene får verdien fra samme år på hver av variablene slik at jeg kan sammenligne effektene.

En av forutsetningene for regresjon er at sammenhengen skal være lineær (Skog, 1998). Dette har mer med matematisk bekvemmelighet å gjøre enn tro på at sammenhenger faktisk er rettlinjede. Dersom datamaterialet tilsier at sammenhengen mellom variablene ikke er lineær kan man løse dette ved logaritmisk omkoding av variablene. Dette var tilfellet for datasettet mitt, da residualene var skjevfordelte og det var klare tegn på heteroskedastisitet, samt at flere av variablene inneholdt uteliggere. Logaritmisk omkoding av variabler innebærer at vi går over fra å tolke absolutte endringer til prosentvise endringer (Skog, 1998). Dersom det er gjort en logaritmisk omkoding av både den avhengige og den uavhengige variabelen, forteller koeffisienten hvor stor prosentvis endring man kan forvente i den avhengige variabelen når den uavhengige variabelen endres med en prosent. Dersom man gjør en logaritmisk omkoding av kun uavhengige variabler, forteller koeffisienten hvor stor absolutt endring som skjer i Y når X øker med en prosent.

Samtlige variabler på nivå-2 er logtransformert i tabell 1 og 2. Årsaken til at jeg valgte å logtransformere nivå-2-variablene skyldes blant annet stor avstand mellom verdiene. Ved å logtransformere minimerer man avstanden mellom hver observasjon fordi man konstruerer en ny skala basert på den naturlige logaritmen til e fremfor de absolutte verdiene (Skog, 1998).

En teoretisk årsak til omkodningen skyldes hensyn til at en endring fra et nivå til et annet ikke nødvendigvis gir den samme effekten som endring på andre verdier på skalaen. Det kan for eksempel tenkes at endringer i det lavere sjiktet på skalaen viser større effekt enn tilsvarende endringer på midten av skalaen. Ved logaritmisk omkoding blir slike tendenser tatt i betraktning.

3.2 Tidsserieanalysen

Hensikten med tidsserieanalysen er å avdekke økonomiske sammenhenger mellom andel innvandrerbefolkning og statlige forhold. Innvandring- og integreringstiltak er kostbart, og som beskrevet i teorikapittelet kan tilsig av innvandring gjøre innbyggere mindre villig til å betale skatter fordi de føler de betaler for tjenester til en annen gruppe enn den de selv identifiserer seg med (Cutler et al., 1999). Formålet med tidsserieanalysen er å avdekke om en høy andel innvandrerbefolkning faktisk bidrar til at statens utgifter øker, og derav krever høyere skattesats fra sine innbyggere. I motsetning til flernivåanalysen blir denne analysen basert på objektive forhold, der variablene måler substansielle verdier og ikke subjektive holdninger. Målet med kombinasjonen av de to analysene er å vise om de subjektive holdningene stammer fra følelser om tillit og identitet eller reelle forhold som påvirker innbyggerne økonomisk.

For å ta fatt på denne delen av studien har jeg benyttet tidsseriedata med *Fixed Effects* og *Newey-West Estimator*. Tidsserie (*Times-Series Cross-Section Methods*) er en undergruppe av paneldata (Jakobsen & Mehmetoglu, 2017). I motsetning til klassisk paneldata, som kjennetegnes av et betydelig antall enheter som måles over noen få tidspunkter, har tidsseriedata færre enheter, men målingene skjer over et lengre tidsrom med flere målepunkter. En av fordelene ved å benytte paneldata er at antall enheter ganges med antall måletidspunkt, noe som gjør at datamaterialet kan bli veldig stort. I tillegg er det større mulighet for å avdekke kausale forhold, da vi kan undersøke hver enkelt variabel for det spesifikke måletidspunktet. De gjentatte måletidspunktene gjør tidsserier bredere og gir oss større innsikt i årsakssammenhengene, da målingene i mye mindre grad vil være preget av tilfeldigheter ettersom vi har flere holdepunkter å belage oss på.

Tidsseriedata står ovenfor de samme problemene som klassisk paneldata med tanke på brudd

på forutsetningene for lineær regresjon (Jakobsen & Mehmetoglu, 2017). Ettersom flere enheter er samlet innad i grupper som deler flere likhetstrekk vil avhengighet mellom observasjonene være tilstede. Dette kalles heteroskedastisitet og gjør at modellen estimerer visse verdier mer nøyaktig enn andre. I tillegg blir de samme enhetene målt over flere tidspunkt, noe som vil gjøre at hver enhets residual vil korrelere med hverandre. Dette kalles fravær av stasjonaritet eller autokorrelasjon og oppstår fordi vi følger tidstrenden til hver enkelt enhet, noe som betyr at parameterne i datasettet, som for eksempel gjennomsnitt og varians, ikke varierer over tid. Dersom to serier av variabler har samme trend vil det produsere falske signifikante resultater, som da gir villedende resultater grunnet spuriøse forhold. Ved å benytte vanlig lineær regresjon med paneldata vil standardfeilene derfor undervurderes og sjansen for å få frem resultater som skyldes tilfeldigheter øker.

Det er flere metodiske tilnærminger man kan benytte i estimeringen av tidsseriedata. I denne analysen har jeg valgt å benytte såkalt *Newey-West Estimator*. *Newey-West* er et estimat som er hyppig brukt i tidsserier, og estimatet prøver å overvinne problemene med autokorrelasjon og heteroskedastisitet (Petersen, 2009). Problemet med autokorrelasjon i tidsserier er som sagt at restleddet korrelerer over tid. Dette estimatet gjør at avstanden mellom restleddet øker, og korrelasjonen mellom dem derfor reduseres. *Newey-West* estimatet håndterer autokorrelasjon opp til et spesifikt *lag*, der det aktuelle *laget* blir spesifisert i kommandoen. Dermed antar kommandoen at enhver autokorrelasjon med lag som er større enn det som er spesifisert blir ignorert. Laggede verdier betyr at man bruker tidligere verdier av variabelen (Jakobsen & Mehmetoglu, 2017). Årsaken til at man lagger den avhengige variabelen skyldes mistanke om at en verdi på en variabel blir sterkt påvirket av verdien den aktuelle variabelen hadde ved foregående måling. Ved å benytte lag i analysen tar man hensyn til historiske faktorer som kan tenkes å påvirke de endogene variablene. Grunnen til at jeg har brukt et estimat som også lagger de uavhengige variablene skyldes at mange av variablene kan mistenkes å bruke en del tid før virkningen kommer til syne. Dette for å sikre kausalitet, nemlig at X kommer til virkning før Y i tid.

Ved å benytte *Fixed Effects* kan jeg identifisere variasjoner innad blant enhetene, altså i dette tilfellet innad blant landene (Jakobsen & Mehmetoglu, 2017). Det er vanlig å benytte denne type estimering dersom man mistenker at noen utelatte variabler korrelerer med en eller flere av de uavhengige variablene i analysen. I mitt tilfellet vil dette være svært sannsynlig, da mange landkarakteristikker ofte korrelerer med hverandre. En del av problemet blir løst ved å

inkludere kontrollvariabler, men det er umulig å kontrollere for alle forhold som kan tenkes å påvirke.

Ved å kjøre en *Hausman*-test estimerer STATA om man bør benytte *Random* eller *Fixed Effects*. *Hausman*-testen tester nullhypotesen om at det ikke finnes utelatte variabler som korrelerer med noen av modellens uavhengige variabler. I mitt tilfellet ble resultatet av testen signifikant og jeg burde derfor velge *Fixed* fremfor *Random Effects* (Jakobsen & Mehmetoglu, 2017). Ved å bruke *Fixed Effects* tar modellen hensyn til både tidsvarierende variabler og de variablene som ikke varierer over tid. Ved å inkludere et dummysett for hver enhet (her: land) vil også modellen ta hensyn til de utelatte variablene som ikke varierer over tid. Fordelen med denne type modellering er at vi blir kvitt spuriøse årsaksforhold og får dermed et klarere forhold mellom X og Y, nettopp fordi vi er i stand til å kontrollere for alle variabler som ikke varierer over tid. I tidsserieanalysen har jeg benyttet både *Country Fixed* og *Time Fixed Effects*. Det vil si at jeg kontrollerer både for land og år. Dersom dette ikke hadde vært gjort kunne effekter som egentlig skyldtes andre landkarakteristikker eller hendelser som skjedde et spesifikt år gitt utslag på de ulike variablene. Slike forhold blir derfor med denne metoden kontrollert for.

I en alternativ analyse til tidsserien utførte jeg en sammenslått OLS-regresjon med *Fixed Effects* og *Driscoll-Kraay* robuste standardfeil. *Driscoll-Kraay* robuste standardfeil gjør det mulig å benytte sammenslått OLS-regresjon i analyser der det er kryssnasjonal avhengighet mellom observasjonene (Hoechle, 2007). Ved sammenslått OLS-regresjon antar man at alle enheter lyder samme spesifisering og parameterverdi, noe som ikke er tilfellet i tidsseriedata da hver enhets residual i de fleste tilfeller korrelerer over tid (Jakobsen & Mehmetoglu, 2017). Dersom dette ikke tas hensyn til vil det som sagt ofte resultere i falske signifikante resultater som følge av undervurderte standardfeil. *Driscoll-Kraay*-estimatet sikrer mot denne type avhengighet: heteroskedastitet og rom- og tidsavhengighet mellom observasjonene (Hoechle, 2007). Avhengighet i rom kan i denne analysen være faktorer som gjør at avstanden mellom landene er liten, og derfor følger samme trend. Det kan være geografisk avstand eller politiske allianser som gjør at land følger hverandre. Slike faktorer er ikke kvantifisert målbare, og dermed blir de inkludert i analysen som eksogene variabler. Tidligere studier har ofte ikke tatt hensyn til avhengighet i rom, noe som styrker mine insentiver til å inkludere denne analysen. Dette gir meg mulighet til å generalisere på tvers av tid og rom.

3.2.1 Datasettet for tidsserien

Variablene for denne analysen er hentet fra Verdensbanken, OECD og V-Dem. Dataene fra Verdensbanken ble beskrevet tidligere og trenger derfor ingen nærmere utdypelse.

OECD jobber aktivt med stater rundt om i verden for å forstå hva som driver økonomisk og sosial fremgang (OECD, 2018a). Organisasjonen produserer internasjonale standarder for en rekke faktorer, alt fra landbruk til skatteinnsatser. OECD samarbeider med en rekke bedrifter, sivile organisasjoner og internasjonale institusjoner for å skape pålitelige analyser.

V-Dem er et av verdens største samfunnsfaglige databaser med over 350 indikatorer på demokrati og politiske systemer (V-Dem, 2018a). Datasettet inneholder informasjon om 117 land fra 1900 til 2016. Omtrent halvparten av V-Dems indikatorer er basert på fakta fra offisielle dokumenter fra konstitusjoner og regjeringer. V-Dem har et transparent og reliabelt datasett som er basert på kunnskapen til over 2500 internasjonale eksperter, samtidig som de samarbeider med et bredt utvalg av internasjonale organisasjoner som for eksempel Verdensbanken og Communities of Democracy (CoD).

Ettersom problemstillingen har til hensikt å undersøke velferdsstater valgte jeg å kun beholde de landene som kan karakteriseres som vestlige. Dette ga meg et nettoutvalg på 33 land. Tidsperspektivet jeg undersøker går fra 1992-2016, noe som ga meg 25 måletidspunkter. Ved gjennomgang av analysene ga dette meg et utvalg på 700-759 respondenter. Variasjonen skyldes ulike modeller med ulike avhengige variabler der antall respondenter varierer.

3.2.2 Operasjonalisering av variabler

Andel innvandrerbefolkning, statlig størrelse og BNP-variabelen er målt på tilsvarende vis som i flernivåanalysen (Verdensbanken, 2017b; Verdensbanken, 2017c; Verdensbanken, 2017e). I denne analysen velger jeg å kalle variabelen som måler statlig forbruk som prosent av BNP for statlig forbruk fremfor statlig størrelse. Dette for å poengtere analysens fokus.

Populasjonsvariabelen viser landenes befolkningsstørrelse, altså det totale innbyggertallet i

hvert av landene uavhengig av statsborgerskap og lovlige status (Verdensbanken, 2018). Et lite samfunn må tilby mange offentlige tjenester med relativt høy kostnad per innbygger, som for eksempel skoler, sykehus og politi. Etter hvert som befolkningen øker vil kostnad per innbygger reduseres. Det er dyrere for et lite samfunn å tilby offentlige tjenester og velferdsgoder, da de har færre innbyggere å beskutte (Henderson, 1968). Likevel argumenterer Blackorby & Donaldson (1984) i sin studie for at det finnes en kritisk grense for hvor stor befolkningen i et land må være før det går ut over fordelene de andre borgerne nyter av velferdsstaten. Det vil derfor være interessant å kontrollere for befolkningsstørrelse i de ulike analysene på statlige forhold.

Variabelen for skatt viser statens totale skatteinntekter som prosent av landets BNP (OECD, 2018b). Skatteinntekter er her definert som de samlede inntektene fra skatter på inntekt og fortjeneste, trykdeavgifter, avgift på varer og tjenester, lønnskatt, skatter på eierskap og overføring av eiendom, og andre avgifter. Landets totale skatteinntekt som prosent av BNP indikerer hvor stor andelen av landets produksjon som er finansiert via statens skatteinntekter. Denne andelen kan bli ansett som et mål på i hvor stor grad staten kontrollerer økonomiens ressurser. Indikatoren relaterer til staten som helhet, altså alle nivåer, og er målt i amerikanske dollar per innbygger som prosent av BNP.

Skattenivå er en indikator på velferd, da økt skattenivå tilsier økte inntekter til staten som da videre kan finansiere velferdsgoder til borgerne. For å finansiere velferdsgoder er staten avhengig av inntekter. Velferdsstaten er basert på at fellesskapet skal bidra og det er nettopp det borgere gjør gjennom å betale skatter. Statens utgifter er ikke kun finansiert via skatteinntekter, da stater også har andre inntektskilder, men personlig inntektsskatt har vesentlig betydning i finansieringen av offentlige goder og tjenester (Genschel, 2002). Personlig inntektsskatt har større betydning for disse finansieringene enn andre typer skatter, som på varer og tjenester, eiendom og bedrifter.

Demokrativariabelen er basert på «The electoral democracy index», der høye verdier indikerer at landet skårer høyt på faktorer som måler det representative demokratiets kjerneverdier (V-Dem, 2018b). Nivå av demokrati skal fange opp politisk og sivil organisasjonsfrihet, yttingsfrihet, korrupsjon, og i hvilken grad landets regjerende er lydige overfor deres borgere gjennom frie valg, samt uavhengige og frie medier. Variabelen er basert på både det vektete gjennomsnittet på indekser som måler organisasjonsfrihet, stemmerett,

korrupsjon, frie valg, ytringsfrihet, og det multiplikative samspillet mellom disse.

Chung & Muntaner (2007) viser til tidligere studier som argumenterer for at sosialdemokratiske land skårer signifikant høyere på en rekke faktorer som indikerer en sterk velferdsstat, som for eksempel folkehelsestatus. Denne sammenhengen finner de selv når det er kontrollert for økonomisk utvikling og andre landkarakteristikker. Industrialiserte land er ofte demokratiske land, men for å teste hvilken effekt som blir fanget opp er det viktig å kontrollere for disse forholdene. Der for eksempel BNP-variabelen fanger opp den økonomiske effekten, vil derimot demokrativariabelen fange opp den resterende effekten og gi et mer helhetlig bilde av resultatet på politikken som er utøvd.

Variabelen som viser likhet i helse er basert på i hvilken grad grunnleggende helsetjenester av høy kvalitet er sikret alle innbyggerne, slik at de er i stand til å utøve sine grunnleggende rettigheter (V-Dem, 2018b). Variabelen går i utgangspunktet fra 1-4, der 1 betyr ulikhet, som følge av at minst 75% av borgerne ikke er i stand til å utføre sine politiske rettigheter, og 4 betyr likhet, som følge av at mindre enn 5% av borgerne ikke er i stand til å utføre sine politiske rettigheter. Variabelen som måler likhet i utdanning er basert på lignende vis som beskrevet ovenfor: I hvilken grad er utdanning av høy kvalitet sikret alle innbyggere, slik at de er i stand til å utøve sine grunnleggende rettigheter. Verdiene er målt på tilsvarende måte fra 1-4 som beskrevet ovenfor. V-Dem har skalert variablene for å sikre mot korrelasjonsforstyrrelser. Som følge av dette går variabelen likhet i helse fra -3,160 til 3,991 og likhet i utdanning fra -2,956 til 3,566 (se tabell A.2 i appendiks for deskriptiv statistikk).

Utdanning er en viktig faktor for prestasjoner i arbeidsmarkedet og videre livsutvikling. West & Nikolai (2013) argumenterer for at likhet i utdanning er en nøkkelkomponent i en velferdsstat. I deres studie baserte de variabelen deres «likhet i utdanning» på likhet i muligheter for utdanning, pedagogiske resultater og kostnader knyttet til utdanning (West & Nikolai, 2013). Likhet i utdanning, både som likhet i muligheter og likhet i utfall, indikerer i hvilken grad staten prioriterer utdanning i det offentlige forbruket. I følge Green, Preston & Janmaat (2006) er de landene med størst satsning på omfattende skolegang de landene der det er størst likhet i resultater, og også der sosial bakgrunn har minst påvirkning på resultater.

Indikatorer som likhet i utdanning og helse er ofte et godt mål på grad av velferd i et land, da slike indikatorer viser langvarige resultater snarere enn politiske tiltak (Sumner, 2007). Slike

mål viser utfallet snarere enn vedtak av politikk. I samsvar med utdanning krever likhet i helse lik tilgang til diverse helsetjenester. Likhet i helse indikerer at staten har investert i offentlige helsetjenester, der alle, uavhengig av inntekt, har mulighet til å benytte seg av disse. Likhet i helse og utdanning er ikke en indikator på velferd dersom det er likhet, men på et lavt nivå. Variablene her måler i utgangspunktet likhet i tilgang på tjenestene, men ettersom variablene også baseres på i hvilken grad borgerne er i stand til å utøve deres borgerplikter og derav grad av livsutfoldelse fanger de også opp kvalitet til en viss grad.

I tidsserieanalysen valgte jeg å logtransformere samtlige variabler i modell 1-2 i tabell 3. I modell 3-4 i tabell 3, der jeg brukte likhet i utdanning og likhet i helse som avhengige variabler, hadde jeg ikke mulighet til å logtransformere de avhengige variablene, da noen av verdiene til disse variablene er under 0. I disse modellene er det kun de uavhengige variablene som er logtransformert. Det er ikke mulig å gjøre logaritmiske omkodinger av slike variabler, da logaritmen til null er lik minus uendelig (Skog, 1998). Det samme gjelder for modellene i tabell 4.

4.0 Resultater

I dette kapittelet vil jeg presentere resultatene fra de ulike analysene jeg har foretatt. Først vil jeg legge frem resultatene fra flernivåanalysen der jeg testet hvordan individuelle faktorer og landkarakteristikker påvirker holdninger knyttet til velferdsstaten. Jeg utførte to slike analyser: en der den avhengige variabelen bestod av fire komponenter som til sammen utgjorde variabelen «optimisme til velferdsstaten», og en der den avhengige variabelen omhandlet den subjektive oppfatningen av om innvandring er bra eller dårlig for landets økonomi. De to ulike målene gir meg mulighet til å sammenligne de uavhengige variabelenes effekt på en mer generell tilfredsstillelse og syn på velferdsstaten, samt en mer direkte subjektiv oppfatning av innvandrings betydning for landets økonomi. Tabell A.10 i appendiks viser en korrelasjonsanalyse av de to avhengige variablene og viser at de to faktorene ikke har en tendens til å følge hverandre. Det er altså grunn til å tro at folks generelle oppfatning av velferdsstaten ikke er betinget av deres syn på innvandrings påvirkning på økonomien. Deretter vil jeg presentere tidsserieanalysen hvor jeg tester hvordan andel innvandrerbefolkning påvirker mer objektive faktorer knyttet til velferdsstaten. Jeg vil også legge frem en alternativ modell der jeg benyttet sammenslått OLS-regresjon med tilsvarende datamateriale som ble brukt i tidsserieanalysen.

Flernivåanalysene følger en nedenfra og opp struktur der det først presenteres en enkel modell uten forklaringsvariabler. Deretter blir modellene gradvis utviklet til mer komplekse modeller med flere forklaringsvariabler. En slik presentasjon gir meg mulighet til å sammenligne modeller og drøfte deres forklaringskraft i lys av de ulike variablene som er inkludert. I tillegg til koeffisienter, standardfeil, signifikansnivå og utvalgsstørrelse presenteres restleddvarians og forklart varians på de to nivåene, -2LL og endringen i -2LL mellom modellene. Restleddvariansen viser hvor mye uforklart varians som gjenstår i forklaringen av variasjon på Y (Hox, 2010). Liten restleddvarians indikerer altså at vi har fruktbare variabler inkludert i modellen. Forklart varians er forklaringskraften som kan tillegges de ulike nivåene gitt de aktuelle variablene som er inkludert i modellen (Hox, 2010).³

³ Formelen for utregningen av forklart varians er følgende for nivå-1: $\text{Var}(e)_b - \text{Var}(e)_m / \text{Var}(e)_b$ og for nivå-2: $\text{Var}(u_0) - \text{Var}(u_0)_m / \text{Var}(u_0)$. $\text{Var}(e)_b$ er residualvariansen på nivå-1 for nullmodellen og $\text{Var}(e)_m$ er residualvariansen på nivå-1 for den aktuelle modellen. Tilsvarende er $\text{Var}(u_0)$ residualvariansen på nivå-2 for nullmodellen og $\text{Var}(u_0)_m$ residualvariansen på nivå-2 for den aktuelle modellen.

Modellene i denne oppgaven blir estimert ved bruk av *Maximum Likelihood*-metoden. Maximum Likelihood estimerer den koeffisienten som ut ifra dataene er mest sannsynlig til å inntreffe og være den gjeldende verdien for populasjonen (Hox, 2010). Log Likelihood (LL) brukes også for å vurdere kvaliteten på en modell opp mot en annen. Vi multipliserer LL med (-)2 og får da oppgitt -2LL. Modellen med lavest -2LL er den mest foretrukne modellen (Hox, 2010). Det kan testes for om endringen i -2LL fra en modell til en annen er statistisk signifikant ved å sammenligne endringen med den kritiske verdien for det aktuelle signifikansnivået og antallet frihetsgrader i kjikvadratfordelingen. Antall frihetsgrader blir bestemt av antall nye variabler som blir tillagt den aktuelle modellen fra basismodellen.

I tabell 1 er modell 1 testet mot modell 0 og modell 2 er testet mot modell 1. Modell 3-6 er alle testet opp mot modell 2, da modellene 3-5 er separate modeller utviklet fra modell 2 og modell 6 er en alternativ analyse til modell 3-5. Fra modell 0 til modell 1 blir det tillagt 7 nye variabler. Kritisk verdi på 1%-nivå er dermed 18,48 (Ringdal, 2013:523). I de resterende modellene blir det kun tillagt én ny variabel og kritisk verdi er da 6,64 på 1%-nivå, 3,84 på 5%-nivå og 2,71 på 10%-nivå.

4.1 Innvandrings effekt på subjektive holdninger

4.1.1 Generell optimisme til velferdsstaten

Tabell 1: Flernivåanalyse med *Random Intercept* og *Fixed Effects*

Avhengig variabel: optimisme til velferdsstaten

	Modell 0	Modell 1	Modell 2	Modell 3	Modell 4	Modell 5	Modell 6
Variabler nivå-1 (individ)							
Alder		-0,009** (0,004)	-0,009** (0,004)	-0,009** (0,004)	-0,009** (0,004)	-0,009** (0,004)	-0,009** (0,004)
Mann		0,481*** (0,119)	0,481*** (0,119)	0,481*** (0,119)	0,482*** (0,119)	0,481*** (0,119)	0,481*** (0,119)
Antall år utdanning		-0,013 (0,020)	-0,013 (0,020)	-0,013 (0,020)	-0,013 (0,020)	-0,013 (0,020)	-0,013 (0,020)
Ideologi (venstre/høyre-aksen)		0,434*** (0,101)	0,434*** (0,101)	0,434*** (0,101)	0,434*** (0,101)	0,434*** (0,101)	0,434*** (0,101)
Minoritet		0,669 (0,884)	0,668 (0,884)	0,672 (0,882)	0,667 (0,884)	0,668 (0,884)	0,672 (0,881)
Sosial tillit		0,810*** (0,040)	0,810*** (0,040)	0,810*** (0,032)	0,811*** (0,040)	0,810*** (0,040)	0,810*** (0,040)
Sosial omgang		0,190*** (0,032)	0,189*** (0,032)	0,188*** (0,032)	0,190*** (0,032)	0,189*** (0,032)	0,189*** (0,032)
Variabler nivå-2 (land)							
Andel innvandrerbefolkning			1,918** (0,829)	-0,881 (1,245)	1,171** (0,559)	1,788*** (0,651)	
BNP				4,703*** (1,518)			2,538*** (0,715)
Arbeidsledighet					-5,757*** (0,658)		-4,718*** (0,711)
Statlig størrelse						-2,094 (3,659)	
Konstant	20,679***	13,630***	9,200***	-33,607**	22,678***	15,870	-3,330
<hr/>							
Restleddvarians nivå-1	41,174	35,052	35,052	35,052	35,052	35,052	35,052
Restleddvarians nivå-2	15,353	10,439	8,807	5,397	3,631	8,652	2,549
Forklart var. Nivå-1		0,148	0,148	0,148	0,148	0,148	0,148
Forklart var. Nivå-2			0,426	0,648	0,763	0,436	0,834
<hr/>							
-2LL	220760,12	191740,886	191737,662	191728,386	191720,914	191737,328	191714,244
Endring i -2LL	-	29019,234***	3,224*	9,276***	16,748***	0,334	23,418***
<hr/>							
N nivå-1	33552	29898	29898	29898	29898	29898	29898
N nivå-2	19	19	19	19	19	19	19

Modellene er vektet etter designvekt

Standardfeil i parenteser

***p<0,001, **p<0,05, *p<0,10

Samtlige variabler på nivå-2 er logtransformert

Modell 1 er testet mot modell 0 og modell 2 er testet mot modell 1. Modell 3-6 er testet mot modell 2, da modell 3-5 er separate modeller utviklet fra modell 2 og modell 6 sammenlignes med de resterende.

4.1.1.1 Effekter på individnivå

Modell 0 viser at den gjennomsnittlige skåren på optimisme til velferdsstaten er 20,679, gitt ingen forklaringsvariabler. Den gjennomsnittlige skåren er altså så vidt over midt på indeksen som måler optimisme til velferdsstaten. Se tabell A.1 i appendiks for deskriptiv statistikk.

Tabell 1 viser at det er en negativ sammenheng mellom alder og optimisme til velferdsstaten. Det betyr at eldre mennesker er mindre optimistiske til velferdsstaten enn yngre. Eldre mennesker er i større grad avhengige av velferdstjenester enn den yngre garde, da disse etter hvert vil trenge pleie og omsorg. Det er derfor rimelig å anta at disse er mer bekymret for velferdsstaten, da de i større grad er avhengig av den. Denne sammenhengen er statistisk signifikant på 5%. Det betyr at det er mindre enn 5% sannsynlighet for at vi forkaster en sann nullhypotese (Hox, 2010). Nullhypotesen er alltid en formulert hypotese som indikerer ingen sammenheng mellom avhengig og uavhengig variabel. Dersom man forkaster en sann nullhypotese begår man det som kalles type I feil. Høyt signifikansnivå indikerer altså en større aksept for at sammenhengen vi undersøker er preget av tilfeldigheter snarere enn faktiske mønstre i utvalget. Med et signifikansnivå på 5% er det altså 95% sannsynlighet for at sammenhengen vi har undersøkt er generaliserbar til populasjonen. Variablene på individnivå er nesten identiske fra modell 1-6, da det ikke blir tillagt noen nye variabler på dette nivået i de videre modellene.

Tabell 1 viser at menn er mer optimistiske til velferdsstaten enn kvinner. Denne sammenhengen er statistisk signifikant på 1%-nivå. Videre ser vi at utdanningsvariabelen er negativ, noe som indikerer at folk med høyere utdanning er mindre optimistiske til velferdsstaten enn de med lavere utdanning. Denne sammenhengen er ikke statistisk signifikant, hverken på 1-, 5-, eller 10%-nivå, og vi må derfor anta at sammenhengen vi har funnet i utvalget er preget av tilfeldigheter. Ideologi-variabelen er positiv og statistisk signifikant på 1%-nivå, noe som indikerer at jo lenger til høyre du befinner deg på den politiske venstre/høyre-aksen, desto mer optimistisk er du til velferdsstaten. Av tabell 1 ser vi at den delen av befolkningen som anser seg selv som del av en minoritet i landet er mer optimistiske om velferdsstaten enn de som ikke gjør det. Denne sammenhengen er likevel ikke statistisk signifikant og vi må i likhet med utdanningsvariabelen anta at sammenhengen vi observerer er tilfeldig. De to variablene som måler sosial tillit og sosial omgang er begge positive og statistisk signifikante på 1%-nivå. Det betyr at jo mer du mener at mennesker kan

stoles på, desto mer optimistisk er du til velferdsstaten. Det samme gjelder for sosial omgang; jo oftere du tilbringer tid på sosiale arenaer, desto mer tilfreds er du med velferdsstaten.

4.1.1.2 Effekter på landnivå

I modell 2 blir første variabel på nivå-2 introdusert. Modell 2 viser at det er positiv sammenheng mellom andel innvandrerbefolkning og optimisme til velferdsstaten. Land med en høyere andel innvandrerbefolkning er mer tilfreds med velferdsstaten enn de landene med en lavere andel innvandrerbefolkning. Denne sammenhengen er statistisk signifikant på 5%-nivå. Ettersom innvandringsnivå er den eneste variabelen på nivå-2 i modell 2 blir ikke andre forklaringsvariabler kontrollert for. Effekten vi observerer i modell 2 er altså effekten av innvandring, uten kontroll for andre landkarakteristikker. Ettersom utvalget på nivå-2 er nokså lite (se kapittel 3.1.1) må vi ta dette i betraktning når vi tolker analysen. Det er vanskeligere å frembringe signifikante resultater i et lite utvalg, og et signifikansnivå på 5- og 10% vil i slike tilfeller kunne vise generaliserbare sammenhenger.

Modell 3 inkluderer innvandringsnivå og BNP. Her ser vi at innvandringsvariabelen har gått fra å være positiv i modell 2 til negativ i modell 3. Den har også gått fra å være signifikant til ikke-signifikant. Det vil si at effekten av innvandring ikke lenger er synlig i utvalget, eller at sammenhengen skyldes tilfeldigheter, når det kontrolleres for BNP. Variabelen for BNP er positiv og statistisk signifikant på 1%-nivå. Det betyr at jo høyere BNP et land har, dess mer optimistisk er det til velferdsstaten.

I modell 4 er det innvandringsnivå og arbeidsledighet som er inkludert. Her har effekten av innvandringsnivå på nytt blitt positiv og statistisk signifikant på 5%-nivå. Variabelen for arbeidsledighet er negativ og viser at jo lavere arbeidsledighet et land har, desto mer optimistisk er de til velferdsstaten. Denne sammenhengen er statistisk signifikant på 1%-nivå. Modell 4 viser altså at når vi kontrollerer for arbeidsledighet, er effekten av innvandring positiv og signifikant, i motsetning til hva vi så i modell 3 der det ble kontrollerte for BNP.

Modell 5 viser effekten av innvandringsnivå og statlig størrelse på landnivå. Igjen er innvandringsvariabelen positiv og statistisk signifikant, her på 1%-nivå. Effekten av statlig størrelse er negativ, men ikke statistisk signifikant. Ut ifra analysen kan vi altså ikke si at en sterk og aktiv stat med høyt forbruk har en effekt på individers holdninger til velferdsstaten.

Modell 6 er en alternativ modell for modell 2-5. I neste kapittel der jeg drøfter modellene vil jeg argumentere for at BNP og arbeidsledighet er de to variablene på landnivå som har størst effekt. Av den grunn ønsket jeg å utvikle en modell som også inkluderte de to variablene i samme modell. I denne modellen er ikke innvandringsnivå inkludert, da utvalget mitt på nivå-2 er svært begrenset og da ville gjort resultatene mine mindre robuste dersom jeg inkluderte flere variabler. Modell 6 viser tilsvarende trender som vi så i modell 3 og 4: Det er en positiv sammenheng mellom BNP-nivå og optimisme til velferdsstaten og det er en negativ sammenheng mellom arbeidsledighet og optimisme til velferdsstaten. Begge sammenhengene er statistisk signifikante på 1%-nivå.

4.1.1.3 Drøfting av modellene

Vi ser at restleddvariasjonen på nivå-1 synker fra 41,174 til 35,052 fra modell 0 med ingen forklaringsvariabler til modell 1 med 7 forklaringsvariabler. Likevel kan modell 1 kun forklare 14,8% av variasjonen i optimisme til velferdsstaten som kan tillegges nivå-1. Det betyr at modellen på ingen måte kan forklare hele variasjonen, og det kan tyde på at modellen utelukker betydningsfulle faktorer på individnivå. Ettersom ingen nye variabler blir tillagt på individnivå etter modell 1 er koeffisientene og den forklarte variasjonene tilsvarende modell 1 i modell 2-6. Modell 1 er signifikant forbedret fra modell 0 der ingen forklaringsvariabler er inkludert.

42,6% av den forklarte variasjonen i Y som kan tillegges nivå-2 blir fanget opp av modell 2, og modell 2 er en signifikant forbedret modell på 10%-nivå sammenlignet med modell 1. Restleddvariansen på nivå-2 synker fra 10,439 i modell 1 til 8,807 i modell 2. Det vil si at den uforklarte variasjonen i Y synker i modell 2, noe som ikke er overraskende da modell 1 ikke inkluderer variabler på nivå-2.

Modell 3 er en statistisk signifikant forbedret modell på 1%-nivå sammenlignet med modell 2 og den forklarte variansen har økt fra 42,6% til 64,8%. Restleddvariansen har også sunket betydelig fra modell 2 til modell 3. Alle disse faktorene indikerer at modell 3 er en bedre modell enn modell 2. Likevel inneholder modell 3 en variabel som ikke er statistisk signifikant, noe som da betyr at den andre variabelen, altså BNP, må ha nokså sterk effekt for å rettferdiggjøre forbedringene som har skjedd. Tabell A.3 i appendiks viser en

korrelasjonsanalyse av de uavhengige variablene på nivå-2. Her ser vi at innvandringsnivå og BNP korrelerer med 0,655, noe som er en nokså tydelig korrelasjon (Gujarati, 2003:359). Min antakelse her er at effekten vi så av innvandring i modell 2 egentlig skyldes effekten av BNP, ettersom de to variablene korrelerer. Når BNP blir kontrollert for mister innvandringsvariabelen effekt, noe som betyr at en annen effekt må ha blitt fanget opp i modell 2. Ettersom modell 3 er såpass mye bedre enn modell 2, tolker jeg dette som at effekten av BNP må være nokså betydningsfull. Ut ifra dette kan det se ut til at land med høy BNP har en større andel innvandrerbefolkning enn land med lav BNP, og at disse landene er mer optimistiske til velferdsstaten enn land med lav BNP. Modell 3 viser likevel at den rene effekten av innvandringsnivå, etter kontroll for BNP, er negativ. Som sagt er ikke denne sammenhengen statistisk signifikant, men utvalget viser tendenser til et slikt mønster.

Årsaken til korrelasjonen mellom BNP og innvandringsnivå kan skyldes det lave utvalget på nivå-2. Korrelasjon mellom variabler er en risiko når man foretar analyser med lavt utvalg (Jakobsen & Mehmetoglu, 2017). En mulig årsak til korrelasjonen kan være den demografiske sammensetningen vi ser er trenden i rike industriland. Folk lever lengre og de eldre generasjonene utgjør stadig en større andel av populasjonen. Dette krever arbeidskraft i helsesektoren som kan ta hånd om de eldre. Av den grunn er rike land mer avhengige av innvandrere i den grad de tilbyr arbeidskraft. Dette kan bidra til at innbyggerne blir mer positive til innvandring, nettopp fordi de er avhengige av deres arbeidskraft. Det gjør at de ikke vil oppfatte innvandrere som en trussel, men snarere en nødvendighet. Disse landene kan ha iverksatt politiske tiltak for å øke strømmen av arbeidsinnvandrere, og derav være kilden til korrelasjonen.

Modell 4 er også en signifikant forbedring av modell 2. Forbedringen er signifikant på 1%-nivå og endringen er enda større enn fra modell 2 til modell 3. Restleddvariansen har også sunket ytterligere enn hva den gjorde fra modell 2 til modell 3. Den forklarte variasjonen på nivå-2 har steget til 76,3%, som igjen er en større forbedring enn hva vi så fra modell 2 til modell 3. Disse faktorene indikerer at modell 4 er bedre enn modell 2-3. Det betyr at effekten av arbeidsledighet antakeligvis er større enn effekten av BNP i forklaringen av variasjon i optimisme til velferdsstaten.

I modell 5, der andel innvandrerbefolkning og statlig størrelse er inkludert, er den forklarte variasjonen på nivå-2 på 43,6%. Det er kun 1 prosentpoeng høyere enn i modell 2, selv om

modell 5 inkluderer en ekstra variabel. Endringen fra modell 2 til 5 er ikke statistisk signifikant og derfor ikke en bedre modell enn modell 2. Dette tyder på at effekten av statlig størrelse er minimal, da den hverken er statistisk signifikant eller bidrar til en særlig forbedring av modellen.

I modell 6, der innvandringsnivå er ekskludert til fordel for BNP og arbeidsledighet, er den forklarte variasjonen på nivå-2 på hele 83,4%. Dette er en statistisk signifikant forbedring fra modell 2 og viser den absolutt største endringen blant modellene som sammenlignes opp mot modell 2. Restleddvariansen på nivå-2 har sunket til 2,549, noe som er en ytterligere reduisering på 1,082 sammenlignet med hva vi så fra modell 2 til modell 4. Modell 6 er med andre ord den helt klart beste modellen med størst forklaringskraft i tabell 1.

4.1.2 Optimisme til innvandrings påvirkning på landets økonomi

Tabell 2: Flernivåanalyse med *Random Intercept* og *Fixed Effects*

Avhengig variabel: optimisme til innvandrings påvirkning på landets økonomi

	Modell 0	Modell 1	Modell 2	Modell 3	Modell 4	Modell 5
Variabler nivå-1 (individ)						
Alder		-0,001 (0,002)	-0,001 (0,002)	-0,001 (0,002)	-0,001 (0,002)	-0,001 (0,002)
Mann		0,246*** (0,055)	0,246*** (0,055)	0,246*** (0,055)	0,246*** (0,055)	0,246*** (0,055)
Antall år utdanning		0,119*** (0,009)	0,119*** (0,009)	0,119*** (0,009)	0,119*** (0,009)	0,119*** (0,009)
Ideologi (venstre/høyre-aksen)		-0,083*** (0,021)	-0,083*** (0,021)	-0,083*** (0,021)	-0,083*** (0,021)	-0,083*** (0,021)
Minoritet		0,513*** (0,143)	0,513*** (0,143)	0,513*** (0,143)	0,513*** (0,143)	0,513*** (0,143)
Sosial tillit		0,224*** (0,016)	0,224*** (0,016)	0,224*** (0,016)	0,224*** (0,016)	0,224*** (0,016)
Sosial omgang		0,062*** (0,010)	0,062*** (0,010)	0,062*** (0,010)	0,062*** (0,010)	0,062*** (0,010)
Variabler nivå-2 (land)						
Andel innvandrerbefolkning			0,273 (0,282)	0,128 (0,205)	0,252 (0,279)	0,176 (0,218)
BNP				0,242 (0,205)		
Arbeidsledighet					-0,159 (0,234)	
Statlig støtte						-1,552*** (0,365)
Konstant	4,928***	2,248***	1,619**	-0,588	1,993**	6,558***
Restleddvarians nivå-1	5,358	4,629	4,629	4,629	4,629	4,629
Restleddvarians nivå-2	0,432	0,296	0,263	0,254	0,259	0,178
Forklart var. Nivå-1		0,136	0,136	0,136	0,136	0,136
Forklart var. Nivå-2			0,391	0,412	0,400	0,587
-2LL	159064,026	135234,00	135232,716	135232,058	135232,43	135225,456
Endring i -2LL	-	23830,026***	1,284	0,658	0,286	7,26***
N nivå-1	35153	30910	30910	30910	30910	30910
N nivå-2	19	19	19	19	19	19

Modellene er vektet etter designvekt

Standardfeil i parenteser

***p<0,001, **p<0,05, *p<0,10

Samtlige variabler på nivå-2 er logtransformert

Modell 1 er testet mot modell 0 og modell 2 er testet mot modell 1. Modell 3-5 er testet mot modell 2, da modell 3-5 er separate modeller utviklet fra modell 2.

4.1.2.1 Effekter på individnivå

Modell 0 i tabell 2 viser at den gjennomsnittlige skåren på spørsmålet om innvandring er bra eller dårlig for landets økonomi er 4,928, gitt ingen forklaringsvariabler. Det vil si rett under midt på skalaen, da skalaen går fra 0 som betyr at innvandring er dårlig til 10 som betyr at innvandring er bra for landets økonomi. Tabell 2 viser at eldre er mindre optimistiske til innvandrings påvirkning på økonomien enn yngre, men denne sammenhengen er ikke statistisk signifikant. Vi må derfor anta at tendensene i utvalget skyldes tilfeldigheter. Vi ser at menn er mer positive enn kvinner i synet på innvandrings påvirkning på landets økonomi. Denne sammenhengen er statistisk signifikant på 1%-nivå. Det samme gjelder utdanningsvariabelen. Jo høyere utdanning en har, desto mer positiv er en til velferdsstaten. Ideologivariabelen viser at jo lenger til høyre du befinner deg på den politiske venstre/høyre-aksen, desto mer negativ er du i synet på innvandrings påvirkning på landets økonomi. Denne sammenhengen er også statistisk signifikant på 1%-nivå. Den delen av befolkningen som anser seg selv som en del av en minoritet i landet er mer optimistiske til innvandrings påvirkning på landets økonomi enn majoriteten av befolkningen. Dette funnet er også statistisk signifikant på 1%-nivå.

Variablene som måler sosial tillit og sosial omgang er begge positive og statistisk signifikante på 1%-nivå. Det betyr at jo mer du mener at mennesker kan stoles på, desto mer optimistisk er du til at innvandring er bra for landets økonomi. Det samme gjelder sosial omgang, jo oftere du deltar på sosiale aktiviteter, desto mer positiv er du til dette spørsmålet.

4.1.2.2 Effekter på landnivå

Modell 2 viser at det er en positiv sammenheng mellom innvandringsnivå og optimisme til innvandrings effekt på landets økonomi i utvalget, men denne sammenhengen er ikke statistisk signifikant. Det betyr at tendensene i utvalget viser at i de landene med en høyere andel innvandrerbefolkning er de mer positive til at innvandring er bra for landets økonomi enn i land med lavere nivå av innvandring, uten kontroll for andre landkarakteristikker. Likevel kan vi ikke generalisere denne sammenhengen, da variabelen ikke er signifikant, hverken på 1-,5-, eller 10%-nivå.

I modell 3 blir det introdusert en ny variabel på nivå-2 i tillegg til innvandringsnivå. Modell 3

inkluderer BNP, men sammenhengen mellom lands BNP og synet på innvandrings påvirkning på landets økonomi er ikke statistisk signifikant. Modell 3 viser at tendensen i utvalget er at land med høyere BNP er mer positive til innvandrings påvirkning på landets økonomi, men som vi ser er koeffisienten svært lav og sammenhengen er som sagt ikke statistisk signifikant. Vi kan dermed ikke si at det er en reell sammenheng mellom disse faktorene. Innvandringsvariabelen i modell 3 er fortsatt positiv, men heller ikke statistisk signifikant i denne modellen.

Innvandringsvariabelen er fortsatt positiv og ikke statistisk signifikant i modell 4. I denne modellen kontrolleres det for arbeidsledighet. Variabelen for arbeidsledighet er negativ, men heller ikke statistisk signifikant. Tendensene i utvalget er at land med lav arbeidsledighetsrate er mer positive til innvandreres påvirkning på landets økonomi.

I modell 5 inkluderes innvandringsnivå og statlig størrelse. Innvandringsvariabelen er fortsatt positiv og ikke statistisk signifikant. Variabelen som måler statlig størrelse er negativ og statistisk signifikant på 1%-nivå. Det betyr at jo mindre det statlige forbruket i et land er (som prosent av BNP), desto mer optimistiske er innbyggerne til at innvandring har en positiv effekt på landets økonomi. Det kan tyde på at i land med en sterk og aktiv stat er man mindre optimistisk til innvandreres påvirkning på landets økonomi. Ettersom statlig størrelse er en indikator på velferd, viser modell 5 at det er en negativ sammenheng mellom velferdsnivå og opplevelse av innvandring som en positiv påvirkning for landets økonomi. I land med gode velferdsordninger og en stat som tar en aktiv rolle i samfunnets distribuering av tjenester og goder er innbyggerne mer skeptiske til innvandrings påvirkning på økonomien. Det kan virke som om innbyggere i slike land er mindre villige til å dele velferdsgodene de nyter med nykommerne fra andre land.

4.1.2.3 Drøfting av modellene

Modell 1 med 7 uavhengige variabler på nivå-1 er en signifikant forbedring på 1%-nivå av modell 0 uten noen forklaringsvariabler. Vi ser at restleddvariansen synker fra 5,358 til 4,269 fra modell 0 til modell 1. Den forklarte variansen på nivå-1 i modell 1 er på 13,6%. Det betyr at modell 1 fanger opp 13,6% av variasjonen som kan tillegges nivå-1 i synet på om innvandring er bra eller dårlig for landets økonomi. Det vil si at det også i denne tabellen er flere betydningsfulle variabler som er utelatt. Ettersom det heller ikke i denne tabellen blir

tillagt nye variabler på nivå-1 i de resterende modellene vil koeffisientene og den forklarte variansen på nivå-1 være tilsvarende modell 1 i modell 2-5.

Modell 2 er ikke en signifikant forbedret modell fra modell 1. Forskjellen mellom de to modellene er at innvandringsnivå blir introdusert som første variabel på nivå-2. Å tillegge innvandringsnivå til analysen bidrar altså ikke til en signifikant forbedring.

Heller ikke fra modell 2 til modell 3 skjer det en signifikant forbedring, til tross for at det her er tillagt to variabler på nivå-2. Det vil si at inkluderingen av BNP ikke gjorde modellen bedre rustet i forsøket på å forklare variasjonen i synet på om innvandring er bra eller dårlig for landets økonomi. Den forklarte variasjonen på nivå-2 er 41,2% i modell 3, altså bare 2,1 prosentpoeng høyere enn i modell 2 med kun en uavhengig variabel på nivå-2.

Modell 4 er heller ingen statistisk signifikant forbedring av modell 2. Den forklarte variansen er kun 0,9 prosentpoeng høyere enn i modell 2. Vi ser at $-2LL$ er noe lavere i modell 4 enn i modell 2, men denne endringen er så liten at den er ubetydelig for de andre estimatene. Vi kan med dette si at variabelen for arbeidsledighet ikke er betydelig i forklaringen av variasjonen i optimisme til innvandrings påvirkning på økonomien.

Endringen fra modell 2 til modell 5 er signifikant på 1%-nivå. Den forklarte variasjonen på nivå-2 har økt til 58,7% og restleddvariansen har sunket til 0,178. Ved å inkludere statlig størrelse som uavhengig variabel på nivå-2, sammen med innvandringsnivå, gir vi altså modellen større forklaringskraft enn dersom vi utelot den. Modell 5 er derfor den beste modellen i tabell 2, da dette er den eneste modellen som er en signifikant forbedring av modell 2 og den modellen med størst forklaringskraft. Innvandringsnivå og statlig størrelse forklarer tilsammen 58,7% av variasjonen på nivå-2 i spørsmålet om innvandring er bra eller dårlig for landets økonomi. Dette til tross for at modell 5 inneholder en variabel som ikke er statistisk signifikant. Det betyr at statlig størrelse må ha nokså sterk forklaringskraft på den avhengige variabelen.

Tabell A.11 i appendiks viser en alternativ analyse der jeg undersøkte nærmere effekten av statlig størrelse. Tabellen viser at statlig størrelse alene forklarer 57,7% av variasjonen i holdningene til om innvandring er bra eller dårlig for landets økonomi av variabler som kan tillegges landkarakteristikker. Dette understreker funnet beskrevet ovenfor. Statlig størrelse

har en negativ effekt på holdninger knyttet til innvandreres påvirkning på landets økonomi. Innbyggere i aktive og sterke stater er mer negative enn de som bor i land som er preget av en mer liberal økonomi, og denne effekten er betydelig. Videre i tabell A.11 i appendiks utviklet jeg modeller der jeg inkluderte arbeidsledighet og BNP som kontrollvariabler. Tabellen viser at statlig størrelse er signifikant i samtlige av modellene. Modellen der jeg introduserte arbeidsledighet som kontrollvariabel var ikke en signifikant forbedring av modellen med kun statlig størrelse som variabel på nivå-2. Effekten av arbeidsledighet var i tabell A.11 heller ikke signifikant. Modell 4, der jeg inkluderte BNP som kontrollvariabel, var derimot en signifikant forbedring på 5%-nivå fra modell 2 der statlig størrelse er eneste variabel på nivå-2. Effekten av BNP er i denne modellen signifikant på 10%-nivå og modellen forklarer 64,3% av variasjonen i holdningene til om innvandring er bra eller dårlig for landets økonomi som kan tillegges nivå-2. Modellen viser tilsvarende trend som ble funnet i tabell 2: Land med høy BNP er mer optimistiske til at innvandring er bra for landets økonomi.

4.1.3 Sammenligning av tabellene

Ut ifra tabell 1 og 2 kan det virke som om nivå av innvandring i et land har større effekt på generell tilfredshet med velferdsstaten enn de direkte holdningene knyttet til om innvandring er bra eller dårlig for landets økonomi. Effekten av innvandringsnivå er signifikant i 3 av modellene i tabell 1 kontra ingen av modellene i tabell 2. Ved nærmere undersøkelse av tabell 1 fant jeg at denne effekten trolig skyldes korrelasjon med BNP, ettersom effekten av innvandring forsvinner når det kontrolleres for BNP.

Modell 6 er den modellen i tabell 1 som har absolutt størst forklaringskraft, og jeg vil derfor argumentere for at innvandringsnivå ikke er en vesentlig faktor i forklaringen på variasjon i optimisme til velferdsstaten. I følge tabell 1 har BNP og arbeidsledighet langt større innflytelse på optimisme til velferdsstaten enn andel innvandrerbefolkning. Innvandringsvariabelen er negativ, men ikke statistisk signifikant i modell 3 i tabell 1 der det kontrolleres for BNP. Dersom det er slik at den positive effekten vi ser av innvandringsvariabelen i de andre modellene skyldes korrelasjon med BNP betyr det at nettoeffekten av innvandring i hovedsak er negativ, men svak og ikke signifikant. Tendensene i utvalget er derfor at land med en stor andel innvandrerbefolkning er mindre tilfreds med velferdsstaten enn land med en liten andel innvandrerbefolkning. Ettersom variabelen ikke er signifikant i modell 3 kan vi likevel ikke vektlegge dette mønsteret betraktelig.

Ser vi på tabell 2 derimot, viser innvandringsvariabelen ingen signifikant effekt i noen av modellene. Heller ikke BNP og arbeidsledighet viser en tydelig effekt på holdninger knyttet til om innvandring er bra eller dårlig for landets økonomi. Den eneste signifikante variabelen i tabell 2 på nivå-2 er statlig størrelse, som var den eneste variabelen som ikke viste signifikant effekt i tabell 1. Tabell A.11 i appendiks understreker funnet om at statlig størrelse er den variabelen med absolutt størst forklaringskraft på nivå-2 i spørsmålet om innvandring er bra eller dårlig for landets økonomi. En sterk og aktiv stat med høye utgifter har altså betydelig effekt på individers syn på innvandrings påvirkning på økonomien, men ikke på generell optimisme til velferdsstaten. I de landene der staten har mye makt ser det ut til at innbyggerne er mer urolige for innvandreres påvirkning på økonomien. Slike stater har en strammere omfordelingspolitikk, og resultatet beskrevet ovenfor kan derfor stamme fra frykten for å gi bort egne bidrag til andre grupper enn seg selv. Der staten omfordeler goder slik at inntektsforskjellene i samfunnet blir mindre er folk mer skeptiske til innvandring.

Ideologivariabelen viser ulikt fortegn i de to tabellene. I tabell 1 der optimisme til velferdsstaten er den avhengige variabelen ser vi at de som er lenger til høyre på den politiske venstre/høyre-aksen er mer optimistiske til velferdsstaten enn de til venstre. I tabell 2 finner vi motsatt trend, nemlig at de til høyre er mindre optimistiske til at innvandring er bra for landets økonomi enn de til venstre. Selv om ideologivariabelen kun omfavner en generell politisk venstre/høyre-akse, og ikke spesifikt omhandler innvandring, er det likevel slik at konservative velgere ofte er mer innvandringskritiske enn velgere på venstresiden (Jenssen, 2017). Vernby & Finseraas (2010) presenterer to ulike mekanismer som forbinder fremmedfrykt og stemmegivning til høyresiden: konservativ innvandringspolitikk og mangel på sympati for de nyankomne som skal få goder gjennom omfordelingspolitikk. Forklaringen på de ulike fortegnene i de to tabellene kan skyldes at den avhengige variabelen i tabell 2 eksplisitt omhandler betydningen av innvandring, som da vil vekke negative følelser hos de innvandrings skeptiske.

Tabell 1 viser som sagt at de til høyre generelt er mer tilfreds med velferdsstaten. Dette kan skyldes at de til venstre ofte uroer seg mer over dette temaet enn de til høyre. Velferdsstaten er en viktig kampsak for venstresiden, og det positive fortegnet på ideologivariabelen i tabell 1 kan skyldes at de på høyresiden ikke deler den samme bekymringen. Ettersom innvandringsnivå ikke viste seg å ha noen betydning for holdninger knyttet til om innvandring er bra eller dårlig for landets økonomi, og ideologivariabelen i tabell 2 er negativ, indikerer dette

at innvandrings skeptiske blir drevet av kulturelle preferanser snarere enn den faktiske demografiske sammensetningen, og misnøye med velferdsstaten generelt som vi så i tabell 1. Det hadde vært interessant å undersøke effekten av hvilket parti som er i regjering i hvert av landene, men datagrunnlaget i denne studien gir meg ikke mulighet til det.

Begge tabellene viser at sosial tillit og sosial omgang har en positiv effekt på optimisme til velferdsstaten og om innvandring er bra for landets økonomi. Økt grad av tillit til andre og hyppigere sosial omgang gir folk mer tro på systemet og andre mennesker, uavhengig av kulturell og etnisk bakgrunn.

4.2 Innvandrings effekt på statlige forhold

4.2.1 Tidsserieanalyse av innvandrings effekt på statlige forhold

Tabell 3: Tidsseriedata med *Newey-West Estimator* og *Fixed Effects*

Avhengige variabler: (1) = skattenivå, (2) = statlig forbruk, (3) = likhet i utdanning og (4) = likhet i helse

	(1)	(2)	(3)	(4)
Andel innvandrerbefolkning	-0,145*** (0,056)	0,049*** (0,014)	0,078 (0,050)	-0,246*** (0,073)
BNP	0,432*** (0,086)	-0,255*** (0,041)	-0,006 (0,110)	-0,112 (0,149)
Populasjon	-0,047*** (0,017)	0,143 (0,004)	-0,818*** (0,268)	0,087 (0,338)
Demokrati	-1,112*** (0,297)	-0,030 (0,180)	-0,961*** (0,365)	1,154** (0,558)
Konstant	0,423 (0,846)	3,406*** (0,143)	16,682*** (4,794)	1,498 (6,356)
Observasjoner	700	755	759	759

Standardfeil i parenteser

***p<0,001, **p<0,05, *p< 0,10

Samtlige variabler er logtransformert, med unntak av avhengig variabel i modell (3) og (4)

4.2.1.1 Staters skattesats

Modell 1 i tabell 3 viser at andel innvandrerbefolkning har en negativ effekt på staters skattesats. Det vil si at land der en stor andel av befolkningen er innvandrere har lavere skattesats enn land der andelen innvandrere er lavere. Det er altså ikke sånn at land med et høyt innvandringsnivå betaler mer i form av skatter enn land med lavt innvandringsnivå. Modellen viser at nivå av innvandring i et land ikke samsvarer med høyt skattenivå, slik Luttmer (2001) argumenterer for. Dette funnet støtter Martells (2010) argument om at frykten for innvandring ofte er større enn de faktiske økonomiske konsekvensene innvandring medbringer. Økt innvandring betyr ikke økte utgifter for folk personlig, da analysen viser at skattesatsen ikke er høyere i land med en høyere andel innvandrerbefolkning. Hva skattepengene blir brukt på blir imidlertid ikke fanget opp av denne analysen, men foreløpig kan ikke bekymringene fra innvandrerkritiske begrunnes av personlige økonomiske konsekvenser.

Videre viser modell 1 at jo høyere BNP et land har, desto høyere skattesats krever de. Det betyr at rikere land har høyere skattesats enn mindre rike land. Fra tabell 1 fant jeg at land med høyere BNP er mer optimistiske til velferdsstaten enn land med lavere BNP. Det betyr at befolkningen i de landene som betaler mye i skatt er mer tilfreds med velferdsstaten enn de som betaler mindre i skatt, ettersom land med høy BNP har høyere skattesats. Disse funnene taler for at de som betaler mer i skatt får mer tilbake fra velferdsstaten og dermed er mer optimistiske til den. Dersom land med høy BNP har en høyere andel innvandrerbefolkning og befolkningen i disse landene betaler mer i skatter, samtidig som de er mer optimistisk til velferdsstaten, betyr det at innvandringsnivå ikke påvirker folks villighet til å betale skatter.

Det er en negativ sammenheng mellom populasjonsstørrelse og staters skattesats.

Populasjonsvariabelen viser at befolkningsfattige land krever en større andel av inntektene fra befolkningen i form av skatter. Dette er i samsvar med argumentet om at det er dyrere for små samfunn å tilby offentlige velferdstjenester, da de har færre innbyggere å beskatte (Henderson, 1968). Dersom små stater ønsker å tilby en rekke velferdstjenester er de avhengige av en høy skattesats for å kunne dekke utgiftene det krever.

Det er en negativ sammenheng mellom demokratiske land og skattesats. Desto lavere landene skårer på demokratiindeksen, desto høyere skattesats krever de. Ettersom en velferdsstat

krever tillit fra befolkningen burde man anta at velferdsstater i større grad var demokratiske enn stater med et dårligere velferdstilbud, da lederne i et demokrati står til ansvar for velgerne og er avhengig av støtte for å bli gjenvalgt. Denne analysen viser derimot ikke støtte for et slikt argument.

Samtlige variabler i modell 1 i tabell 3 er statistisk signifikant på 1%-nivå.

4.2.1.2 Statlig forbruk

Modell 2 viser at land med en høyere andel innvandrerbefolkning har et høyere nivå av statlig forbruk enn de landene med en lavere andel innvandrerbefolkning, og denne sammenhengen er statistisk signifikant på 1%-nivå. I motsetning til funnet fra modell 1 viser denne modellen at innvandring er kostbart for staten. Det statlige forbruket er høyere i landene med et høyt nivå av innvandring, men modell 1 viste at dette ikke gikk på bekostning av innbyggerne i form av høyere skatter. Det betyr at staten finansierer kostnadene tilknyttet innvandring på andre måter enn gjennom beskatning.

I motsetning til modell 1 er BNP-variabelen i modell 2 negativ. Land med lavere BNP har et høyere statlig forbruk som prosent av BNP enn land med høyere BNP. Det kan skyldes av at forbruket varierer mindre mellom land enn BNP-nivå. Dersom dette er tilfellet vil rike land bruke en mindre andel av BNP for å dekke utgiftspostene enn mindre rike land. Denne sammenhengen er også statistisk signifikant på 1%-nivå.

Hverken populasjon- eller demokrativariabelen er signifikant i modell 2. Tendensene i utvalget er at land med en større befolkning har et høyere statlig forbruk enn land med en lavere befolkningsstørrelse, og mindre demokratiske land har et høyere statlig forbruk enn mer demokratiske land.

Funnene i modell 1 og 2 i tabell 3 viser sprikende resultater. Modell 1 viste at land med en høyere andel innvandrerbefolkning er assosiert med lavere skattesats enn land med en lavere andel innvandrerbefolkning. Samtidig viste modell 2 at land med høyere innvandringsnivå hadde høyere statlig forbruk enn land der befolkningen bestod av færre innvandrere. Det er viktig å påpeke at modellene ikke inkluderer alle mulige påvirkningsvariabler, og resultatene

vi finner i analysene kan skyldes spuriøse forhold.

En mulig årsak til de to ulike sammenhengene beskrevet i avsnittet ovenfor kan skyldes ulikt nivå av involvering i verdenshandelen. Nivå av import og eksport blir ikke fanget opp i denne analysen, og disse faktorene vil påvirke de statlige utgiftene i stor grad. Sveits, som har en høy andel innvandrerbefolkning, er for eksempel svært aktiv i den global handelen og importerer en stor andel varer (Feenstra, R.C., Lipsey, R.E., Deng, H., Ma, C., & Mo, H, 2005). Dersom dette er tilfellet for mange av statene som er inkludert i analysen vil analysen frembringe resultater som viser at effekten skyldes innvandringsnivå, ettersom variabler som fanger opp handel er utelatt.

4.2.1.3 Likhet i utdanning og helse

Modell 3 og 4 viser de uavhengige variablenes effekt på likhet i tilgang på utdanning og helsetjenester. I modell 3, der likhet i tilgang på utdanning er den avhengige variabelen, viser innvandringsnivå ingen signifikant effekt. Heller ikke størrelse på BNP viser en signifikant effekt på innbyggernes tilgang på utdanning. Det vil si at størrelsen på andelen innvandrerbefolkning i et land ikke har en tydelig effekt på likhet i tilgang på utdanning i et land, heller ikke hvorvidt et land er rikt eller ikke påvirker disse forholdene i stor grad. Modell 3 viser derimot at størrelsen på staters populasjon har en signifikant effekt på likhet i tilgang på utdanning. Det er større forskjeller i tilgang på utdanning i land med en større befolkning enn i land med en mindre befolkning. Demokrativariabelen viser at desto mindre demokratisk et land er, desto mindre er forskjellene i tilgang på utdanning. Denne sammenhengen viser altså at å skåre høyt på demokratiindeksen ikke er positivt dersom målet er universell tilgang på utdanning, som er en av hovedkomponentene i en velferdsstat.

I modell 4 derimot ser vi at innvandringsnivå har en signifikant og negativ effekt på likhet i tilgang på helsetjenester. Det er større forskjeller blant innbyggerne i tilgang på helsetjenester i de landene med en høyere andel innvandrerbefolkning enn i de landene med en lavere innvandrerbefolkning. Nivå av innvandring har altså en negativ effekt på i hvilken grad alle innbyggerne har lik tilgang på helsetjenester. BNP og populasjon har ingen signifikant effekt i modell 4. Modellen viser at nivå av BNP og populasjonsstørrelse ikke påvirker i hvilken grad borgere har universell tilgang på helsetjenester i betydelig grad. I motsetning til i modell 3 er

demokrativariabelen i modell 4 positiv og statistisk signifikant på 5%-nivå. Modell 4 viser at land med høy skår på demokratiindeksen i større grad enn land som skårer lavt har universell tilgang på helsetjenester. I motsetning til modell 3 viser altså modell 4 at demokrati er en positiv faktor dersom målet er universell tilgang på helsetjenester, som også er en viktig komponent i en velferdsstat.

En forklaring på hvorfor nivå av innvandring har ulik effekt på likhet i utdanning og likhet i helse kan skyldes at innvandrere bærer med seg andre livsstiler og sykdommer enn den resterende befolkningen i landet. Det kan være at helseplagene innvandrerne bærer i større grad går ut over livskvaliteten enn plagene som de innfødte sliter med. Effekten av innvandringsnivå viste ingen signifikant effekt på likhet i tilgang på utdanning, men variabelen viste en negativ effekt på likhet i tilgang på helsetjenester. Likhetsvariablene skal fange opp likhet i tilgang, men som poengtert tidligere fanger de også opp en viss grad av kvalitet. Dersom innvandrere har flere helseproblemer enn de innfødte kan det være at det er dette variabelen har fanget opp i modell 4.

I modell 3 og 4 er det viktig å ta i betraktning at likhet i tilgang på utdanning og helsetjenester ikke nødvendigvis korrelerer med høy kvalitet. Dersom alle innbyggere i et land har lik tilgang på offentlige tjenester, men med lav kvalitet, er ikke det en indikator på en sterk velferdsstat. Disse variablene er dannet på bakgrunn av spørsmål som omhandler i hvilken grad du har tilgang på utdanning og helsetjenester, og som følge av dette gjør deg i stand til å utføre dine borgerplikter. I hovedsak fanger spørsmålet opp tilgangen på tjenestene, men for å sikre at tilfeller der kvaliteten på tjenestene er svært dårlige har V-Dem inkludert en siste komponent som til en viss grad fanger opp kvalitet. På den måten utelukker variabelen de tilfellene der tilgangen på tjenestene er like, men kvaliteten så dårlige at de ikke tilfører borgerne den hjelpen de trenger for å leve et normalt liv.

4.2.2 Sammenslått OLS-regresjon av innvandrings effekt på statlige forhold

Tabell 4: Sammenslått OLS-regresjon med *Driscoll-Kraay* og *Fixed Effects*

Avhengige variabler: (1) = skattenivå, (2) = statlig forbruk, (3) = likhet i utdanning og (4) =

likhet i helse

	(1)	(2)	(3)	(4)
Andel innvandrerbefolkning	-0,061** (0,025)	0,051*** (0,007)	0,144*** (0,043)	-0,147*** (0,048)
BNP	-1,131 (0,082)	-0,296*** (0,035)	0,317** (0,131)	0,348*** (0,110)
Populasjon	0,148 (0,163)	0,134* (0,067)	-0,315 (0,490)	0,425** (0,196)
Demokrati	-0,370 (0,330)	-0,065 (0,182)	0,164 (0,497)	1,895*** (0,487)
År	0,002 (0,002)	0,005*** (0,000)	-0,018*** (0,005)	-0,006 (0,004)
Konstant	-3,698	-7,454***	41,039***	3,335
Observasjoner	723	759	759	759
Grupper	30	30	30	30

Standardfeil i parenteser

***p<0,001, **p<0,05, *p<0,10

Samtlige variabler er logtransformert, med unntak av avhengig variabel i modell (3) og (4)

Tabell 4 viser sammenslåtte OLS-regresjoner med de samme variablene som ble benyttet i tidsserieanalysen. Som beskrevet i kapittel 3 tester vi her den samlede effekten av de uavhengige variablene, uavhengig av tid. År er i denne analysen en egen variabel som tester den totale effekten av tid. Hver uavhengige variablers effekt fra de ulike årene er altså slått sammen.

Modell 1 og 2 støtter funnene vi så i tabell 3 angående sammenhengen mellom innvandringsnivå og skattesats og statlig forbruk. Land med en høyere andel innvandrerbefolkning har lavere skattesats enn land med et lavere innvandringsnivå, men det statlige forbruket er likevel høyere i landene med en høyere andel innvandrerbefolkning enn motsatt. Den eneste forskjellen som skiller seg fra tabell 3 i modell 1 er at innvandringsnivås effekt på skattesats har gått fra å være signifikant på 1%-nivå til å være signifikant på 5%-nivå. Dette tyder på at effekten innvandringsnivå har på staters skattesats er noe mindre tydelig enn effekten det har på de statlige utgiftene, da sistnevnte variabel fortsatt er signifikant på 1%-nivå i tabell 4.

Det er vanskelig å si noe substansielt om effektene av logtransformerte variabler foruten om retning og signifikansnivå. Når både avhengig og uavhengig variabel er logtransformert viser koeffisienten prosentvis endring i avhengig variabel ved en prosentvis endring i uavhengig variabel (Skog, 1998). For å få et mer håndgripelig bilde av mengden kan man regne om effekten til prosent av et standardavvik. Et standardavvik er verdiens gjennomsnittlige avstand fra gjennomsnittet, og en økning på et standardavvik betyr at man går fra en veldig lav til en veldig høy verdi fordi man da beskriver avvik fra gjennomsnittlig verdi. Man kan sammenligne variabler i samme modell på denne måten og da få en mer presis beskrivelse av effektene. Det vil kun være interessant å sammenligne de signifikante variablene. Modell 2 viser at et standardavvik økning i andel innvandrerbefolkning ville økt de statlige utgiftene med 20,1%⁴. Tilsvarende viser modell 2 at et standardavvik økning i BNP ville redusert de statlige utgiftene med 113,3%. Det betyr at BNP har en langt større substansiell innvirkning på statlig forbruk enn hva andel innvandrerbefolkning har. Likevel er 20,1% av et standardavvik også en markant effekt.

I modell 1 er det kun demokrativariabelen, foruten om innvandringsnivå, som viser tilsvarende trend som vi så i tabell 3. Land med høy skår på demokratiindeksen har lavere skattesats enn land med lavere skår, men denne sammenhengen er ikke lenger signifikant. Effekten vi så av demokrati i modell 1 i tabell 3 forsvinner altså når det kontrolleres for kryssnasjonal avhengighet.

Alle variablene i modell 2 i tabell 4 viser samme retning som i modell 2 i tabell 3. Til forandring har populasjonsvariabelen gått fra å være ikke signifikant i tabell 3 til signifikant på 10%-nivå i tabell 4. Modellen viser at jo større befolkning et land har, desto høyere er det statlige forbruket som prosent av BNP. Tilsvarende viste tabell 3 at jo større befolkningsstørrelsen i et land er, desto lavere skattesats. Dette støtter argumentet til Henderson (1968) om at det er mer kostbart for små samfunn å tilby et flust av velferdstjenester da de har færre innbyggere å beskatte. Sammenhengen vi ser i modell 2 i tabell 4 mellom populasjon og statlig forbruk gir også støtte for sistnevnte argument, da de totale utgiftene for en stor populasjon er høyere enn de totale utgiftene for en liten populasjon,

⁴ Formelen for utregning av effekt som prosent av et standardavvik er: (koeffisient*standardavvik for den aktuelle variabelen)/standardavviket til den avhengige variabelen. Produktet av dette ganges så med 100 for å få svaret oppgitt i prosent. Formelen for utregningene mine blir dermed følgende for andel innvandring: $(0,051 * 1,587) / 0,398 = 0,201$. $0,201 * 100 = 20,1\%$. For BNP blir det: $(-0,296 * 1,527) / 0,398 = -1,133$. $-1,133 * 100 = -113\%$.

men ettersom de har mange innbyggere å beskatte er de ikke avhengig av et høyere skattenivå for å tilby de samme velferdstjenestene.

Modell 3 og 4 viser tilsvarende funn i tabell 4 som vi så i tabell 3 angående innvandringsnivå og likhet i utdanning og helse, men sammenhengen mellom innvandringsnivå og likhet i utdanning er nå signifikant. Tabell 4 viser at land med en høyere andel innvandrerbefolkning er positivt korrelert med likhet i utdanning og negativt korrelert med likhet i helsetjenester. Det betyr at heterogene samfunn ikke bærer preg av større ulikhet hva angår utdanningsmuligheter, men at slike samfunn har større forskjeller i tilgang på helsetjenester.

5.0 Diskusjon

I dette kapittelet vil jeg diskutere de viktigste funnene som er gjort i kapittel 4 opp mot litteraturen og teorien som ble presentert i kapittel 2. Jeg vil vektlegge den litteraturen som er mest aktuell og interessant for de funnene som gjort gjennom analysene. Gjennom diskusjonen vil jeg også vurdere og besvare hypotesene som jeg formulerte i slutten av kapittel 2.

5.1 Velstående land er mer optimistiske til velferdsstaten

Tabell 1 i kapittel 4 viste at BNP og arbeidsledighetsrate var de variablene med størst forklaringskraft på landnivå i forklaringen på variasjon i optimisme til velferdsstaten. De to variablene forklarte hele 83,4% av variasjonen som kan tillegges landkarakteristikker. Land der innbyggerne er optimistiske til velferdsstaten kjennetegnes av høy BNP og lav arbeidsledighet. Høy BNP og lav arbeidsledighet er karakteristikk knyttet til velstående land. Sysselsettingen er høy og det er et stort produksjonsnivå av varer, tjenester og omsetning av kapital. Det er kanskje ikke overraskende at velstående land er mer tilfreds med systemet og velferdsstaten enn mindre velstående land, da innbyggerne i slike land ofte bærer på færre økonomiske bekymringer.

Easterly (2001) argumenterte for at en stor middelklasse var nødvendig for å utvikle vekst og velstand i et land. En av konsekvensene ved å ha en stor middelklasse er at forskjellene mellom fattige og rike minsker. Polarisering mellom grupper og sosiale konflikter stammer oftest fra klasseskiller eller stor kulturell avstand mellom etniske grupper (Easterly, 2001). Resultatene fra analysen gir støtte for at nivå av klasseskille er en betydelig faktor i forklaringen på hvorfor noen land er mer optimistiske til velferdsstaten enn andre. Dette fordi analysen viste at jo mer velstående land er, desto mer optimistisk er de til velferdsstaten. Dette fordi velstående land er karakterisert av en stor middelklasse, som igjen er en indikator på et samfunn med små klasseskiller.

Ettersom innvandringsvariabelen ikke viste seg å ha noen signifikant effekt på optimisme til velferdsstaten taler analysen for at velstand og små klasseskiller har større betydning for optimisme til velferdsstaten enn skiller mellom etniske grupper. Resultatene viser ingen bevis for at land med en stor andel innvandrerbefolkning, der det da er stort mangfold av etniske

grupper, har noen effekt på tilfredshet med systemet og velferdsstaten slik en rekke forfattere tidligere har foreslått (Easterly & Levine, 1997; Alesina et al., 1999; Easterly, 2001). Analysen viser derfor ikke støtte til å beholde H1 om at i land med en høyere andel innvandrerbefolkning er folk mer kritiske til velferdsstaten.

Likevel er det viktig å poengtere at utvalget fra analysen kun består av europeiske stater. Nivå av innvandring varierer betraktelig mellom landene, men analysen tar ikke hensyn til hvilke nasjonaliteter og etnisiteter innvandrerne stammer fra. Dersom en stor andel av innvandrerne til et land deler religion, språk og livsstil med de innfødte i vertsnasjonen vil ikke dette utløse sosiale konflikter på samme måte som om innvandrerne kom fra en helt annen del av verden. For eksempel er den største innvandrergruppen til Storbritannia fra Irland, et naboland som deler mange av de samme karakteristikkene som kjennetegner britene (Martell, 2010).

Videre i kapittel 4 argumenterte jeg for at landene i utvalget med en høyere BNP også hadde en høyere andel innvandrerbefolkning enn motsatt, og at effekten av innvandring slo derfor ut som positiv i de modellene der BNP ikke ble kontrollert for. På bakgrunn av analysen er det likevel ikke grunnlag nok til å argumentere for at andel innvandrerbefolkning har en negativ effekt på holdninger knyttet til velferdsstaten. I modell 3 i tabell 1, der BNP og innvandningsnivå ble inkludert i samme modell, viste modellen at effekten av innvandningsnivå var negativ, men ikke statistisk signifikant. Effekten av velstand er høyere enn den negative effekten av innvandningsnivå vi så i modell 3 i tabell 1, ettersom utslaget av effekten var positiv i de resterende modellene. Dette underbygger argumentet beskrevet ovenfor om at velstand og små klasseskiller har større effekt på optimisme til velferdsstaten enn skiller mellom etniske grupper.

Jeg argumenterte for at velstående land er avhengig av innvandring som arbeidskraft på grunn av den demografiske sammensetningen. I rike land blir den eldre delen av befolkningen en stadig større andel av den totale befolkningen. Folk lever lengre og en stadig større andel av befolkningen i slike land er utenfor arbeidslivet på grunn av alderdom. Dersom en velferdsstat skal kunne opprettholde velferdstilbudet for de eldre må mer arbeidskraft inn i helsesektoren. Det betyr at slike land trenger tilsig av arbeidskraft, og dette kan løses ved hjelp av innvandring. Min antakelse var derfor at velstående land i større grad var mer optimistiske til innvandringens påvirkning på landets økonomi, da slike land er mer avhengig av tilsig av arbeidskraft enn land der en aldrende befolkning ikke er et like stort problem. Resultatene fra

analysen viser likevel ikke støtte for et slikt argument. Dersom velferdsstater i Europa fungerer som innvandringsmagneter slik Nannestad (2007) argumenterer ut ifra Roy-Borjas-modellen, viser denne studien likevel ingen støtte for at dette påvirker holdninger knyttet til velferdsstaten.

5.2 Land med sterk statlig styring er mer negative til innvandrings påvirkning på landets økonomi

Tabell 2 i kapittel 4, samt tabell A.11 i appendiks, viste at nivå av statlig styring var den variabelen med absolutt størst forklaringskraft på landnivå i forklaringen av variasjon i holdninger til om innvandring er bra eller dårlig for landets økonomi. Ingen av de andre variablene på nivå-2 viste en signifikant effekt på holdninger knyttet til om innvandring er bra eller dårlig for landets økonomi. I land med en sterk og aktiv stat, der staten har høyt forbruk som prosent av BNP, er folk mindre optimistiske til at innvandring er bra for landets økonomi enn motsatt. Dette indikerer at folk som bor i land der staten bruker mye penger på offentlige goder og velferdstjenester er mer kritiske til innvandring.

Dette resultatet støtter tankegangen bak medianvelgerteoremet. I land med en stor offentlig sektor som distribuerer solide velferdstjenester vil innbyggerne være mer kritiske til å dele disse godene med andre grupper (Alesina et al, 1999). Tilsig av innvandring vil føre til økt polarisering og de ulike gruppene vil ha ulike prioriteringer om hvilke goder fra staten som er ønskelig. Disse innbyggerne vil derfor se på innvandring som en dårlig innflytelse på landets økonomi, da de risikerer at deres ønsker blir omprioritert. Innbyggere i land med en stor offentlig sektor har mer å risikere ved innvandring enn land med en liten offentlig sektor, da innbyggerne i slike land betaler en større andel skatter til staten for å finansiere godene. Dette henger sammen med heterogenitetsproblemet som ble presentert i kapittel 2. I følge teorien vil man i heterogene samfunn være mindre villig til å betale skatt fordi medlemmene av en type gruppe vil føle at de gir bort goder til en annen gruppe dersom det er en forventning om at utpekete grupper er større forbrukere av visse velferdsgoder (Cutler et al., 1999). Folk som bor i stater med en stor velferdsstat har mer å tape ved økt innvandring dersom de har en tanke om at innvandrere er større forbrukere av offentlige goder. Følelsen av å betale for andre grupper vil være sterkere fordi de i utgangspunktet betaler en høyere sum i form av skatter.

5.3 Innvandringskritiske er mer optimistiske til velferdsstaten, men ikke til innvandrings påvirkning på landets økonomi

I tabell 1 og 2 viste variabelen som målte plassering på den politiske venstre/høyre-aksen ulikt fortegn. Variabelen var signifikant i begge analysene, men effekten gikk fra å være positiv i tabell 1 til negativ i tabell 2. Tabell 1 viste at jo lenger til høyre du befinner deg på den politiske venstre/høyre-aksen, desto mer optimistisk er du til velferdsstaten. Dette argumenterte jeg med at de til venstre er mer opptatt av velferdsstaten og derfor bekymrer seg mer over verdien av den. Likeledes forklarte jeg at årsaken til at høyrevridde velgere er mer tilfreds med velferdsstaten kan skyldes at de i mindre grad er opptatt av temaet, og derfor mindre betenkt og mer optimistisk.

Sammenhengen mellom høyreorienterte og holdninger til staten endret seg når den avhengige variabelen omhandlet hvorvidt man mener om innvandring er bra eller dårlig for landets økonomi. På samme måte som i avsnittet ovenfor vil jeg her argumentere for at konservative velgere er mer opptatt av innvandring enn velgere på venstresiden og at de derfor har et tydeligere standpunkt i dette stridsspørsmålet (Jenssen, 2017). Den avhengige variabelen i tabell 2 omhandler innvandring eksplisitt, og dersom de høyreorienterte er mer innvandringskritiske enn de venstrevridde vil spørsmålsformuleringen vekke negative assosiasjoner hos de høyreorienterte. De vil derfor avgi at de mener at innvandring er negativt for landets økonomi. Av den grunn trenger ikke svaret nødvendigvis å være preget av de økonomiske konsekvensene, men ordet innvandring i seg selv kan vekke negative følelser hos respondentene dersom de i utgangspunktet er høyreorienterte og i større grad innvandringskritiske.

Resultatet fra analysen viser derfor ikke støtte for at innvandringskritiske nødvendigvis er drevet av frykt for økonomiske konsekvenser selv om ideologivariabelen viser en negativ effekt i tabell 2. Ettersom de samme individene stort sett er mer fornøyd med velferdsstaten, kan bakgrunnen for den negative effekten likeså skyldes kulturelle preferanser. Disse funnene støtter H3 om at innvandringskritiske er drevet av kulturelle preferanser snarere enn økonomiske konsekvenser. Bakgrunnen for argumentasjonen kommer fra at resultatene fra tabell 1, der optimisme til velferdsstaten er den avhengige variabelen, i større grad måler tilfredshet med konsekvensene enn resultatene fra tabell 2, som i motsetning måler de direkte

preferansene.

5.4 Sosial tillit fostrer optimisme

Både tabell 1 og 2 viste at sosial tillit og sosial omgang har en positiv effekt på optimistiske holdninger. Tabell 1, som målte holdninger knyttet til velferdsstaten, og tabell 2, som målte holdninger knyttet til om innvandring er bra eller dårlig for landets økonomi, viste begge at sosial tillit og sosial omgang er positivt korrelert med optimistiske holdninger. Desto mer man opplever at andre mennesker kan stoles på, desto mer tilfreds er man med staten og systemet. De samme menneskene mener også at innvandring er bra for landets økonomi, noe som igjen underbygger at sosial tillit kan overføres til staten. Mennesker som innehar høy grad av sosial tillit ser ikke på innvandrere som en økonomisk trussel, men som et gode. Man kan derfor argumentere for at sosial tillit er positivt korrelert med optimisme, åpenhet og fravær av fordommer.

Tidligere i dette kapittelet argumenterte jeg for at velstående samfunn var mer optimistiske til velferdsstaten enn motsatt. Alesina & La Ferrara (2001) argumenterer for at sosial tillit er en viktig faktor for å oppnå velstand og økonomisk suksess i et land. Funnet om at både sosial tillit og velstand er positivt korrelert med optimistiske holdninger til staten og systemet støtter forfatterens påstand om denne sammenhengen (Alesina & La Ferrara, 2001). Analysen viser at sosial tillit mellom individer er betydningsfull for landets økonomisk suksess, fordi sosial tillit mellom individer er overførbart til tillit mellom individ og stat. Funnene fra analysen støtter dermed H2, nemlig at sosial tillit mellom individer er overførbart til staten og systemet.

5.5 En høy andel innvandrerbefolkning er assosiert med høyt statlig forbruk, men ikke høyere skattesatser

Tidsserieanalysen viste at land med en høyere andel innvandrerbefolkning hadde høyere statlig forbruk, men ikke høyere skattesats. Både tidsserieanalysen og den sammenslåtte OLS-regresjonen viste resultater som støtter denne sammenhengen, noe som styrker studiens validitet betraktelig ettersom den sammenslåtte OLS-regresjonen kontrollerer for kryssnasjonal avhengighet. Tidligere studier som ikke kontrollerer for kryssnasjonal

avhengighet risikerer å få falske resultater, da statlig forbruk og skattenivå kan ha en form for klyngestruktur mellom visse land, for eksempel så deler OECD-land flere slike karakteristikk. Disse resultatene viser at innvandring er kostbart, ettersom det statlige forbruket er høyere i land med en høyere andel innvandring. Resultatene fra tidsserieanalysen er i samsvar med Nannestads (2007) påpekning av at innvandring er en økonomisk belastning og kan ha finanspolitiske konsekvenser.

Likevel viser resultatene i tabell 3 og 4 at land med en høyere andel innvandrerbefolkning ikke har en høyere skattesats enn land med en lavere andel innvandrerbefolkning. Det at altså ikke slik at innbyggerne i stater med høyt innvandringsnivå må bøte for de økte utgiftene i form av økt personskatt. Det er derfor vanskelig å argumentere for at innvandring påvirker innbyggernes private økonomi i negativ forstand. Likevel må de økte utgiftene som følge av innvandring bli dekket på et eller annet vis. Dersom det statlige forbruket øker og inntektene forblir de samme ved at de ikke justerer skattesatsen, må staten omprioritere utgiftspostene sine. En slik situasjon kan føre til utgiftskutt i offentlige goder og velferdstjenester, og på den måten vil økt statlig forbruk påvirke innbyggerne selv om personskatten ikke øker.

Analysen viser derfor delte resultater angående H4. Som beskrevet i avsnittet ovenfor har de landene med en større andel innvandrerbefolkning høyere statlig forbruk, noe som indikerer at innvandring er en økonomisk belastning. Likevel går ikke disse økte utgiftene utover personlig økonomi i form av høyere skattesats. Analysen kontrollerer ikke for staters ulike utgiftsposter og det er derfor vanskelig å avgjøre om de økte statlige utgiftene som følge av innvandring går på bekostning av innbyggernes velferdsgoder. De delte resultatene gir meg derfor ikke nok grunnlag til å beholde H4 om at land med en høyere andel innvandrerbefolkning har høyere statlig forbruk og et høyere skattenivå.

Innledningsvis i kapittel 2 henviste jeg til Tanzi (2011) som argumenterte for at økt statlig forbruk har vært essensielt i reduksjonen av ulikhet knyttet til inntekt i rike land. Dersom stater er ute etter å redusere ulikhet kan altså statlig forbruk være et middel for å oppnå dette. Ettersom resultatene fra analysen viser at land med en høy andel innvandrerbefolkning er assosiert med høyt statlig forbruk, viser denne studien ingen støtte for at innvandring har en negativ innvirkning på velferdspolitikken.

En forklaring på sammenhengene vi så i tidsserieanalysen kan være at liberale økonomier

også har en mer liberal innvandringspolitikk. Ved slike analyser som er utført i denne studien er det viktig å understreke at vi ikke kan si noe sikkert om kausalitet. Selv om resultatene viste at land med en høyere andel innvandring har høyere statlig forbruk, men lavere skattesats, betyr ikke det at innvandring nødvendigvis har ført til at utgiftene er høyere og skattesatsene lavere. Liberale økonomier er ofte mer globalisert og involvert i verdenshandelen, med fri flyt av eksport og import på tvers av landegrensene, samtidig som de er for at innbyggerne skal ha stor personlig frihet med håndtering av egen økonomi og dermed lave skattesatser (De Soysa & Vadlamannati, 2017). På samme måte er liberalister for fri flyt av mennesker og arbeidskraft på tvers av landegrensene. Dersom disse parallellene er reelle er det naturlig at liberale stater har høyt statlig forbruk, lave skattesatser og en høy andel innvandrerbefolkning. Argumentene fra de to siste avsnittene taler for at innvandring ikke er en trussel for velferdsstaten.

5.6 Innvandring er en kilde til ulikhet knyttet til helse, men ikke til utdanningsmuligheter

Tidsserieanalysen viste at land med en høyere andel innvandrerbefolkning var assosiert med større ulikhet knyttet til tilgang på helsetjenester. I denne analysen var sammenhengen mellom andel innvandrerbefolkning og likhet i tilgang på utdanning ikke signifikant. I tabell 4 derimot, der jeg kontrollerte for kryssnasjonal avhengighet, var det en positiv og signifikant sammenheng mellom andel innvandrerbefolkning og likhet i tilgang på utdanning. Det betyr at land med en høyere andel innvandrerbefolkning er assosiert med større ulikhet knyttet til helse, men lavere ulikhet når det er snakk om utdanning. Denne analysen viser altså sprikende resultater i henhold til H5 om at land med en høyere andel innvandrerbefolkning bærer preg av større ulikhet mellom innbyggerne, og jeg har derfor ikke nok grunnlag til å beholde H5.

Det er vanskelig å forklare hvorfor de to variablene viser motstridende mønster. De sprikende resultatene betyr at det ikke nødvendigvis er sann at heterogene samfunn bærer preg av større ulikhet mellom innbyggerne, slik blant annet Easterly (2001) argumenterer for. De ulike sammenhengene knyttet til andel innvandrerbefolkning og likhet i helse og utdanning underbygger at det ikke trenger å være en klar link mellom generell ulikhet og innvandringsnivå.

6.0 Avslutning

I denne oppgaven har jeg undersøkt hvilke konsekvenser innvandringsnivå har for holdninger til velferdsstaten, men også hvilke statlige forhold som er assosiert med en høy andel innvandrerbefolkning. Innledningsvis presenterte jeg tidligere forskning som viste sprikende resultater om hvordan innvandring påvirker individuelle holdninger og statlige forhold. Resultatene fra mitt forsøk på å gi en tilsvarende forklaring på disse sammenhengene underbygger det faktum at dette temaet er et uavklart mysterium med noen uklare årsaksforhold. Resultatene fra analysene viste ingen signifikant effekt av innvandringsnivå på holdninger knyttet til velferdsstaten eller i spørsmålet på om innvandring er bra eller dårlig for landets økonomi. Mine resultater tyder derfor på at effektene av innvandringsnivå som er vist i tidligere studier er noe overdrevne. Konklusjonen fra denne studien blir dermed at det ikke er noen klare tendenser til at land med en høyere andel innvandrerbefolkning uttrykker sterkere misnøye til velferdsstaten. Heller ikke resultatene fra tidsserieanalysen taler for at innvandring er en trussel for velferdsstaten.

Likevel hadde flernivåanalysen min den utfordringen at utvalget mitt kun bestod av 19 enheter på nivå 2, noe som gjør det vanskelig å frembringe signifikante resultater. Jeg argumenterte for at effekten av innvandringsnivå var negativ etter å ha kontrollert for BNP, noe som betyr at tendensene i utvalget viste at innvandringsnivå har en negativ, men svak, effekt på holdningene som ble studert i denne oppgaven. Dette er ikke et funn som kan generaliseres, men det poengterer viktigheten av videre studier med et større utvalg.

Jeg kan ikke slå fast at land med en høyere andel innvandrerbefolkning er mer misfornøyde med velferdsstaten enn land med en lavere andel innvandrerbefolkning. Resultatene viste at det er andre faktorer på landnivå som har tydeligere effekt på disse holdningene. Variablene som indikerer velstand, henholdsvis BNP og arbeidsledighet, hadde klart størst effekt på holdninger knyttet til velferdsstaten. I spørsmålet om innvandring er bra eller dårlig for landets økonomi viste det seg at statlig størrelse hadde absolutt størst forklaringskraft. I stater som bruker mye midler på offentlige goder og velferdstjenester er folk mer kritiske til innvandreres effekt på økonomien, fordi de har mer i tape i den forstand at en større andel av deres goder skal fordeles på andre grupper enn de selv tilhører.

Oppgaven tok som sagt også for seg innvandringsnivås betydning for statlige forhold. Her fant jeg at land med en høyere andel innvandrerbefolkning har høyere statlig forbruk enn motsatt, men at skattenivået i disse statene ikke fulgte tilsvarende trend. Land med en høyere andel innvandrerbefolkning var assosiert med lavere skattesats. Dette viser at innvandring er kostbart, men at det ikke nødvendigvis går direkte utover personlig økonomi. Følger vi argumentet til Tanzi (2011) om at høyt statlig forbruk er et viktig verktøy i reduksjonen av ulikhet i velferdsstaten, vil funnet fra analysen tale for at en høy andel innvandrerbefolkning er assosiert med stater som fører en aktiv velferdspolitik.

Samlet sett viser resultatene fra denne analysen at innvandring kanskje ikke er en så viktig og avgjørende faktor for en rekke forhold slik det blir fremstilt i media og slik tidligere forskning har antatt. De ikke-signifikante resultatene fra flernivåanalysen viste at effekten av innvandringsnivå er lav, og tidsserieanalysen viste at de økonomiske konsekvensene av innvandring ikke er så drastiske som mange frykter. Dette underbygger det faktum at innvandring, spesielt av høyrepopulistiske partier, blir brukt som et middel for å mobilisere frykt som ifølge denne analysen er noe ubegrunnet. Innvandringsnivå er ingen trussel for velferdsstaten i den forstand at tilliten kollapser, og de økonomiske konsekvensene er beskjedne. Det eneste man kan si sikkert er at innvandring truer den ideelle samfunnssammensetningen mange individer ønsker, og at denne er sosialt konstruert.

Denne studien har vist at gåten om innvandring fremdeles trenger nærmere undersøkelser. Analysen i denne oppgaven har store forbedringspotensialer. For å isolere effekter og frembringe et klarere årsaksforhold trenger videre analyser et større utvalg for å inkludere flere potensielle påvirkningsfaktorer. Ettersom fordommene mot innvandring i hovedsak stammer fra innvandrere fra andre kulturer enn ens eget opphav, burde man ved videre forskning klassifisere innvandrerne for å få et tydeligere bilde av hvilke fordommer som kan avskrives og ikke. Ettersom analysen viste at innvandringskritiske ikke har noen reell grunn til å frykte innvandring ut ifra et økonomisk perspektiv hadde det vært interessant å undersøke videre om individer er bevisste på egne preferanser, eller om de holder fast ved myten om innvandring som en stor personlig økonomisk belastning.

Litteraturliste

- Alesina, A., & La Ferrara, E. (2002). Who Trusts Others? *Journal of Public Economics*, 85(2), 207-234.
- Alesina, A., Glaeser, E., & Sacerdote, B. (2001). *Why doesn't the US have a European-style welfare system?* (Nr. w8524). National bureau of economic research.
- Alesina, A., & La Ferrara, E. (2000). Participation in Heterogenous Communities. *The Quartely Journal of Economics*, 115(3), 847-904.
- Alesina, A., Baqir, R., & Easterly, W. (1999). Public Goods and Ethnic Divisions. *The Quarterly Journal of Economics*, 114(4), 1243-1284.
- Barth, E., Finseraas, H., & Moene, K.O. (2015). Political reinforcement: how rising inequality curbs manifested welfare generosity. *American Journal of Political Science*, 59(3), 565-577.
- Bates, R.H. (1999). *Ethnicity, capital formation, and conflict*, 12, Weatherhead Center for International Affairs, Harvard University.
- Becker, G.S. (1994). Human capital revisited. In *Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis with Special Reference to Education (3rd Edition)*(s. 15-28). The University of Chicago Press.
- Blackorby, C. & Donaldson, D. (1984). Social criteria for evaluating population change. *Journal of Public Economics*, 25(1-2), 13-33.
- Blanchard, O., & Portugal, P. (2001). What hides behind an unemployment rate: comparing Portuguese and US labor markets. *American Economic Review*, 91(1), 187-207.
- Boeri, Tito. (2007). *Migration and welfare*. Hentet fra <http://voxeu.org/article/migration-and-welfare>.
- Borjas, G.J. (2005). *The labor market impact of high-skill immigration* (Nr. w11217). National Bureau of Economic Research.
- Borjas, G.J. (1999). Immigration and welfare magnets. *Journal of labor economics*, 17(4), 607-637.
- Borjas, G.J. (1994). *Ethnicity, neighborhoods, and human capital externalities* (Nr.w4912). National Bureau of Economic Research.
- Bowen, W.G., & Bok, D. (2016). *The shape of the river: Long-term consequences of considering race in college and university admissions*. Princeton University Press.

- Brunner, B., & Kuhn, A. (2018) Immigration, Cultural Distance and Natives' Attitudes Toward Immigrants: Evidence from Swiss Voting Results. *Kyklos*, 71(1), 28-58.
- Brücker, H., Epstein, G.S, McCormick, B., Saint-Paul, G., Venturini, A., & Zimmermann, K.F. (2002). Managing migration in the European welfare state. *Immigration policy and the welfare system*, 74.
- Burgoon, B. (2014). Immigration, integration, and support for redistribution in Europe. *World Politics*, 66(3), 365-405.
- Card, D., Dustmann, C., & Preston, I. (2012). Immigration, wages, and compositional amenities. *Journal of the European Economic Association*, 10(1), 78-119.
- Carmel, E., Cerami, A., & Papadopoulos, T. (Eds.). (2011). *Migration and Welfare in the New Europe: Social protection and the challenges of integration*. Policy Press.
- Chung, H. & Muntaner, C. (2007). Welfare state matters: a typological multilevel analysis of wealthy countries. *Health policy*, 80(2), 328-339.
- Cobb-Clark, D.A. (1993). Immigrant selectivity and wages: the evidence for women. *The American Economic Review*, 83(4), 986-993.
- Coleman, J. (1990). *Foundations of Social Theory*. Cambridge, Mass: Belknap Press of Harvard University Press.
- Collier, P. (2001). Implications of ethnic diversity. *Economic policy*, 16(32), 128-166.
- Costa, D.L., & Kahn, M.E. (2003). Civic engagement and community heterogeneity: An economist's perspective. *Perspectives on politics*, 1(1), 103-111.
- Cutler, D.M., Elmendorf, D.W., & Zeckhauser, R. (1999). Restraining the Leviathan: property tax limitation in Massachusetts. *Journal of Public Economics*, 71(3), 313-334.
- De Soysa, I., & Vadlamannati, K.C. (2017). *Free Markets and Civil Peace: Some Theory and Empirical Evidence*.
- Downs, A. (1957). An economic theory of political action in a democracy. *Journal of Political Economy*, 65(2), 135-150.
- Easterly, W., Ritzen, J., & Woolcock, M. (2006). Social cohesion, institutions, and growth. *Economics & Politics*, 18(2), 103-120.
- Easterly, W. (2001). The middle class consensus and economic development. *Journal of economic growth*, 6(4), 317-335.
- Easterly, W., & Levine, R. (1997). Africa's growth tragedy: policies and ethnic divisions. *The Quarterly Journal of Economics*, 112(4), 1203-1250.
- ESS7. (2014). *Documentation Report*. The ESS Data Archive, edition 1.01. Bergen: NSD

- Feenstra, R.C., Lipsey, R.E., Deng, H., Ma, C., & Mo, H. (2005). *World trade flows: 1962-2000* (Nr. w11040). National Bureau of Economic Research.
- Finseraas, H., & Kotsadam, A. (2017). Does personal contact with ethnic minorities affect anti-immigrant sentiments? Evidence from a field experiment. *European Journal of Political Research*, 56(3), 703-722.
- Finseraas, H. (2008). Immigration and preferences for redistribution: An empirical analysis of European survey data. *Comparative European Politics*, 6(4), 407-431.
- Friedman, M. (1974). A Bias in Current Measures of Economic Growth. *Journal of Political Economy*, 82(2), 431-432.
- Genschel, P. (2002). Globalization, tax competition, and the welfare state. *Politics & Society*, 30(2), 245-275.
- Goldin, C., & Katz, L.F. (1997). *Why the United States led in education: Lessons from secondary school expansion, 1910 to 1940* (Nr.w6144). National Bureau of Economic Research.
- Green, A., Preston, J. & Janmaat, G. (2006). *Education, Equality and Social Cohesion: A Comparative Analysis*. London: Palgrave.
- Gujarati, D.N. (2003). *Basic econometrics*. New York: McGraw-Hill.
- Henderson, J. M. (1968). Local government expenditures: A social welfare analysis. *The Review of Economics of Statistics*, 156-163.
- Hoechle, D. (2007). Robust standard errors for panel regressions with cross-sectional dependence. *Stata Journal*, 7(3), 281.
- Hopkins, D.J. (2009). The diversity discount: When increasing ethnic and racial diversity prevents tax increases. *The Journal of Politics*, 71(1), 160-177.
- Hox, J.J. (2010). *Multilevel analysis: techniques and applications* (2.utg). New York: Routledge.
- Inglehart, R., & Norris, P. (2016). Trump, Brexit, and the rise of populism: Economic have-nots and cultural backlash.
- Ivarsflaten, E. (2008). What unites right-wing populists in Western Europe? Re-examining grievance mobilization models in seven successful cases. *Comparative Political Studies*, 41(1), 3-23.
- Jacobs, J. (2016). *The economy of cities*. Vintage
- Jakobsen, T.G., & Mehmetoglu, M. (2017). *Applied Statistics using STATA. A Guide for the Social Sciences*. London: SAGE Publications Ltd.

- Jenssen, A.T. (2017). Norsk høyrepopulisme ved veis ende? *Nytt Norsk Tidsskrift*, 34(3), 230-242.
- Knack, S., & Keefer, P. (1997). Does social capital have an economic payoff? A cross-country investigation. *The Quarterly journal of economics*, 112(4), 1251-1288.
- Kumlin, S., & Rothstein, B. (2005). Making and breaking social capital: The impact of welfare-state institutions. *Comparative political studies*, 38(4), 339-365.
- La Porta, R., Lopez-de-Silanes, F., Shleifer, A., & Vishny, R. (1999). The quality of government. *The Journal of Law, Economics, and Organization*, 15(1), 222-279.
- Levine, B.B.R.A., & Campbell, D.T. (1973). Ethnocentrism: Theories of Conflict, Ethnic Attitudes, and Group. *The Journal of Politics*, 35.
- Lindert, P.H. (1996) What limits social spending? *Explorations in Economic History*, 33(1), 1-34.
- Luttmer, E.F. (2001). Group loyalty and the taste for redistribution. *Journal of Political Economy*, 109(3), 500-528.
- Martell, L. (2010). *Sociology of Globalization*. John Wiley & Sons.
- Mayda, A.M. (2005). International migration: a panel data analysis of economic and non-economic determinants.
- Miguel, T. (1999). Ethnic diversity, mobility and school funding: theory and evidence from Kenya.
- Milanovic, B. (2016). *Global Inequality: A new approach for the age of globalization*. London: The Belknap Press of Harvard University Press.
- Moffitt, R. (1983). An economic model of welfare stigma. *The American Economic Review*, 73(5), 1023-1035.
- Nannestad, P. (2007). Immigration and welfare states: A survey of 15 years of research. *European Journal of Political Economy*, 23(2), 512-532.
- OECD. (2018a). *About the OECD*. Hentet fra <http://www.oecd.org/about/>.
- OECD. (2018b). *Tax Revenue*. Hentet fra <https://data.oecd.org/tax/tax-revenue.htm>.
- Petersen, M.A. (2009). Estimating standard errors in finance panel data sets: Comparing approaches. *The Review of Financial Studies*, 22(1), 435-480.
- Putnam, R.D. (2007). E pluribus unum: Diversity and community in the twenty-first century the 2006 Johan Skytte Prize Lecture. *Scandinavian political studies*, 30(2), 137-174.
- Putnam, R.D. (Ed). (2002). *Democracies in flux: The evolution of social capital in contemporary society*. New York: Oxford University Press.

- Putnam, R.D. (1993). The prosperous community. *The American Prospect*, 4(13), 35-42.
- Ringdal, K. (2013). *Enhet og Mangfold. Samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode* (3.utgave). Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Rothstein, B & Uslaner, E.M. (2005). All for all: Equality, corruption and social trust. *World politics*, 58(1), 41-72.
- Schoeni, R. F., & Blank, R. M. (2000). *What has welfare reform accomplished? Impacts on welfare participation, employment, income, poverty, and family structure* (Nr. w7627). National Bureau of Economic Research.
- Schultz-Nielsen, M.L., & Constant, A. (2004) Employment trends for immigrants and natives. *T.Tranaes and KF Zimmermann Migrants, Work, and the Welfare State, Odense, University Press of Southern Denmark*, 119-146.
- Skog, O.J. (1998). Å forklare sosiale fenomener. En regresjonsbasert tilnærming. Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- SSB. (2017, 24.10). *Den europeiske samfunnsundersøkelsen*. Hentet fra <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/den-europeiske-samfunnsundersokelsen>.
- Sumner, A. (2007). Meaning versus measurement: why do 'economic' indicators of poverty still predominate? *Development in Practice*, 17(1), 4-13.
- Tanzi, V. (2011). *Government versus Markets: The Changing Economic Role of the State*. Cambridge University Press.
- Tiebout, C.M. (1958). Hawley and Duncan on social area analysis: a comment. *Land Economics*, 34(2), 182-184.
- Van den Bergh, J. C. (2009). The GDP paradox. *Journal of Economic Psychology*, 30(2), 117-135.
- Van Spanje, J. (2010). Contagious parties: Anti-immigration parties and their impact on other parties' immigration stances in contemporary Western Europe. *Party Politics*, 16(5), 563-586.
- V-Dem. (2018a). *Varieties of Democracy (V-Dem)*. Hentet fra https://www.v-dem.net/media/filer_public/f9/08/f908eb53-c0e2-40f0-9294-e067537d8f0b/v-dem_policybrief_5_2016.pdf.
- V-Dem. (2018b). *Variable Graph*. Hentet 24.01.18 fra <https://www.v-dem.net/en/analysis/VariableGraph/>.

- Verdensbanken. (2018). *Population, total*. Hentet 23.01.18 fra <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL>.
- Verdensbanken. (2017a). *About Us*. Hentet fra <https://data.worldbank.org/about>
- Verdensbanken. (2017b). *International migrant stock (% of population)*. Hentet fra <https://data.worldbank.org/indicator/SM.POP.TOTL.ZS>.
- Verdensbanken. (2017c). *GDP per capita (current US\$)*. Hentet fra <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD>.
- Verdensbanken. (2017d). *Unemployment, total (% of total labor force) (national estimate)*. Hentet fra <https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.NE.ZS>.
- Verdensbanken. (2017e). *General government final consumption expenditure (% of GDP)*. Hentet fra <https://data.worldbank.org/indicator/NE.CON.GOVT.ZS>.
- Vernby, K., & Finseraas, H. (2010). Xenophobia and left voting. *Politics & Society*, 38(4), 490-516.
- West, A., & Nikolai, R. (2013). Welfare regimes and education regimes: equality of opportunity and expenditure in the EU (and US). *Journal of Social Policy*, 42(3), 469-493.
- Zavodny, M. (1999). Determinants of recent immigrant's locational choices. *International Migration Review*, 1014-1030.

Appendiks

Tabell A.1: Deskriptiv statistikk for flernivåanalysen

Variabler	Obs.	Gjennomsnitt	Standardavvik	Min	Max
Optimisme til velferdsstaten	33552	20,657	7,375	0	40
Innvandring bra/dårlig for landets økonomi	35153	4,938	2,404	0	10
Alder	36283	49,270	18,639	14	114
Mann	36336	0,471	0,499	0	1
Antall år utdanning	36036	13,034	3,831	0	50
Ideologi (venstre/høyre-aksen)	32355	5,042	2,144	0	10
Minoritet	35893	0,056	0,231	0	1
Sosial tillit	36300	5,268	2,332	0	10
Sosial omgang	36241	4,772	1,552	1	7
Andel innvandrerbefolkning	36358	11,931	5,917	1,604	29,386
BNP	36358	40,216	19,077	14,042	89,080
Arbeidsledighet	36358	8,471	4,313	3,48	24,44
Statlig størrelse	36358	21,229	3,280	10,664	27,365

Tabell A.2: Deskriptiv statistikk for tidsserieanalysen og den sammenslåtte OLS-regresjonen

Variabler	Obs.	Gjennomsnitt	Standardavvik	Min	Max
Andel					
innvandrerbefolkning	1274	11,096	15,889	0,032	88,404
BNP	8724	10584,25	10584,25	115,794	144246,4
Skattesats	3795	17,163	8,639	0,057	132,517
Statlig forbruk	8005	16,042	7,738	0	156,531
Demokrati	8716	0,427	0,285	0,012	0,947
Populasjon	12206	23900000	100000000	4279	1380000000
Likhet i utdanning	8803	0,360	1,468	-2,956	3,566
Likhet i helse	8803	0,471	1,506	-3,160	3,991

Tabell A.3: Korrelasjon mellom nivå-2 variabler

Variabler	Innvandring	BNP	Arbeidsledighet	Statlig størrelse
Innvandring	1,000			
BNP	0,655	1,000		
Arbeidsledighet	-0,153	-0,325	1,000	
Statlig størrelse	-0,411	0,012	0,047	1,000

Tabell A.4: Oversikt over designvekt-fordelingen

Land	N	Utvalgs-vekt
Østerrike	1795	1,066
Belgia	1769	1,081
Sveits	1532	1,249
Tsjekkia	2148	0,890
Tyskland	3045	0,628
Danmark	1502	1,274
Estland	2051	0,932
Spania	1925	0,994
Finland	2087	0,916
Frankrike	1917	0,998
Storbritannia	2264	0,845
Ungarn	1698	1,126
Irland	2390	1,126
Litauen	2250	0,850
Nederland	1919	0,997
Norge	1436	1,332
Polen	1615	1,184
Sverige	1791	1,113
Slovenia	1224	1,563
Total N	36358	
Gjennomsnitt N	1913,578	

Utregning er utført på følgende måte:
Total N / Antall land = Gjennomsnitt N
Gjennomsnitt N / N for land X = designvekt

Tabell A.5: Landenes skår på nivå-2 variablene i flernivåanalysen

Land	Innvandring	BNP	Arbeidsledighet	Statlig størrelse
Østerrike	17,465	47,681	5,619	20,381
Belgia	12,283	44,670	8,52	23,554
Sveits	29,386	75,799	4,54	10,664
Tsjekkia	3,842	20,343	6,11	20,479
Tyskland	14,879	44,874	4,98	19,121
Danmark	10,098	59,471	6,59	27,365
Estland	15,416	17,352	7,349	20,122
Spania	12,690	29,494	24,44	20,511
Finland	5,739	45,239	8,659	23,890
Frankrike	12,088	41,431	10,3	23,827
Storbritannia	13,200	40,621	6,11	21,519
Ungarn	4,562	14,042	7,73	21,616
Irland	15,916	51,965	11,26	18,900
Litauen	4,723	14,932	10,7	19,849
Nederland	11,695	50,497	7,42	26,481
Norge	14,235	89,080	3,48	21,440
Polen	1,604	14,090	8,98	19,119
Sverige	16,767	53,561	7,949	25,181
Slovenia	11,412	23,258	9,67	20,283
Gjennomsnitt	11,931	40,216	8,471	21,229

Tabell A.6: Korrelasjonsanalyse for variabelkonstruksjon «optimisme til velferdsstaten»

Fornøyd med ...	helsesystemet	utdanningssystemet	regjeringen	økonomien
helsesystemet	1,000			
utdanningssystemet	0,468	1,000		
regjeringen	0,399	0,390	1,000	
økonomien	0,400	0,376	0,670	1,000

Tabell A.7: Faktoranalyse for variabelkonstruksjon «optimisme til velferdsstaten»

Faktorløsninger	Faktor 1	Faktor 2	Unikhet
Tilfredshet med helsesystemet	0.5840	0.2068	0.6161
Tilfredshet med utdanningssystemet	0.5676	0.2149	0.6316
Tilfredshet med landets økonomi	0.7374	-0.1673	0.4283
Tilfredshet med regjeringen	0.7430	-0.1608	0.4222

Tabell A.8: Reliabilitetsanalyse for variabelkonstruksjon «optimisme til velferdsstaten»

Reliabilitetsstatistikk

Cronbach's Alpha	0,7662
N	4

Tabell A.9: Korrelasjonsanalyse av de uavhengige variablene på nivå-2

Variabler...	Innvandring	BNP	Arbeidsledighet	Statlig størrelse
Innvandring	1,000			
BNP	0,655	1,000		
Arbeidsledighet	-0,153	-0,325	1,000	
Statlig størrelse	-0,411	0,012	0,047	1,000

Tabell A.10 Korrelasjonsanalyse av de avhengige variablene i flernivåanalysen

Variabler...	Innvandring bra/dårlig	Optimisme til v.f
Innvandring bra/dårlig	1,000	
Optimisme til v.f	0,283	1,000

Tabell A.11: Flernivåanalyse med *Random Intercept* og *Fixed Effects*

Avhengig variabel: Optimisme til innvandrings påvirkning på landets økonomi

	Modell 0	Modell 1	Modell 2	Modell 3	Modell 4
Variabler nivå-1 (individ)					
Alder		-0,001 (0,002)	-0,001 (0,002)	-0,001 (0,002)	-0,001 (0,002)
Mann		0,246*** (0,055)	0,246*** (0,055)	0,246*** (0,055)	0,246*** (0,055)
Antall år utdanning		0,119*** (0,009)	0,119*** (0,009)	0,119*** (0,009)	0,119*** (0,009)
Ideologi (venstre/høyre-aksen)		-0,083*** (0,021)	-0,083*** (0,021)	-0,083*** (0,021)	-0,083*** (0,021)
Minoritet		0,513*** (0,143)	0,513*** (0,143)	0,513*** (0,143)	0,513*** (0,143)
Sosial tillit		0,224*** (0,016)	0,224*** (0,016)	0,224*** (0,016)	0,224*** (0,016)
Sosial omgang		0,062*** (0,010)	0,062*** (0,010)	0,062*** (0,010)	0,062*** (0,010)
Variabler nivå-2 (land)					
BNP					0,345* (0,191)
Arbeidsledighet				-0,086 (0,173)	
Statlig størrelse			-1,681*** (0,322)	-1,646*** (0,307)	-1,674*** (0,259)
Konstant	4,928***	2,248***	7,366***	7,428***	3,714
Restleddvarians nivå-1	5,358	4,629	4,629	4,629	4,629
Restleddvarians nivå-2	0,432	0,296	0,191	0,190	0,154
Forklart var. Nivå-1		0,136	0,136	0,136	0,136
Forklart var. Nivå-2			0,557	0,560	0,643
-2LL	159064,026	135234,00	135226,78	135226,668	135222,77
Endring i -2LL	-	23830,026***	7,22***	0,112	4,01**
N nivå-1	35153	30910	30910	30910	30910
N nivå-2	19	19	19	19	19

Modellene er vektet etter designvekt

Standardfeil i parenteser

***p<0,001, **p<0,05, *p<0,10

Samtlige variabler på nivå-2 er logtransformert

Modell 1 er testet mot modell 0 og modell 2 er testet mot modell 1. Modell 3-4 er testet mot modell 2, da modell 3-4 sammenlignes med effekten av statlig størrelse av alene.

